

KULTÚRNO-SPOLOČENSKÝ ČASOPIS

ŽIVOT

MAREC
MARZEC 1999

Č. 3 (490)
CENA 1,50 ZŁ

NA ĽUDOVÚ NÔTU

UJO ANDER

STARODÁVNA
JURGOVSKÁ
SVADBA

31. januára t.r. sa v Krempachoch konalo pekné kultúrne podujatie Fašiangy - ostatki '99, ktoré bolo širokou prehliadkou krajanských folklórnych súborov, ľudových kapiel, spevákov, hudobníkov a rozprávačov. Na našom zábere spieva detská skupina krempašského súboru Zelený javor. Podrobnejšie o tomto podujatí píšeme na str. 18-19. Foto: J. Bryja

V ČÍSLE:

Čítajú Oravci, či nie?	4
Pod erbom severu	5
Ked nás na tú vojnu brali	6
Ako to bolo pred 100 rokmi	7
Spomienky babičky Michalákovej	8
Ujo Ander	9
Starodávna jurgovská svadba	10-11
Medzi požiarnikmi	12
Jubileum profesora Jozefa Čongvu	13
Na ľudovú nôtu	14
Sv. Cyril - Konštantín	15
Ochrana životného prostredia na Orave	16
Poľsko-slovenská tatranská liga 1999	17
Fašiangy - ostatki '99	18-19
Poviedka na volnú chvíľu	20-21
Čitatelia - redakcia	22-24
Poľnohospodárstvo	25
Mladým - mladším - najmladším	26-27
Šport a hudba	28
Móda	29
Naša poradňa	30-31
Psychozábava - humor	32-33
Stáva sa	34

NA OBÁLKE: Žiačka základnej školy v Jurgove Agáta Čongvová svojou hrou na flaute očarila divákov na fašiangoch v Krempachoch. Foto: J. Bryja. Návrh obálky: Artur Kozioł

ŽIVOT

MIESIĘCZNIK SPOŁECZNO-KULTURALNY

Adres redakcji:

31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7/7
tel. 633-36-88

Wydawca:

TOWARZYSTWO SŁOWAKÓW W POLSCE
ZARZĄD GŁÓWNY

SPOŁOK SLOVÁKOV V POLSKU
ÚSTREDNÝ VÝBOR
31-150 KRAKÓW, ul. św. Filipa 7
tel.: 632-66-04, 633-09-41
tel./fax: 634-11-27

Czasopismo zostało wydane
przy pomocy finansowej
Ministerstwa Kultury i Sztuki

Redaktor naczelny:

JÁN ŠPERNOGA

Zespół:

Peter Kollárik, Ján Bryja

Społeczne kolegium doradcze:

Augustín Andrášák, Žofia Bogačková,
František Harkabuz, Žofia Chalupková,
Bronislav Knapčík, Lídia Mšalová,
Anton Pivovarčík

Skład:

Redakcja Život

Łamanie i druk:

Drukarnia TSP
31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7

Warunki prenumeraty:

Prenumeratę na kraj i za granicę przyjmuje
Zarząd Główny w Krakowie w terminach:

do 30 listopada na I kwartał,
I półrocze oraz cały rok następny;
do 15 czerwca na II półrocze roku
bieżącego lub bezpośrednio
wpłatą na konto:

Bank PKO S.A. Grupa Pekao S.A.
III/O Kraków 10701193-2017-2221-0100
Prenumeratę czasopisma
można zacząć w każdej chwili.

Cena prenumeraty dla kół i oddziałów Towarzystwa:

1 miesiąc - 1,50 zł
półrocznie - 9 zł
rocznie - 18 zł

Cena prenumeraty zagranicznej
jest wyższa o 100%.

Do ceny prenumeraty indywidualnej
dolicza się koszty wysyłki.

Nie zamówionych tekstów, rysunków
i fotografii redakcja nie zwraca i zastrzega
sobie prawo skrótów oraz zmian
tytułów nadesłanych tekstów.

Redakcja nie odpowiada za treść
materiałów pozaredakcyjnych, nie
zawsze zgodnych z poglądami redakcji.

NOVÍ RICHTÁRI NA SPIŠI (2)

Pokračujeme v predstavovaní ďalších novozvolených richtárov na Spiši, ktorí nám porozprávali o svojich plánoch a zámeroch, aké chcú zrealizovať v prospech svojich obcí.

EUGEN
GOGOLA
z Čiernej
Hory

- Myslím si, že richtár nemá určovať plány obce, plánovať by mali občania. On však musí byť celý čas s nimi v kontakte a musí sa snažiť, aby sa ich túžby podarilo zrealizovať. Lenže na plány sa treba vždy pozerat z dvoch hľadišť: čo treba a čo možno urobiť. Naplánovať si môžeme veľa, ale čo z toho, keď polovicu potom nesplníme.

Najdôležitejším problémom, ktorý musíme vyriešiť ešte v tomto roku, je zapojenie dediny do kanalizačnej siete. Čierna Hora je zložená z dvoch častí: z Čiernej Hory - Zahory (od Tribša) a z Čiernej Hory od Jurgova. Hoci administratívne je to jedna obec, tvoria ju akoby dve samostatné dediny. Máme tu dve školy, aj dve farnosti. Čierna Hora od Jurgova je asi dvakrát väčšia ako Zahora, a práve v nej je odnedávna vybudovaná čistička odpadových vôd. Preto sem budú viesť kanalizačné siete zo všetkých okolitých obcí. Najskôr chceme napojiť Čiernu Horu, okrem toho opraviť cesty v obci a v priebehu najbližších dvoch - troch rokov úplne ukončiť prístavbu školy. V tomto roku máme na túto školu určenú dotáciu 100 tisíc zlôtých, za ktoré chceme zaviesť elektrické vedenie a budovu zapojiť do kanalizačnej siete. Okrem toho ju chcú Čiernochorci vlastným nákladom aj omietnúť. Po ukončení všetkých prac má byť v tejto škole zriadené gymnázium, ktoré bude slúžiť pre celý región. Je možné, že školy, ktoré budú mať menej ako 100 detí, budú zrušené. V tom prípade by nám zatvorili školu v Zahore. Dúfam však, že k tomu nedôjde, ved' škola by mala slúžiť aspoň pre deti do 3. ročníka. Ináč by museli dochádzať. Okrem toho by sa v nej dala zriadiť škôlka. O všetkom však rozhodne gminný úrad v Bukowine Tatrzańskiej. V novej škole by sme chceli zriadiť kotolňu na vykurovanie olejom. Na tento ciel chceme získať dotácie z fondu na ochranu životného prostredia.

Čierna Hora je špecifická tým, že v nej žijú občania až troch národnostných skupín: Slováci, Poliaci a Rómovia. A tu musíme s veľkou spokojnosťou zdôrazniť, že medzi nimi nedochádza k žiadnym konfliktom. Je veľmi

potešiteľné, že dokážu držať spolu a vzájomne sa chápať. To veľmi uľahčuje prácu aj mne, ako richtárovi. Takže toľko plánov do budúcnosti. Ešte ako zaujímavosť môžem prezradiť jednu vec, ktorú chceme urobiť v roku 2000. Vždy tvrdim, že Čierna Hora je takým spišským pupkom sveta. Keď sa dostanete na horný, vysoko položený koniec dediny, naskytne sa vám prekrásny pohľad v každom smere. Odtiaľ môžete vidieť celé Beskydy, Pieniny s Tromi korunami a Tatry. Preto naš farár prišiel s návrhom, aby sme na tomto mieste v roku 2000 postavili kríž.

JÁN
BIZUB
z Tribša

- Čažko mi je teraz povedať, čo budeme robiť, keďže ešte neviem, aký bude gminný rozpočet, teda kolko budeme mať peňazí. Prvoradou vecou, ktorú chceme urobiť, je zavedenie kanalizácie. V Tribši, nedaleko mlyna, prebieha výstavba čističky odpadových vôd, ktorú chceme ukončiť ešte v tomto roku. Taktiež by sme chceli vybudovať nové chodníky, hlavne v časti obce od mlyna po školu. Žiaľ, v tomto roku asi na to nebudú peniaze, hoci sa o to nemalou mierou usiluje poslanec gminnej samosprávy Piotr Bizub. Peniaze budú väčšinou určené na hlavné potreby, vtom na opravy ciet a pod. Tunajší ľudia boli od nedávna proti výstavbe čističky v dedine. Nakoniec privolili, za čo mali prisľúbené dodatačné dotácie na chodníky. V dedine máme krásnu, veľkú školu, kde by mohlo byť aj gymnázium. Gymnázium však bude pravdepodobne v Nedeci bud' Nižných Lapšoch alebo vo Fridmane. Pritom u nás je dosť miest až na ZŠ, až na gymnázium. Dedina je však pomerne malá, a nemá dosť vlastrých prostriedkov. Snáď jej budúcnosť môže byť v rozvoji turistiky. Donedávna sice ľudia nechceli do domu vpúšťať cudzích návštěvníkov, ale dnes sa situácia zmenila. V dedine je mnoho veľkých domov, v ktorých je niekoľko izieb určených práve pre hostí. Tých však do Tribša nieto čím prilákať. Preto tu aspoň zatiaľ turistov niesť. Iba cez letné alebo zimné prázdniny sa ich niekoľko objaví. Zišiel by sa nám aspoň jeden lyžiarsky vleč, lenže od kial' naň vziať peniaze? Peňazí niet ani na ukončenie komasačných prac v obci. V tomto roku sa však našim požiarnikom, za výdatnej pomoci gminného úradu, podarilo kúpiť nové hasičské auto. Posviačku chystajú na máj. V minulom roku sme mali určené gminné dotácie

vo výške 9 tisíc zlôtých. Z tejto sumy sme využili len 5 tisíc, kym 4 tisíc sme požičali do Vyšných Láp na opravu požiarnej zbrojnice. Uvidíme, kolko toho urobíme s tohtočinnými dotáciami.

ANTON
ŠOLTÝS
z Vyšných
Lápš

- Zatiaľ ešte nemám presné informácie o gminnom rozpočte pre našu obec, preto nemôžem presne povedať, čo sa nám podarí urobiť a čo nie. Len neoficiálne viem, že do staneme okolo 10 800 zlôtých. Je to základný fond, určený na opravu hlavnej cesty. Keďže v minulom roku nám dotácie pre obec nestáčili, richtár požičal zo susedného Tribša 4 000, ktoré teraz musíme vrátiť. Takže nám ostane sotva 6 800 zlôtých. O výške iných dotácií, ako som už spomenul, ešte neviem. Plány však máme celkom presné, a je ich nemálo. Verím, že väčšinu z nich sa nám podarí splniť. V prvom rade musíme zabezpečiť svahy pri ceste, najmä pri tej, vedúcej do polí okolo požiarnej zbrojnice. Vždy, keď sa rieka rozvodní, podmýva cestu. Raz sa môže stať, že nám ju veľká voda strhne a nebudem mať dostup do polí. Ďalej by sme chceli spevniť a asfaltovať cestu vedúcu cez časť dediny nazývanú Brzegom. Vyfasfaltovať sa nám ju v tomto roku asi nepodarí, teda musíme ju aspoň vytvrdiť. Mnohé cesty v dedine sú po kanalizačných prácach vo veľmi zlom stave. Preto po skončení týchto prác (ešte treba do kanalizačnej siete zapojiť okrajové časti dediny), plánujeme pokryť vozovku novým asfaltom. Tiež by sme chceli upraviť a obnoviť chodníky pri ceste. Keď sme už pri cestách, chceli by sme dokúpiť chýbajúci úsek cesty, vedúcej cez pole k televíznmu prijímaču, postavenému na kopci Grandeus. Taktiež by sme chceli vytvrdiť cestu vedúcu do časti dediny nazývanej Mlynom. V tomto mieste by bolo potrebné postaviť na rieke aj most. Okrem toho musíme intervenovať v energetickom podniku o urýchlení výmenu elektrického vedenia v celej dedine. Ved' naša energetická sieť pochádza ešte z roku 1962. Pôdy v našom chotári sú kyslé, preto ich treba pravidelne vŕapniť. Takže aj na to by som chcel získať dotácie. A ešte jedna dôležitá vec, v dedine musíme súrne vybudovať protipožiarne nádrže. Ved' neraz počas letných horúčav sa naša rieka mení na maličký potôčik, z ktorého by požiarinci len ľažko mohli v prípade potreby naberat' vodu.

Text a foto: JÁN BRYJA

Vedúca jablonskej knižnice U. Męderaková...

... a police s knihami povinného čítania pre školskú mládež

ČÍTAJÚ ORAVCI, ČI NIE?

Čítanie odjakživa bolo, a iste nielen pre mňa, spôsobom na spoznávanie života, na lepšie pochopenie okolitého sveta i samého seba. V detstve dovoľovalo preniest sa aj za „sedem dolín a hôr“, t.j. do d'alekých a neznámych, neraz exotických krajín, kde sa už v živote asi nedostanem. V knihách Karola Maya som prežíval rozprávania o Indiánoch a kovojonoch, a neskôr nasledovala väznejšia i klasická literatúra, historické romány, životopisy slávnych ľudí a podobne. Pretože moja knižnica sa pomaly prepĺňala, zistil som, že nie všetky knihy musím kupovať. Vyberal som si ich teda už uväznejšie a moje kroky častejšie viedli do miestnej knižnice, kde som sa stal pravidelným hostom. Za pár halierov som sa mesiac čo mesiac mohol doma tešiť stále novou knihou. Priznám sa, že mnohé som prečítať viackrát. Teraz ma však kroky zaviedli do knižníc na Orave. Zaujímalo ma to, ako fungujú, kto ich vedie, akých majú čitateľov, aké sú ich knižničné zbierky, no a samozrejme, kolko je v nich slovenských kníh.

V jablonskej gmine

nájdeme celkom šesť obecných knižníc. Nachádzajú sa na tých najrozmanitejších miestach. Niektoré sú v súkromných domoch (Podvlk), iné si našli miesto v požiarnej zbrojniciach (Horná Zubrica, Chyžné), ďalšie v zdravotnom stredisku (Malá Lipnica), v kultúrnom dome (Dolná Zubrica), či v budove gminy (Jablonka). Spravuje ich Oravské kultúrne stredisko v Jablonke, kde knižnicu vede Urszula Męderaková. Podrobne mi vysvetlia fungovanie obecných knižníc a súčasne ma zasypala množstvom informácií o ich práci za uplynulý rok, aj o tom, že práca knižníc nespočíva len vo vypožičiavaní kníh. O tom však trochu neskôr.

Knihy a čitatelia

Mohlo by sa zdať, že dnes, v dobe televízie, videa, počítačov a ďalších technických výmenosťí 20. storočia už nikto knihy nečíta. Nie je to celkom pravda, veď počet čitateľov v mnohých oravských obciach, čo je potešiteľné, neklesá. Horšie to už vyzerá s čítaním roľníkov.

Asi postačí, keď uvedieme, že jablanskú knižnicu včas navštívilo z celkového počtu 810 čitateľov len šest roľníkov. V podvŕšianskej knižnici ich bolo zo 469 čitateľov päť, v Hornej Zubrici z 204 desiatu a v Chyžnom z 206 len traja. V ďalších knižniciach roľníkov vôbec nezaregistrovali! Čo čítajú tí, ktorí občas do knižnice zájdu? Najviac si požičiavajú spoločenské romány a historické povesti. Čitatelstvo na Orave teda „zachraňujú“ deti a školská mládež vo veku od 7 do 15 rokov. Majú si v čom vyberať, veď najnižší počet kníh v jednej knižnici prevyšuje 5 tisíc zväzkov (v Malej Lipnici), v Jablonke majú dokonca vyše 12 a v Podvŕšiach vyše 11 tisíc zväzkov. Vo všetkých šiestich knižniciach sa nachádza celkom 51 021 kníh. V roku 1998 pribudlo 824 nových kníh za vyše 8 tisíc zlých. Musíme tiež povedať, že knihy darúvajú knižniciam aj čitatelia. Včas tak získali knižnice 98 kníh.

- Na policiach knižníc máme zastúpené všetky druhy literatúry - hovorí U. Męderaková. - Možno si vybrať od rozprávkových kníh až po odbornú literatúru, nájdeme historické i životopisné romány, detektívky, technické kníh, príručky pre poľnohospodárov, kníh o športe, skrátku výber, ktorý uspokojuje aj toho najnáročnejšieho čitateľa.

Poznamenajme, že včas zo všetkých zaregistrovaných 2186 čitateľov (v 6-ich knižniciach) bolo mladých čitateľov až 1324. Deti si rady požičiavajú najmä rozprávky, na ktorých ich príťahuje aj pestrofarebná, zaujímavá obálka kníh. Ostatní čitatelia sú predstaviteľmi inteligencie, dôchodcovia, nezamestnaní, študenti, no a zopár roľníkov. V porovnaní s rokom 1997 pribudlo 62 nových čitateľov. Najobľúbenejšie a najčítanejšie sú spoločenské, dobrodružné, kriminálne a historické romány, mládež často vyhľadáva, čo iste potesí najmä učiteľov, aj povinnú literatúru. Školské deti, učiace sa slovenský jazyk, si vypožičiavajú aj rôzne slovenské kníh, hoci častejšie vo svojej školskej knižnici, než v obecnej. Poznamenajme, že slovenských kníh v oravských knižniciach je málo - len okolo 700 zväzkov (najviac v Jablonke a Podvŕšiach), väčšinou starých. Nové sa nekupujú. Muži vrah najradšej čítajú detektívky a dobrodružné

Knižnica v Podvŕšiach

romány, kým ženy hľadajú najmä romantickú literatúru. Viacej čitateľov prichádza do knižníc v zimnom období, kedy majú viacej času pre seba. Knižnice ponúkajú svojim čitateľom aj 22 druhov rôznych titulov časopisov, ktoré sú najčastejšie čítané v knižnici, ale nikde som nevidel napríklad dennú tlač. Zo slovenských časopisov som objavil nás Život, niekde majú časopis Slovensko a bratislavský Život, a to je asi všetko. Kto však chce, časopis si môže požičať aj domov. Poznamenajme ešte, že každý čitateľ dostane pri prvej návštive knižnice čitateľský preukaz a vypožičanú knihu môže vlastniť jeden mesiac. Za vypožičku neplatí. Ináč je to vtedy, keď si knihu chce požičať tzv. cudzí čitateľ, napríklad turista, ktorý prichádza na Oravu na rekreáciu. Vtedy knihovníčka vypýta nevelkú finančnú zálohu.

Akcie v knižniciach

Ako som už spomenul, knižnice okrem požičiavania kníh, t.j. šírenia písaného slova

medzi čitateľmi, robia aj ďalšiu, takisto veľmi záslužnú prácu. Sú to o.i. čitateľské súťaže organizované hlavne pre školskú mládež, výstavy kníh, knižničné hodiny a iné. V jablonskej knižnici vlnali zorganizovali o.i. súťaž v kreslení Leto v horách, v hornozubrickej (Wilma Bielová) bol o.i. stolnotenisový turnaj a rôzne súťaže, v tom Hádaj hádač, Zima, ale aj výstava nových kníh, v Dolnej Zubrici (Anna Kraciková), si deti preverovali svoje vedomosti o A. Mickiewiczovi a zúčastnili sa výtvarnej súťaže na tému Rozprávka o Popoluške, v Malej Lipnici (Maria Jurášková) sa uskutočnil o.i. básnický večierok a výtvarná súťaž Ako si strávili prázdniny, v Podvuku (Emilia Brzáklová) mali niekoľko výtvarných a čitateľských súťaží a večer Andrejkovské veštenie a v Chyžnom (Maria Łaciaková) spevácku súťaž pod názvom Aj ty sa môžeš stať hviezdom.

Takéto akcie, ako mi potvrdili viaceré školské deti, hlavní čitatelia oravských knižníc,

sú veľmi pútavo organizované a preto aj oblúbené. Mnohé sa tak vlastne po prvý raz dostanú do knižnice a odvtedy ju navštievujú už pravidelne.

Z oravských knižníc som odchádzal s veľmi dobrým pocitom. Tešilo ma, že ľudia, ktorí sa rozhodli pracovať s knihami, nie sú žiadnymi knihomoľmi, práve naopak. Vedľ vynález písma a neskôr knihtlače (Ján Gutenberg, 1412), doslova zmenili svet. Čítaním si človek rozširuje a obohacuje svoju slovnú zásobu a osvojuje si myšlienky najmúdrejších ľudí tohto sveta. Knižnice teda zohrávajú významnú úlohu - príťahujú ku knihám a čítaniu stále nových čitateľov. Kniha nás neraz upúta aj svojím obalom, grafickou úpravou, či reprodukciami. Držať v ruke také, doslova umelecké dielo, je predsa nebývalá radosť. Čítajme teda čím viacej, vedľ kniha je naším dobrým priateľom.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

POD ERBOM SEVERU

V piatok 4. novembra 1998 padal popoludní snežík na Bratislavu a vytváral tak priemeranú kulisu pre prezentáciu literárneho diela Vlastimila Kovalčíka *Pod erbom severu*, venovaného najsevernejšej časti Spiša. No prvá prezentácia tohto diela sa ukutočnila už predtým v Spišskej Starej Vsi, čo má svoju vnútornú logiku, lebo jednak autor sa narodil v susednej goralskej dedine Matiašovce a samotné dielo sa viaže na tunajší región.

V. Kovalčík je rodený básnik a okrem vlastnej tvorby má rozsiahle prekladateľské dielo, najmä z tvorby poľských básnikov - priponiem, - že aj z dielne Karola Wojtylu. Prozaickej tvorbe sa venuje... a tu sme pri našom diele. Uvediem z jeho vlastného úvodu, aby sme sa dostali do „stredu vecí“:

- Najsevernejšia časť Spiša, v hovorovej reči známa aj pod názvom Zamagurie, je kraj nevšedných prírodných krás a vzácnych umelecko-historických pamiatok, kraj svojrázneho folklóru a pracovitých ľudí. Tomuto pozoruhodnému kraju na severe našej vlasti, ktorý pre širšiu slovenskú verejnosc' bol dlho takmer neznámy, a keďže čerpalo oňom poznatky z jedného diela nemali možnosť ani moji krajania, som svojho času venoval esejistickú knihu monografického typu (*Na severnom prahu* - pozn. red.). Teraz som pripravil jej novú verziu, ktorá je v pomere k predchádzajúcej natoľko prepracovaná a rozšírená, že má aj nový názov... Na rukopise predchádzajúceho vydania som sústredene pracoval šesť rokov (1975-1981), vydalo ho bratislavské vydavateľstvo Tatran v roku 1983. No už pri jeho zavŕšovaní som s ním

nemohol byť celkom spokojný. Totiž za totalitného systému v knihe s „háklivou“ problematikou, aby mohla vôbec vyjsť, sa nedalo o „tabuizovaných témach“, o niektorých dejinných faktoroch a pre internacionalistov neželaných súvislostiach písť celkom otvorené a objektívne, i keď pravdu o nich (napríklad hodnotenie pôsobnosti červenokláštorských mníchov, pobyt husitov a bratrikov, ako došlo k odtrhnutiu časti Spiša a Oravy od Slovenska etc.) som sa usiloval aspoň naznačiť, napovedať či prepašovať do podtextu... A tak vsetko, čo bližšie aj vzdialenejšie súviselo s predmetom mojej knihy, som naďalej sledoval, študoval a konfrontoval s novou literatúrou. Výsledkom je táto druhá, nová verzia... Chcel som v nej zhŕnúť, zdokumentovať a interpretovať podstatné fakty, procesy a poznatky, ktoré môžu byť zaujímavé pre čitateľa a zároveň dôležité aj v strategickom záujme našej štátnosti...“

Takto autor venoval príprave a vydaniu diela viac ako dvadsať rokov a výsledok je skutočne pozoruhodný. Čitateľ dostáva do rúk rozsiahle dielo, v ktorom sa veľa dozvie od archeologickej vykopávok cez výskumy historických listín až po konfrontovanie historických prác slovenských aj poľských, prípadne inonárodných bádateľov, ktoré dosvedčujú starobylosť osídlenia Spiša, lebo Zamagurie nemožno posudzovať bez jeho širšieho začlenenia do Slovenska. Podrobne je tiež rozobraná história osídľovania a tiež život, sociálne pomery, kultúra terajších osadníkov, pričom autor venoval samostatné časti severozápadnému Spišu. Je to pochopiteľné, pretože toto územie od svojho historickej doloženého osídlenia až do roku 1920, pokým nepripadlo Poľsku, bolo nepretržite (a potom ešte v rokoch 1939-1945) súčasťou

teritoria, na ktorom sa dnes rozkladá Slovenská republika. A značný počet obyvateľov severozápadného Spiša sa dodnes hlási k slovenskej národnosti.

Kovalčíkovo dielo *Pod erbom severu* by nemalo chýbať v rodinách predovšetkým, - ale nielen - na Spiši. Lebo nie je to knižka len na prečítanie, ale je to „príručka“, ktorú možno - a treba - opäťovne brať do rúk a čerpať z nej vedomosti o tomto nádhernom kúte našej domoviny.

MATEJ ANDRÁŠ

Z tvorby slovakistov

MILUJEM POHYB...

... ženy, ktorá dokáže uviesť mladých mužov do pohybu, stromov

a slov hovorených do vetra. Milujem život a životný pud, myšlienky plné poznámok o národnom hnúti, večné putovanie k niečomu autostrádou, vzduchom, lúkom, aj tú kosu, keď vo svojom pohybe náhodou narazi na kameň, vodu, ktorá tečie ako tie slová... Iba ten majetok ostáva vždy nehnuteľný.

PRZEMYSŁAW KROCZEK

Ked' nás na tú vojnu brali...

V tomto roku uplynie 60 rokov od začiatku druhej svetovej vojny a 55 rokov od vypruknutia SNP. Aj ked' je to dlhá doba, tieto dejinné udalosti nadľaží žijú v myšlienkach miliónov ľudí, ktorí ich zakúsili na vlastnej koži. Na frontoch druhej svetovej vojny bojovali v radoch slovenskej alebo poľskej armády aj mnohí naši krajania zo Spiša a Oravy. Viacerí z nich padli v rôznych častiach sveta alebo sa vrátili domov s podloženým zdravím. Dnes už žije len málo krajanských veteránov druhej svetovej vojny.

Jedným z tých, ktorí sa aktívne zúčastnili protifašistického odboja, vtom aj Slovenského národného povstania, je krajan Jozef TOMAŠKOVIČ z Fridmana. V minulom roku mu, pri príležitosti polstoročia nášho Spolku, predsedníctvo Slovenského zväzu protifašistických bojovníkov v Bratislave udelilo pamätnú medailu SNP. Toto vyznamenanie J. Tomaškovič obdržal počas vlaňajšej krajanskej prehliadky dychoviek vo Fridmane. Vybrali sme sa za ním, aby nám porozprával o svojich vojnových zážitkoch.

Rodina

Jozef Tomaškovič sa narodil 23. februára 1921 vo Fridmane. Pochádza z viacdetnej slovenskej roľníckej rodiny. Mal tri sestry - Júliu, Máriu a Annu a dvoch bratov: Valenta a Jána, z ktorých, žiaľ, už nežije ani jeden. Starší Valent veľmi skoro odišiel do Ameriky a domov sa už nevrátil. Jozef si ho ani nepamäta. Jána, narodeného v r. 1915, zastihol začiatok vojny v radoch poľskej armády 12 dní pred jeho odchodom do civila. Namiesto toho, aby sa vrátil domov, odišiel na frontu. Odvtedy je nezvestný. Rodina sa nikdy nedozvedela, či a kde padol. Domnieva sa však, že bol začasťený v katyňskom lese.

Jozef Tomaškovič s manželkou Alžbetou

Na fronte

Jozef medzitým vyrástol na statného mládence. A vtedy sa začala písť vojenská i vojnová kapitola jeho života. V máji 1942 narukoval na vojenčinu do Spišskej Staré Vsi, odkiaľ ho po zaškolení preradili do 4. roty guľometčíkov v Liptovskom Sv. Mikuláši. Až po pol roku strávenom v mikulášskych kasárňach dostal prvú, týždňovú dovolenkú. Domov prišiel práve na Vianoce. V januári 1943 celý jeho prapor odvelili do Dolného Kubína, kde sa formoval vojenský transport idúci na východný front. Po dlhej a únavnej ceste sa Jozef Tomaškovič so svojou rotou dostal až k pobrežiu Čierneho mora, kde tri mesiace bránili známy čiernomorský prístav - Odesu. Odtiaľ sa potom dostali hlbšie do vnútrozemia. Koncom roku 1943, niekoľko mesiacov po prelomení frontu pri Stalingrade, sa Jozef spolu s ďalšími vojakmi dostal pri obci Askanija Nová do ruského zajatia.

V zajatí pobudol len niekoľko týždňov. Práve vtedy sa totiž začal formovať I. Československý armádny zbor pod vedením generála L. Svobodu, do ktorého sa prihlásil aj J. Tomaškovič spolu s ďalšími kamarátmi. Začlenili ich do 2. paradesantnej brigady. Prešiel niekoľko mesačný parašutistický výcvik, v rámci ktorého absolvoval o. i. 12 skokov v rôznych podmienkach. Koncom apríla 1944 boli jednotky brigády aj s J. Tomaškovičom presunuté do Proskurova, kde počívali vo výcviku a boli pripravovaní na vysadenie do tyla nepriateľských vojsk. Z Proskurova jeho jednotku premiestnili neskôr do okolia Krosna, odkiaľ ich 25. septembra 1944 letecky prepravili na letisko Tri Duby pri Banskej Bystrici na pomoc Slovenskému národnému povstaniu.

V SNP

Presun na Slovensko prebehol z poľného letiska pri Krosne. Asi po troch hodinách od pristátia na letisku Tri Duby bola Jozefova jednotka nákladnými autami prepripravená do nedalekých lesov, kde už zúrili ľažké boje. Postupne boli jednotlivé útvary brigády rozmiestnené na strategicky najdôležitejších miestach, kde tlak nemeckých vojsk bol najväčší a hrozilo preniknutie do Banskej Bystrice. Urputné boje zvádzali o. i. v priestore Železná Breznica - Trnavá Hora, v okolí Jalny, Dobrej Nivy, Brezna a Podbrezovej. Nakoniec museli ustúpiť do hôr a prejsť na partizánsky spôsob boja. J. Tomaškovič so svojou jednotkou sa istý čas zdržiaval v Starých Horách, kde sa zúčastnili viacerých bojových akcií. Koncom októbra 1944 ich však nemecké oddiely obklúčili a po ľažkom boji vzali do zatratia.

Uváznili ich v Martine, odkiaľ ich neskôr vlakmi vyviezli do Nemecka. Tak sa J. Tomaškovič dostal do zajateckého tábora vo Wienderdorfe, kde ho pridelili do práce na

J. Tomaškovič (tretí zľava) so spišskými odbojármami v Banskej Bystrici

vojenskom letisku zničenom spojencami. Po troch mesiacoch ho z letiska preradili do práce pri výrube nedalekej hory. Konečne po 9 mesiacoch ich zo zajatia oslobozili spojenecké vojská. Jozef dostal cestovný pas a bol prevezený na trojtýždňové liečenie do Prahy. Odtiaľ už jeho kroky smerovali do rodného Fridmana. Mohol sice zostať v Československu alebo odcestovať na západ, ale túžba za domovom bola silnejšia. O tom, že sa Fridman opäť dostal k Poľsku, sa dozvedel až po príchode domov. Nevedel, čo má robiť. Rozmýšľal aj o návrate k jednotke do Liptovského Mikuláša, lenže rodičia boli už v pokročilom

veku, navyše boli chorí a na gazdovstve im nemal kto pomôcť.

Opäť doma

Jozef Tomašovič ostal teda pracovať na rodičovskom gazdovstve. V júli 1946 sa oženil. Za manželku si vzal Alžbetu Kutarniovú z Fridmana. Pred troma rokmi oslávili teda 50. výročie spoločného života. Spolu vychovali 5 detí: synov - Jozefa a Jána, a dcéry - Helenu, Margitu a Danu. Dožili sa už 17 vnukov a 1 pravnuka. Spolu s manželkou sa od začiatku aktívne zapájali do nášho krajského hnutia. J. Tomašovič patrí vlastne medzi za-

kladateľov MS SSP vo Fridmane. Obaja manželia sú tiež verními čitateľmi Života.

Poznamenajme ešte, že po vojne poľské úrady priznali mnohým účastníkom vojny a odboja finančnú podporu. Jozef Tomašovič sa však o ňu dlhé roky daromne staral. Hoci mal všetky potrebné doklady a potvrdenia, vždy mu odmietali. Konečne po vyše 18 rokoch vybavovania mu priznali vojenský invalidný dôchodok. S takýmto prístupom sa stretli mnohí krajskí odbojári.

Text a foto: JÁN BRYJA

AKO TO BOLO PRED 100 ROKMI

Vieme, že pred sto rokmi bola maďarizácia rozbehnutá na plné obrátky. Od zatvorenia slovenských gymnázií a Matice slovenskej uplynulo už takmer tridsať rokov. Študenti, ktorí študovali na maďarských školách a prejavili nejakým spôsobom svoje slovenské presvedčenie, boli vylučovaní zo štúdia. Ak niekoľko chcel pracovať v štátnej službe, museli si svoje meno pomaďačiť. Ale pomaďačovali sa aj mená obcí a miest. V tejto atmosfére krutého prenasledovania sa len mälokto odhodlal k prejavneniu odporu. No našli sa aj takí odvážni jednotlivci, ktorí však museli rátať s väzením, alebo útekom do zahraničia, najmä do Ameriky. Jedným z nich bol aj Jozef PLETEŇÍK, rodák z podtatranskej dediny Štrba, kde sa narodil r. 1863. Základnú školu vychodil v rodiske a stredoškolské vzdelanie získal na lýceu v Kežmarku. Potom pokračoval v bohosloveckom štúdiu v Spišskej Kapitule, no štúdiu nedokončil. Už ako študent písal básne a články v duchu národne buditeľskom, v ktorých prejavoval odpor proti násilnej maďarizácii.

V roku 1896 pri príležitosti milénia postavili Maďari rakúsko-uhorskému cisárovi Františkovi Jozefovi I. na Gerlachovskom štítne monument a premenovali štít na Ferencz József csúcs. Pri cisárovej buste bolo na pamätnej tabuli napísané: *Na pamiatku tisícročia založenia vlasti a 48 rokov mýdreho panowania Prvého Františka Jozefa, 1896. Hľa, najvyšší oltár našej tisícročnej vlasti. Vo svojich modlitbách žiadame od nebies ďalších tisíc rokov. Vedľa tabule umiestnili veľké benátske zrkadlo, ktoré rozptyľovalo slnečné lúče do širokého okolia.*

Prenovanie Gerlachovského štítu, ako aj text na pamätnej tabuli rozhorčili a pobúrili 38-ročného Jozefa Pleteníka. Svoj protest prejavil tým, že 2. októbra 1901 vyhodil monumet dynamitom. Odchodom do Ameriky sa vyhol vyšetrovaniu a väzneniu. V Amerike sa venoval slobodnej, národnej a kultúrno-

osvetovej činnosti medzi rodákmi. Bol tiež ako delegát na národnom kongrese 26. mája 1907 na založenie Slovenskej ligy v Amerike.

Z rozsiahnej básnickej tvorby J. Pleteníka uverejňujeme úryvok z jeho básne *Črty z Tatier*:

*Ked' Maďari boli na zenite slávy,
všetko pomongolčíť mali plné hlavy.
V milenárnom roku hrozne maďarčili,
až v Tatrách slovenských zaplakali víly.*

*Končiare, pahorky, doliny a hory,
čudnými menami prekrstené boli.
Dediny, mestečká, rázu slovenského
museli sa zrieknuť mena pôvodného.*

*A maďarské názvy na ne prilepili,
ktoré cyklón zmetie v určujúcej chvíli.
Lebo každá lživá a násilná veta
skôr či neskôr skape iste z toho sveta.*

*Gerlachovský končiar, najvyšší vrch Tatier
bude mať už meno - prírodný bohatier
zmaďarizované na „Ferencz József csúcs“.
Slovák podtatranský krásny život mu žiť.*

*Alojz Štrobel, sochár, umelec výtečný,
rodák ako Lipták zrobil pomnik pekný
životnej veľkosti poprsie z mramoru
Františka Jozefa - šíremu obzoru.*

*Gerlachovský končiar víly navštívili,
no nútenú škvruňu ohňom vypálili,
čo i verabozé boloze ju treba,
ohnivým podkladom išla hen do neba.*

*V Poprade v Husparku na končiar kukajú
a „Seine majestät“ že na ňom nemajú
okrúhle zrkadlo, čo sa ligotalo
a na všetky strany lúče rozlievalo.*

*Dalekohľad v práci, čočky sa pucujú,
kde nič, tam nič - pomník veru nespatriju.
Tatranských sprievodcov na končiar poslali,
že čo sa tu stalo, aby vyskúmali.*

*Nuž pánovia, verte, tam nieto zhola nič,
len meno ostalo, že Ferencz József csúcs.*

*A teraz sa začal v Maďarii „čardáš“,
že kto to urobil? Ktože tušenie má?*

*Maďarské noviny všetky sa zhrozili,
pod rozličné mená udalost strčili.
Jedni „anarchizmus“, druhé „vandalizmus“
a tie tretie, že to „honfoglalás“.
(Tieto mali pravdu. Onedlho to máš.)*

Jozef Pleteník vo svojej básni hovorí: „Dediny, mestečká, rázu slovenského, museli sa zrieknuť mena pôvodného“. Položme si otázku, ako to bolo u nás na severnom Spiši. A zistíme, že veru, básnik vôbec nepreháňa. Ved' posúdte sami.

Uvádzame oficiálne názvy obcí, ktoré boli používané roku 1886 a vedľa z roku 1916, podľa ktorých by ste asi ľahko uhádli, že to je tá vaša.

Jurgov - Szepesgyörke, Tribs - Ujterebes, Csarnagura - Feketebercz, Durstín - Dercsény, Repisko - Répásfal, Fridman - Frigyesvágása, Krempach - Bélakorompa, Alsó-Laps - Alsólápos (Nižné Lapše), Felso-Laps - Felsölápos (Vyšné Lapše), Új-Béla - Újbéla... Aj Nedeca, Kacvín a Lapšanka mali v r. 1916 pomaďačené názvy na Nedecz, Szentmintszent a Kislapos.

A istý poľský „historik“ raz tvrdil, že Maďari sa usilovali Poliakov na severnom Spiši a Orave najprv poslovenčiť, aby ich potom mohli pomaďačiť. Tak čo vy na to?

MATEJ ANDRÁŠ

KRÁTKO ZO SPIŠA

6. februára t.r. sa v požiarnej zbrojnici v Novej Belej konala schôdza miestnych hasičov, na ktorej zhodnotili minulý rok a prerokúvali plány do budúcnosti. Neoceniteľnou stratou pre belianskych požiarníkov bola nedávna smrť dlhoročného predsedu Františka Chalupku. Počas zasadania zvolili nový výbor. Novým predsedom zboru sa stal doterajší veliteľ požiarníkov Paweł Dlugi, zase novým veliteľom - Henryk Moskalik a jeho zástupcom Józef Hyła.

J. B.

SPOMIENKY BABIČKY MICHALÁKOVEJ

Mala zaujimavý, hoci ťažký život. Vychovala desať detí, má slovenské korene, ku ktorým sa hlási dodnes a jej dobrota a láska sú známe nielen jej najbližším. Tak by sa v krátkosti dala opísať Viktória MICHALÁKOVÁ z Malej Lipnice, ktorú som navštívil, aby o svojom živote porozprávala aj našim čitateľom.

Detstvo a škola

Viktória Michaláková (rod. Brehová) sa narodila 25. novembra 1912 v Malej Lipnici, ako piata zo šiestich súrodencov v slovenskej roľníckej rodine Františka a Antónine Brehovcov.

- *Všetci z nášho rodu - hovorí - teda rodičia i starí rodičia boli slovenskej národnosti. Nás tiež vychovávali v slovenskom duchu, láske ku rodnému Slovensku, ktorú som sa aj ja neskôr snažila preniesť na svoje deti.*

Poznamenajme, že po vypuknutí 1. svetovej vojny v roku 1914 musel otec narukovať na vojnu. Malá Viktória mala vtedy necelé dva roky a najstarší brat Vendelín bol len 10 ročný. Matka teda zostala, ako sa neskôr ukázalo, na dlhých sedem rokov sama s piatimi malými deťmi. Hoci vojna trvala štyri roky, ďalšie tri roky strávili ich otec v ruskom zajatí.

- *Otec sa vrátil domov v roku 1921 - spomína. - Už sme skoro prestali dísať, že ho ešte niekedy vôbec uvidíme. Nie div, že sme ho, keď prišiel, takmer nespoznali. Ved' sme medzitým poriadne vyrástli. Ako nám otec neskôr rozprával, bol na Ukrajine a neskôr dokonca až na Sibíri, kde veľa toho skúsil. Je dobre, že sa mama nepoddala a starala sa o nás a gazdovstvo tak, aby sme nepociťovali ani biedu ani hlad. Všetky práce, aj tie najťažšie, robila sama. Orala, siala, kosila, zvážala a starala sa o domácnosť. Pretože v obchodoch nebolo vtedy doslova nič, ved' mnohé produkty išli pre potreby armády, sama dbala o všetko. Napr. mýku a cukor dostala za obilie a iné produkty. Chlapcom šila nohavice z vlastnoručne vyrobeného lanového plátna a nám, dievčatám, sukničky, ktoré nám aj zafarbila na červeno. Veru sme sa v nich parádili ...*

Žili sice ťažko, ale nejako pretrvali museli. Starší súrodenci medzitým začali chodiť do školy a popri tom pomáhali mame na gazdovstve. V r. 1920 aj malá Viktória išla po prvýkrát do školy, ktorá bola v ich susedstve. Ako si spomína, štyri roky chodila do školy každý deň a ďalšie tri roky dvakrát do týždňa (v utorky a piatky). Aj ona musela, tak ako ostatné deti, pomáhať mame, chodila pásť husi a neskôr aj kravy, skrátku zvykala si na tvrdý oravský chlebík, ale nezanedbávala ani učenie, takže onedlho patrila k najlepším žiakom.

- *Na školu som sa vždy tešila - spomína, - učila som sa totiž veľmi rada. Pamätam sa, že moju učiteľkou bola Johana Czarniawska. Bratia Vendelin (1904) a Wilhelm (1908), ktorí chodili do školy predo mnou, sa učili ešte po maďarsky a slovensky. Slovenčinu ich učil Karol Klozyk. Ja som chodila už do poľskej školy, ale doma som sa učila aj po slovensky, v čom mi pomáhali bratia a mama.*

Poznamenajme, že Viktória mala ešte dve staršie sestry, Annu (1906), ktorá bola od narodenia hluhonémá a Máriu (1910).

Viktória začala školu v dosť búrlivom roku 1920, kedy sa na konferencii v Spa rozhodlo o pripojení hornej Oravy a severného Spiša k Poľsku. Hoci bola malá, tušila, že sa niečo zmenilo, že sa stalo čosi zlé. Ved' doma sa o tom veľa rozprávalo.

Keď vychodila školu (to už bol otec doma), rozmyšľali rodičia či by ju nemali poslat' na ďalšie štúdia, ved' do učenia mala dobrú hlavu. Keďže najbližšie lýceum bolo až v Krakovе a peňazí bolo málo, musela sa s myšlienkom ďalšieho vzdelávania rozlúčiť. Zostala teda v Malej Lipnici a pomáhala rodičom na ich nevel'kom gazdovstve. Medzitým v rodine Michalákovcov pribudlo ďalšie dieťa, brat Eugen (1922).

- *Rodičia sa veru museli poriadne napracovať, - pokračuje - aby dokázali nakŕmiť a ošaťať šest hladných krkov. Prvé topánky som dostala až po návrate otca. Mala som vtedy 9-rokov. Dovtedy sme si topánky požičiavali medzi sebou. Bral si ich zakaždým ten, kto išiel do školy, my sme zatial sedeli doma. A za husami či kravami sa v lete chodievalo na boso.*

Rodina a práca

Roky ubiehali jeden za druhým až z Viktória vyrástla mladá deva. Vtedy jej do oka padol mládenec Anton Michalák. Sobášili sa v zimný februárový deň roku 1937 v miestnom kostole sv. Štefana.

- *Naváhalo vtedy kopy snehu - hovorí - podobne ako v tomto roku. Nám to však nevadilo, ved' to bol najkrajší deň v našom živote. Pamätam sa, že na sobáš sme sa viezli na štyroch saniach, každé s dvojzáprahom. Od rodičov som dostala základnú výbavu, teda perinu, vankúše, „safarňu“ na jačmeň a komodu s tromi zásuvkami alebo po našom kašňu, kde som mala svoje oblečenie. Po svadbe sme bývali u manželových rodičov. Žiaľ, ešte v tom istom roku obaja zomreli. Svokra Karolina (rod. Kobroňová) 1. augusta a svokor Félix na Štedrý deň. Zomrel v ďalekej Amerike, kde predtým odišiel za prácou.*

Od rodičov dostala po svadbe aj kúsok poľa, čo spolu s manželovým dielom im umožnilo začať samostatne gazdovať. Postupne sa im narodilo desať detí (Angela - 1937, potom Emilia, Emil, František, Etela, Johana, Augustína, Jozef a v roku 1952 dvojčiatá Félix a Štefan). Dve dievčatká, Etelka a Johanka im však zomreli v mladom veku. Dom, v ktorom bývali, si neskôr prebudovali, postavili tiež humno a ďalšie hospodárske budovy. Manžel, aby uživil svoju početnú rodinu, chodil popri práci na hospodárstve privyrábať mimo obec. Pracoval o.i. v poblízkych lesoch a na výstavbe obuvníckeho kombinátu v Novom Targu. Po vypuknutí 2. svetovej vojny, keď sa Orava a Spiš opäťovne vrátili ku Slovensku, musel narukovať do Dolného Kubína. Na frontu sa sice nedostal, lebo ho po pár týždňoch preplustili domov, ale aj tak sa musel do konca vojny pravidelne hliasiť na niekoľkotýždňovú službu.

Vojnové roky však preleteli aj nad strechami oravských dreveníc. Muži prichádzali z frontu domov a život sa pomaly vracať do starých kolájí. Lipničania poopravovali svoje vojnou zničené domy, začali obrábať polička a tešili sa zo svojich, aj keď malých ľudských radostí. V rodine Michalákovcov pribúdali ďalšie deti, a spolu s nimi nielen ďalšie starosti, ale aj - ako hovorí Viktória Michaláková - veľa, veľa radosti. Len fažko by si totiž vedela predstaviť svoj život bez ich džavotu, prvých slov, ale aj bez ich huncútstiev a neskorších úspechov. Keď jej v roku 1974 zomrel manžel, deti už boli našťastie samostatné. Postupne si založili svoje rodiny, takže dnes sa môže tešiť z 32 vnukov a až 33 pravnukov. Najstarší z nich Róbert má 17 rokov a ten najmladší Filipko len necelý rok.

Krajanský život

- *Naše korene vždy boli slovenské - hovorí - a tak už aj zostane. Stále sme boli pri tom, keď sa v našom krajanskom hnuti niečo*

UJO ANDER

Na Slovensku ho pozná skoro každý. Je však dobre známy aj medzi našimi krajanmi na Spiši a Orave, ktorí majú možnosť sledovať slovenské televízne či rozhlasové vysielania. Jeho neobvyklý zmysel pre humor, veľký rozprávačský talent a živé, humorné monolygo rozosmejú hádam aj toho najzamračenejšieho človeka. Nedávno som mal možnosť stretnúť tohto sympathetickeho človeka v bratislavskom Parku kultúry a oddychu, kde mal svoj kultúrno-zábavný program. Na pódiu sa ukázal - ako vždy - už v tradičnej kockovannej flanelovej košeli, s golierom vysunutým z ľavej strany na kabát, a v charakteristickom klobúku na hlave.

20 rokov na pódiu

Ujo Ander je vlastne umelecké meno Jána Pisančina. Narodil sa v roku 1941 v Michalovciach na východnom Slovensku. Je ženatý (manželka je učiteľka), má dve dcéry a tri vnúčky. Po maturite nastúpil do Slovenských magnezitových závodov v Jelšave, kde začal pracovať ako obyčajný robotník a skončil ako námestník riadiťa. Vo svojom živote sa často a rád stretáva s ľuďmi. Vždy pritom priam kypí humorom a rozprávačskými schopnosťami. Jeho umelecká kariéra sa začala celkom náhodne, keď svojho času do podnikového súboru Magnezitár začali hľadať konferenciéra. Prihlásil sa aj on a... vyhral. Neskôr sa presťahoval do Košíc, kde začal pôsobiť v Divadielku pod kopulou. Tam si jeho schopnosti všimli nielen herci a diváci, ale aj médiá, vďaka ktorým si čoskoro získal veľkú popularitu.

- Je to veru tak, - povedal mi počas prestávky ujo Ander - že som vlastne od malíčka rád žartoval. Aj preto som bol medzi kamarátkmi oblúbený. Vedeli, že keď prídem, bude vždy veselo. A tak je aj dnes. Vďačím za to aj tomu, že mám výbornú pamäť a každý

vtip si rýchlo zapamätám. Kde ich možno nájsť? Sú všade, na ulici, vo vlaku, v električke, vo výčape, len sa treba okolo seba dobre poobzerať a pozorne počúvať. Niektoré vtipy si potom dopracujem, ba aj zapíšem. Mám ich evidované podľa oblastí - polnohospodárske, poľovnícke, vojenské, lekárske, ľubostné a pod.

Anderova východoslovenčina

Ján Pisančin alias ujo Ander na javisku malkodomy používa spisovnú slovenčinu, ved' by to napokon ani neboli ten oblúbený Ander. Jeho vtipné monolygo o Erži či nenapraviteľnom Piťovi sú vo východoslovenčine a pre snejšie - v zemplínskom nárečí. Každý mu rozumie. Ved' napokon - ako umelec tvrdí - všade na svete žijú ľudia s tými istými problémami. Ujo Ander sa o tom už sám veľa krátky presvedčil. Pochodil kus sveta. Bol v Spojených štátach, Kanade, Rusku, Česku, Nemecku, Rakúsku, Francúzsku a v ďalších kra-

jinách. Slovenský humor uja Andera sa publiku všade páčil. Ostatne, kto chodí na jaromky do Nového Targu, aj tam môže počuť z magnetofónu Anderov hlas.

Ocenená popularita

Ján Pisančin uprednostňuje vtipy o láske, keďže sú podľa neho najkrajšie a najmilšie. Ľudia by - ako tvrdí - nemali na lásku nikdy zabúdať. Doteraz tento vynikajúci slovenský umelec, humorista a rozprávač nakrútil takmer sedemdesiat televíznych programov, vydal 12 kaziet, nehovoriac o stovkách a možno tisícoch vystúpení, vždy pri vyplnenom hľadisku. Za svoju dlhoročnú prácu dostal ocenenie ministra kultúry. Na svojom konte má tiež dve zlaté platne, šesť platinových a jednu diamantovú.

Text a foto: JOZEF PIVOVARČÍK

dialo. Či už v roku 1947, kedy vznikol náš Spolok alebo neskôr; keď začal vychádzať Život, ktorý odoberáme dodnes.

Poznamenajme, že paní Viktória žije už dlhé roky so svojím synom Félixom, ktorý ju opatruje. Aj na neho preniesla svoje slovenské cítenie. Preto nečudo, že dlhé roky účinkoval v spojenom oravskom folklórnom súbore, ktorý viedol Jozef Omylák.

- Spievali a tancovali sme doslova po celej Orave - hovorí Félix Michalák. - Viackrát sme vystupovali aj na Slovensku, o.i. v Spišskej Staréj i Novej Vsi, Kežmarku, Dolnom Kubíne, aj medzi českími krajanmi v Zelove. Bolo to v šestdesiatych a sedemdesiatych rokoch. Z Malej Lipnice v tomto súbore so mnou vystupovala aj Mária Svobodová (rod. Brechová), ktorá sa neskôr vydala do Českých Budejovic a Jozefina Karkošková. Súbor tvorili krajania z niekoľkých oravských obcí.

Nedalo mi, aby som sa nakoniec Félixa nespýtal, ako to u nich vyzerá, keď sa všetci stretú pri jednom stole. Ved' do takého malého domčeka by sa snáď vyše 70 ľudí ani nezmeštilo.

- Všetci sa dnes len zriedkavo môžeme stretnúť - hovorí. - Jednoducho sa to nedá uskutočniť. V Malej Lipnici žijú okrem mňa ešte dva súrodenci. Ostatní sú aj so svojimi rodinami roztrúsení po celom Poľsku. Bývajú o.i. v Slomnikoch pri Krakove, Tarnowských Górách, Koszaline i Słupsku.

Rozlúčil som sa a na záver som Viktórii Michalákovou zaželal najmä veľa zdravia a radosti do ďalších dní. Doplňam tiež pranie, aby si nadalej zachovala svoju duševnú pochodu a slovenské povedomie vstupovala aj svojim vnukom a pravnukom.

Zaznamenal: PETER KOLLÁRIK

KRÁTKO ZO SPIŠA

Farníci z Novej Belej využívajú obdobie pred začiatkom jarných prác na opravu miestneho kostola. Už stihli vymeniť elektrické vedenie a teraz sa pustili do opravy organu a oteplenia kostola.

6. februára t.r. sa v požiarnej zbrojnici vo Vyšných Lapšoch konala schôdza miestneho urbárskeho spolku, venovaná o.i. prerokovaniu otázok spojených s hospodárením v urbárskom lese, vtom vysádzaniu stromčekov, čisteniu lesov, ale aj výrubu stromov. Účastníci zhodnotili minulý rok, schválili plán práce na tento rok a zvolili nový výbor spolku v starom zložení: predseda - Jozef Blazošek, podpredseda - Eduard Bižiak, pokladník - Jan Byľina. Revízna komisia: Ján Kedžuch, Roman Stanczak a Jan Gryglak.

J. B.

STARODÁVNA JURGOVSKÁ SVADBA

Uverejňujeme zaujímavý príspievok o starodávnej svadbe v Jurgove, ktorý nám prednášnom poslala naša dlhočasné čitatelka Mária Cibrínová z Trenčianskych Teplíc. Veďmeže si ho čitatelia so záujmom prečítajú.

Ked sa dvaia mladí ľudia rozhodli vstúpiť do manželstva, ich prvá cesta viedla na farský úrad zapísť ohlášky. Pán farár po zápisie nacionális určil deň, kedy budú chodiť na poučenie o manželskom stave. Potom ich cez tri nedele, buďto po bohoslužbách, respektívne po kázni, ohlasoval z kazateľnice. Ľudove sa tomu hovorilo, že ich zhodil z kancla. Vtedy knazi prednášali kázne z kazateľnice, ktorá bola nad úrovňou veriacich, čiže knaz bol dobre viditeľný a počuteľný.

Nevesta si hned po prvých ohláškach pozvala družičky, ktorých bolo 12 - 16. Družovia boli len dvaja. Povinnosťou družičiek bolo za 14 dní uviť pierka pre družov. Chodili teda každú sobotu do nevestiného domu a vili pierka z husacieho peria, ktoré má hus pod kŕdlami. Sú dlhé 5 - 6 cm, tenké, jemné a trošku ohnuté. Štyri takéto pierka bolo treba pripievnúť na tenký, ohybný drôtok, na konci ktorého bol napichnutý malý zelený, červený či modrý štvorček z hrubej vlnenej látky, zvanej anglia. Týmto vznikol taký štvorlístok, v prostredku ktorého bol onen malý štvorček z anglie, ako nejaké očko. Zo žitnej slamy sa nastrihali asi trojcentimetrové kúsky, ktoré sa navliekali na drôt

striedavo so štvorčekmi z anglie až do dĺžky 20 - 25 cm. Z týchto ozdobených drôtov sa potom urobila kyticá, ktorú družičky pripievvali na klobúk.

Ked prišla tretia nedela ohlášok, po obe-de sa konalo vyprevádzanie družov. Družovia oblečení v kroji posadali na ovenčené kone, ktoré mali na uzdách pripevnené biele šatky s krajkou a pierkom. Družičky im na dvore spievali:

*Naša mladá pani
družov vysielala,
hodvábnou šatôčkou
očká utírala.*

Družovia prešli so spevom cez celú dedinu, ktorá bola lemovaná občanmi. Šli pomaly, krokom, a zašli až do druhej dediny. Ak tam mladí mali príbuzných alebo známych, vošli do domu a ich pozvali. Ak nie, tak len prešli cez obec a vrátili sa späť. Potom celú noc chodili pozývať na svadbu príbuzných a známych v mieste bydliska. Ked prechádzali popred okná domov, spievali:

*Pušč nos ta pušče,
nek ſe nebužímy,
bo nos nocka zasla,
neskoru idemy.
Jak nos nepuščíce,
džviežje vyalimy.*

Domové dvere sa nezamykali, lebo sa vedelo, že prídu družovia. Do miestnosti vkočili s pozdravom:

- Pochválen bud Ježiš Kristus. Prišli sme tu z poverenia mladej panej - nevesty (mladého

pána), ktorá nás posila a úctivo vás prosí, aby ste sa zúčastnili jej svadobného veselia. Prosí vás, aby ste toto pozvanie neodmietli a svadobného veselia sa zúčastnili.

Potom dali každému obyvateľovi domu (okrem detí) upíť vína a odchádzali so spevom:

*Zostaňte tu zdraví naši priatele,
v utorok - vo stredu príde na veselie.*

Vtedy sa svadby konali iba cez fašiangy, aj to len vo všedné dni, pondelok, utorok či stredu.

Ráno, v deň sobáša, sa sústredili rodičia mladého páru, družičky, družovia a starejší v dome mladuchy, kde sa konala takzvaná odobierka. Starejší v mene mladuchy a mladého pána prosil rodičov o požehnanie, prípadne o odpustenie, ak sa niečim previnili, týmito slovami:

- Nech bude pochválený Boh Otec, Boh Syn a Boh Duch Svätý. Drahí otcovia a matky, naši mladí vám pekne dákujú, nohy a ruky vám bozkávajú za vaše chovanie, kúpanie, povijanie a kolísanie. Že ste ich od zimy a horúceho kúpela chránili a do mládeženeckého veku vychovali. Drahí rodičia, dnes vás tisto mladí prosia skrz päť rán Krista Pána, aby ste im odpustili, ak vám niečim ublížili alebo vás nahnevali. Či im odpúštate? Lebo bez Božej milosti a odpustenia nieto požehnania. A vy mladí, aby ste sa milovali, jeden druhého si vásili, Božie prikádzania zachovávali a všetky starosti a križe trpežliovo znášali. Pán Boh stvoril vesmír, nebo i zem a všetko stvorenie žijúce na zemi. Nebo ozdobil hviezdičkami, zem kvietočkami a vás obdarí detičkami. Dnes vám Pán Boh udělal veľké milosti, aby ste si vykonali dobrú svätú spoved a Pána Ježiša prijali do čistého srdca a v stave Božej milosti prijali stav manželský. Lebo tento stav manželský je veľmi ťažký, tisíckrát ťažši ako mlynský kameň. Mlynský kameň voda otáča a stav manželský Pán Boh rozlúča.

Tito mladí si sami nemohli poradiť, preto nás tu povolali, aby sme ich do kostola odprevali, ich sobáša svedkami boli a potom ich do svadobného domu dovedli. Nech Boh žehná domu i roli, žeby boli zdraví i veselí, aby nemali náklonnosť k zlému, ale k dobrému. A teraz všetci poklaknime a pomodlime sa, aby Duch svätý vstúpil do ich srdca a myslí, aby hriechy úprimne vyznali a srdečne ich olútovali a malí vôle svoj život polepšiť a žiť ako prikázał Boh a naša svätá viera. Amen.

Rodičia položili ruky na hlavy detí a žehnali ich. Na prostredku miestnosti bol stôl prikrytý bielym obrusom a na každom rohu stola bol peceň chleba. Mladý páru trikrát obišiel stôl a každý peceň chleba pobožkal. Potom sa zoradil sprived. Vpredu išla nevesta, ktorú viedli obaja družovia, za ňou mladý pán s dvomi družičkami a ďalšie družičky v dvojstupe, na konci kapela. Po prchode do kostola mladý páru pristúpil k sv. spovedi. Potom sa konala sv. omša, počas ktorej bol svadobný obrad. Po skončení pobožnosti všetci išli do domu

Takto kedysi vyzerali jurgovskí družovia

mladuchy. Po raňajkách sa družbom začala ďalšia služba, lebo opäť museli ísť pre pozvaných hostí a privádzať ich do svadobného domu. Totiž veselie bolo aj v dome mladého pána; príbuzní a známi ženicha sa hostili v jeho dome, kým hostia mladuchy zase v jej dome. Keď družovia druhý raz pre hostí neprišli, pokladalo sa to za urážku. Sami na svadbu nikdy nešli. Družičky tancovali aj s pozvanými mládencami. Cez prestávky urobili kruh a spievali svadobné piesne. Napr.:

*Janickova matka do mne odkazuje,
šej haj šuhaj,
i ze jej Janicek doma nenocuje.
Janickova matka do mne neodkazuj,
šej haj šuhaj,
ale se Janicka na lačnusku viazuj.
Ve dne na lačnusku, v noci na povruzku,
šej haj šuhaj,
a jak či še urvie, to go sukoj u mne.
Kieby jo viedžala, ftoro moja Šviečka,
šej haj šuhaj,
zaviedla by jo jum za ziva do piekla.
Za ziva do piekla, jesce podstúšila,
šej haj šuhaj,
aby miendzi nami pieklo nerobila.
Kieby jo viedžala, dže muj milý pije,
šej haj šuhaj,
zanesla by jo mu v saflicku pomyje.
V saflicku pomyje, na pšetacku ošči,
šej haj šuhaj,
zeby on to viedžol, jakie moje zložči.*

Družičky išli aj do domu mladoženscha a aj tam spievali príležitostné pesničky. Napr.:

*Staro Vojtasova po piežine tluce,
ej boj ſe neviasty, ej ze jej vežne kluce.*

Na svadbe sa spievali pesničky nielen v rodnej goralčine, ale aj v slovenčine. Napr.:

*Stojí hruška v poli, sladké hrušky rodí,
povedz, povedz, moja milá, kto ku tebe chodí?
Nik ku mne nechodí, jak ten Boh надо mnou,
len tento môj najmilejší, čo tančuje so mnou.*

Po obede, asi ok. 15.00 hodiny sa robili prípravy na cepoviny, čiže čepčenie mladuchy. Najprv však museli ženy nevestu kúpiť od družov. Družba s nevestou tancovala,

ženy ich obskakovali, vykrikovali cenu a štrngali vreckom peňazí, za ktoré ju chceli kúpiť. Medzitým prišli aj kupci, ktorí mali oblečené kožuchy obrátené vlnou nahor, ale ženy ich vyhnali. Družovia boli dohodnutí, že akú cenu mladuchu predajú. Preto keď dostali tolko, kolko chceli, vtedy ju ženy vzali so sebou a išli ju čepčiť. Keď bola vo svadobnom dome volná miestnosť, tak ju čepčili tam, keď však nebola, išli k susedom. Pri sifmaní venca z hlavy spievali:

*Vionecku mirtovy třímo ze še glovy,
ej bo na tobie idže zlodžej dubeltovy.
Topi še mi topi, moj vionecek topi,
ej ponizjy Jurgova lapajom go hlopi.
Hoč by go lapalo štrydašča koni,
ej mojego vionecka nikto nedogoni.*

Potom počas čepčenia spievali ďalšiu:

*Kie če bedom ceipi, požryj do povaly,
ej zebý tvoje džeči corne ocka miały.
Kie če bedom ceipi, požryj do tragaža,
ej zebý vyhovala syna na cisaža.
Kie če bedom ceipi, požryj ze do neba,
ej zebý tvoje džeci neptyaly hleba.*

Keď ju nakoniec začepčili, takto si zaspievali:

*Ci še še opili, ci še co zrobili,
ej ze še mlodom paňom kšivo zacepili.
Ej ladno tys to, ladno, nasa mledo pani,
ej fto nom ju uvidži, nik jom nepogani.*

Po očepčení mladuchy sa s ňou ženy vrátili do svadobného domu. V prostredku miestnosti si starejšia sadla na stolec a dala si do lona veľkú misu. Potom každý svadobčan zatancoval s nevestou kolo a dal starejšej finančný dar. Nakoniec prišiel mladý pán, dal najväčší dar a nevestu si odviedol.

Po tomto obrade sa svadobčanom podávala sedliacka praženica, pripravená na údennej slanine, k tomu biela káva, chlieb a šišky, ktoré rozdávala začepčená mladá pani.

Podevečer gazdovia a gazdinié pomaly opúštali svadobný dom. Doma ich totiž čakal dobytok, ktorý bolo treba obriadit. Zostala len mládež, ktorá sa dalej zabávala.

Po večeri privádzali družovia na svadbu miestnu inteligenciu: pána farára, uči-

teľov, žandárov, financov a pod. Keď vošiel do miestnosti pápn farár, mládež zaspievala: *Kšendzu dač, kšendzu dač hoviedzej polivky,
ej aby nepožerol bez okno na džifki.*

A tak pokračovalo hodovanie a tancovačka do rána. Na druhý deň večer sa ešte pozývalo svadobčanov na takzvané popraviny.

Ešte chcem pripomenúť, že v sobotu pred tretou ohláškou hrala hudba v dome nevesty Na dobrú noc. Bola to rozlúčka s mládencami a dievčatami, čiže s mládenec-kým a dievčenským stavom.

V štyridsiatich rokoch som sa zúčastnila na starodávnej svadbe ako družička. Bola to svadba Žofie Tiborovej a Jána Vojtasa. V tejto dobe sa už takéto svadby nekonali, lebo boli veľmi nákladné, ale na žiadosť nášho pána farára Bakesa sa takáto svadba uskutočnila. Nevesta bola v kroji. Samozrejme aj mladý pán a družičky boli oblečené v slávnostnom kroji: biele dlhé sukne, ktoré sa volali fartuchy, biele košele s dlhými rukávmi, ktoré na západistí mali krajku alebo ručnú prácu, takzvaný kabotek z červenej anglie so zlatým lemovaním, 4 rady koralov priliehajúcich ku krku. Okolo pása boli prepásané širokou stuhou.

Na svadbe mojej 14 rokov staršej sestry asi v roku 1929, družovia pred podaním obeda vzali misy s polievkou, položili si ich na dlaň a ruku vztýčili hore. Takto chodili okolo stola a spievali:

*Mesiáš prišiel na svet pravdivý
a Prorok veľký s veľkými divmi,
ktorý skrz svoje znaky
dal vode vŕenne smaky
v Kane galilejskej.*

(pieseň má asi poľský pôvod - pozn. red.)

Chcem ešte poznamenať, že na texty svadobných piesní sa tiež rozpomína Žofia Vojtasová, matka predsedu MS SSP v Jurkove.

MÁRIA CIBRÍNOVÁ-GOMBOŠOVÁ

POPRAD 2006

Do zasadania Medzinárodného olympijského výboru, ktorý rozhodne o tom, kto bude usporiadateľom Zimných olympijských hier v roku 2006, ostalo už len päť mesiacov. Ako je známe, o ich organizáciu sa uchádza päť zimných stredísk, v tom aj slovenský Poprad a poľské Zakopané. Všetky majú väčšie či menšie šance. V posledných týždňoch minulého roka

navštívila Poprad Hodnotiaca komisia MOV, ktorá preskúmala súčasnú pripravenosť mesta na toto významné športové podujatie. Zaujímala sa aj o finančnú oblasť, vtom podporu vlády SR pre usporiadanie ZOH, o miestne turisticko-rekreačné zážemie a všeobecnú športovú základňu. Pred oficiálnym vyhlásením budúceho usporiadateľa navštívia členovia MOV všetky kandidátske mestá.

Ako sme sa dozvedeli, Poprad má už svoje olympijské logo a slovenské te-

levízne a rozhlasové stanice vysielajú aj slovenskú kandidátsku hymnu na ZOH 2006, nazvanú Happy Games (Šťastné hry). Text hymny napísal Kamil Peteraj, hudbu zložil Pavol Hammel a spievali ju známi slovenskí interpreti: Beáta Dubová, Barbara Haščáková, Jožo Ráz, Ibrahim Maiga, Marián Greksa, Peter Lipa, Pavol Hammel, Erik Aresta a skupina No Name. Nahrávka má aj verziu videoklipu, na ktorom vidieť známe osobnosti slovenského športu. (jp)

MEDZI POŽIARNIKMI

Požiarstvo, či tiež požiarna ochrana, je organizovanou formou boja proti požiarom. Jeho korene siahajú až do staroveku. Napr. vynález prvej hasičskej striekačky sa pripisuje starogréckemu matematikovi *Ktésibovi* a prvé známe požarnobezpečnostné opatrenia sú z antického Ríma. Už za rímskeho cisára *Trajána* (2.stor.n.l.), sa na ochranu proti požiarom vytvárali tzv. *collegia*, čiže prvé požiarne útvary. V stredoveku mnohé mestá zaviedli tiež hlásnu službu. Hlásnik bol povinný dávať pozor či nehorí, upozorňovať na požiar a vyhlasovať poplach. Poznamenajme, že už vtedy sa podpaľačstvo tvrdzo trestalo a patrilo medzi ľažké zločiny. Kým kedysi sa na hasenie používalo primitívne náradie pozostávajúce zväčša len z vedier na vodu, hákov na strhávanie drevených striech a ručné striekačky, vo vybavení mnohých dnešných požiarnej jednotiek je už najmodernejšia hasiaca technika, vtom veľké cisternové automobily a výkonné motorové striekačky. Hoci mnohé oravské dobrovoľné požiarne zboru sú vybavené oveľa skromnejšie, svoju úlohu plnia mimoriadne svedomite a zodpovedne. Pozrime sa tentoraz, ako to vyzerá u podvŕšianskych požiarov.

Z histórie

Ako sme sa dozvedeli, požiarny zbor v Podvŕšku bol založený v roku 1930. S touto myšlienkom prišiel ako prvý miestny kňaz Jan Góralik. Onedlho sa mu podarilo zorganizovať občanov, ktorí oproti cintorínu zakúpili nevelký pozemok a onedlho tam stála nízka drevená budova. Dlhé desiatky rokov slúžila na uskladnenie starodávnej ručnej striekačky, vyrobenej v roku 1892. K požiarom ju ľahli štyri kone, ktoré si požičiaval stále od iných, vopred vybratých gazdov. Tento stav pretrval až do skončenia 2. svetovej vojny.

Hasičská zbrojnica v Podvŕšku

J. Pieronek - dnešný veliteľ požiarneho zboru

- V roku 1946 - hovorí K. Borówka, dlhoročný hasičský veliteľ v obci - sme od spoločnosti UNRA dostali prvé motorovú striekačku anglickej výroby zn. Standard. Naďalej ju však k požiarom ľahali kone ...

Karol Borówka sa stal členom požiarnej jednotky v roku 1950 a požiarikom je verný až dodnes. Pamäta si aj mená bývalých veliteľov.

- Prvým bol Stefan Turwoń, a po ňom, až do roku 1978, Józef Koziana - spomína. - Naši požiarinci boli odjakživa pýchou obce. Keď na rôznych obecných slávnostach prechádzali v slávnostných uniformách, nejedna dievčina sa za nimi otočila ...

Zbrojnica, automobil, požiare ...

Slávnostný pochod však nie je všetkým, čím žijú požiarinci. Sú to najmä zásahy pri požiaroch, ku ktorým sa treba dostať veľmi rýchlo. Aj keď rozbehnuté dva páry koní ľahajúce striekačku nie sú najpomalšie, začali sa starať o to, aby ich zamenili na oveľa rýchlejší a modernejší spôsob prepravy na miesto

K. Borówka - bývalý veliteľ

požiaru. Mysleli tiež na novú zbrojnicu, vedľa stará šopa pomaly prestávala slúžiť svojmu účelu. Obci bola tiež potrebná miestnosť, kde by sa konali schôdzky, zábavy, svadby a iné spoločenské podujatia.

- Pozemok na výstavbu novej zbrojnice, patriaci Ferdynandovi Stramekovi, sme kúpili ešte pred vojnou - pokračuje. - Zaplatili sme zaň 100 zlôtých. S výstavbou sme však mohli začať až v roku 1953. Na prvý automobil sme museli čakať ešte dlhšie, lebo až do roku 1978. Vtedy sme od Oblastného požiarneho veliteľstva v Novom Targu dostali požiarneho automobil STAR 20 a neskôr do technického vybavenia zboru pribudla aj motorová striekačka POLONIA PO 3.

To už podvŕšianskym požiarikom velil K. Borówka a predsedom zboru bol bývalý dlhoročný richtár Štefan Chovanec. Poznamenajme, že k povinnostiam požiarov už vtedy patrila protipožiarna prevencia. Dvakrát v roku skontrolovali všetky dymovody a gazdov upozorňovali na to, aby v blízkosti hospodársstiev neukladali kopy sena a pod. V prípade požiaru totiž mohli spôsobiť jeho rozšírenie.

- Samozrejme - hovorí - že sme nezabúdali na pravidelnú kontrolu požiarnej techniky a vykonávali sa aj pravidelné cvičenia družstva. Na nich sme, okrem poradových cvičkov, nacvičovali hlavne činnosti súvisiace s hasením požiaru. Napriek tomu, že v minulosti bolo v našej obci viacero drevených domov ako dnes, požiarov až tak veľa nebolo. Dones si však pamätám na požiar v Oravke. Horelo vtedy nedaleko tamojšieho pamiatkového dreveného kostolíka zo 17. stor. a hrozilo, že sa požiar prenesie aj naň. Prežívali sme vtedy veru „horúce“ chvíle, ale naštastie sa, aj vďaka úsiliu miestnych občanov, podarilo požiar uhasiť.

Požiarický život má aj takéto tienisté stránky. Preto si od každého z požiarov vyžaduje nebývalú obetavosť, plné nasade-

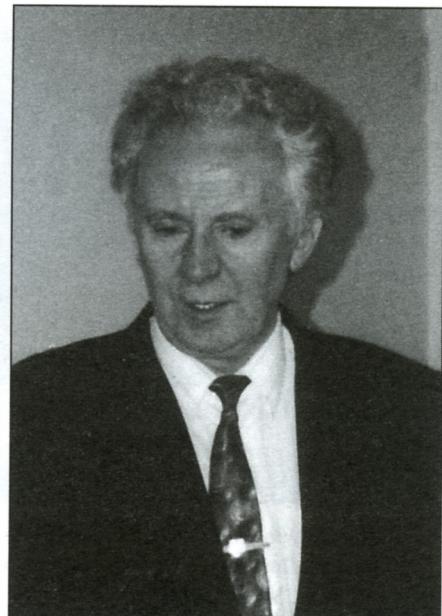
JUBILEUM PROFESORA JOZefa ČONGVU

Predsedu Spolku Slovákov v Poľsku, prof. Jozef ČONGVA sa 19. marca 1999 dožíva významného životného jubilea - 60. narodenín. Pri tejto príležitosti mu srdiečne gratulujeme a želáme veľa zdravia, spokojnosti a mnoho ďalších úspechov v osobnom živote i vedeckej práci.

Prof. J. Čongva je rodák z Jurgova. Po vyštudovaní začal pôsobiť na Sliezskej univerzite v Katoviciach (1968). Doktorát právnych vied získal v roku 1971 a habilitáciu v roku 1980. O rok neskôr bol ako docent povolený vedením Katedry dejín ústavného zriaďenia. Hodnosť mimoriadneho profesora získal v januári 1991. O tri roky neskôr mu udeliли titul riadneho profesora, ktorý prevzal z rúk vtedajšieho prezidenta PR Lecha Wałęsu. Bola to vôbec prvá profesúra, ktorú udelili v Poľsku predstaviteľovi slovenskej menšiny zo severného Spiša a hornej Oravy. Od roku 1995 pôsobí súčasne aj na právnickej fakulte filiálky lublinskej UMCS (Univerzita M. Curieovej-Skłodowskej) v Rzeszowe.

Prof. J. Čongva je nositeľom viacerých poľských a slovenských vyznamenaní, o.i. Zlatého križa za zásluhy, Zlatého odznaku Zväzu poľských učiteľov, Pamätnej plakety Ludovítia Štúra a medaily Za zásluhy pre KSSČaS v Poľsku. Za svoju vedeckú činnosť získal dvakrát (1971, 1982) individuálnu cenu III. stupňa poľského ministra školstva. Je autorom takmer 100 vedeckých prác, v tom šesťich kníh. Spomeňme z nich *Vplyv ústredných orgánov druhej republiky na sliezske zákonodarstvo v rokoch 1922-39* (Katovice, 1979), *Parlamentná imunita poslancov sliezskeho snemu v rokoch 1922-39* (Katovice, 1992), spolu so šéfredaktorom Života Jánom Šternogom je spoluautorom knižky *Slováci vo Varšavskom povstani* (Krakov, 1994). Ďalšia kniha má titul *Dejiny a súčasnosť Jurgova* (Krakov, 1996) a zatiaľ posledná *Národná rada Slovenskej republiky* (1998).

Popri vedeckej práci sa prof. Čongva venuje i publicistickej činnosti a popularizácii

dejín Slovákov žijúcich v Poľsku, medziiným na stránkach nášho časopisu.

REDAKCIÁ

nie, pohotovosť a zručné narábanie požiarickým náradím.

Život plynul ďalej a podvlčianski požiarinci začali rozmyšľať o ďalšej výstavbe svojej zbrojnice. Najvhodnejšia chvíľa prišla v roku 1991, kedy z urbárskych peňazí zakúpili potrebný stavebný materiál (dosky, kvádre, cement, vápno, piesok) a krytinu na strechu. Práce prebehli rýchlo, najmä vďaka aktívnej pomoci požiarников, ktorí pracovali na výstavbe úplne zadarmo. Dielo sa im nakoniec podarilo k veľkej radosti všetkých ukončiť. V súčasnosti teda majú peknú, pochodovú zbrojnicu. Na prízemí sa nachádza garáž a kuchyňa. Dve sály na poschodi slúžia na organizovanie schôdzí, svadieb a zábav. V zbrojnici je uložený kompletný požiarický výstroj. Druhý požiarický automobil zn. ŽUK kúpili v roku 1995. Polovicu peňazí dostali od jablonskej gminy a zvyšok doložili z obecných prostriedkov.

K. Borówka viedol požiarников až do roku 1996. Odvtedy je predsedom zboru. Za svoju dlhorocnú záslužnú činnosť bol viackrát ocenený. Je dvojnásobným nositeľom Zlatej medaily za zásluhy pre požiarníctvo a má ďalšie požiarické diplomy a vyznamenania.

Mladý veliteľ

- V súčasnosti má naša požiarnica jednotka 24 členov - hovorí Józef Pieronek, nový veliteľ požiarников. - Mojím zástupcom je K. Bryja, tajomníkom Fr. Lihota a pokladníkom J. Grapa.

Pre úplnosť musíme doplniť, že jeho predchodom v rokoch 1996-97 bol Andrzej Maślanka.

Dnešný veliteľ je mladým a iniciatívnym človekom, ktorý, ako som sa odzvedel, počas Základnej vojenskej služby pôsobil v čestnej stráži pri prezidentskom paláci vo Varšave. O požiarnikoch, ich radostach a starostiah vie toho tiež veľa, má teda všetky predpoklady, aby ich dokázal dobre viesť. Vďaka jeho snahám sa podarilo napríklad už v roku 1996 kúpiť požiarickú zástavu.

- V minulom roku - hovorí - sme zasahovali pri piatich požiaroch, v tom dvakrát mimo obec. Hasili sme stolársku dielňu v Podsrni a obytný dom v Spytkowiciach. V obci sme zasahovali na Veľkú noc, keď horela stodola u Karola Chowanieca, v novembri sa páliл dom Antoňa Bazarnika a pred koncom roku horelo u Angely Rapaczowej.

Podvlčianski hasiči sa každoročne zúčastňujú gminnej súťaže požiarnych zborov v Jablonke. Vlani, keď vyhrali hasiči z Malej Lipnice, skončili na 7. mieste. Hned', ako im to dovolí počasie, chodia cvičiť na miestne futbalové ihrisko. Skúšajú techniku a vykonávajú poradový nácvik. Venujú sa tiež bohatej spoločensko-prospešnej činnosti. Do svojej pokladne sa snažia získať dodatočné finančné prostriedky, preto napr. predávajú požiarické kalendáre a pod. Vlani sa im podarilo v požiarnej zbrojnici zorganizovať silvestrovskú zábavu. Rozlúčil som sa s nimi so želanjom, aby ich „červený kohút“ radšej obchádzal. Viem však, že keď sa stane nešťastie a prvé plamene začnú oblizovať steny nejakej stodoly či domu, budú v okamihu na mieste. Za to im patrí vďaka.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

KRÁTKO Z ORAVY

Dňa 22. februára 1999 uplynulo 50 rokov od svadby Ľudmily a Viktora Mišincovcov z Hornej Zubrice. Vychovali troch synov, jednu dcéru a tešia sa z 12 vnukov. Oslávencom k zlatej svadbe želáme veľa zdravia, pohody a slnečných dní.

* * *

V dňoch 4. - 6. januára sa v kultúrnom stredisku v Czarnom Dunajci konala 2. gminná prehliadka jasličiek a koledníckych skupín. V bohatom programe videli diváci šesť predstavení v podaní súborov z czarnodunajeckej gminy a detských skupín zo ZŠ v Pekelníku a Podsklí. Prehliadku ukončil koncert, na ktorom sa predstavilo 14 vokálnych a vokálno-inštrumentálnych skupín.

* * *

Dňa 28. februára 1999 oslavil 80 narodeniny bývalý dlhoročný richtár, odborár a účastník 2. svetovej vojny krajana Eugena Kulaviaka z Dolnej Zubrice. K jeho významnému životnému jubileu srdiečne blahoželáme.

* * *

Ako nás informovali v gminnom úrade v Jablonke, poistné poplatky za 1. štvrtrok 1999 musia občania zaplatiť do konca marca t.r. Výška poplatku za 1 osobu: dôchodkové a invalidné poistenie 124.50 zl., poistenie zdravotné, materské a proti nehodám - 54.00 zl.

* * *

Dňa 22. januára sa zlodeji vlámalí do priemyselnopotravinárskeho obchodu v Harkabuze, odkiaľ ukradli potraviny, cigarety a detský odev v celkovej hodnote 5 tisíc zlôtých.

PETER KOLLÁRIK

Posledné chvíle pred vystúpením

Beliansky súbor v programe Páračky

NA ĽUDOVÚ NÓTU

Počas cest po Spiši neraz počujeme staženosť mladých ľudí, že sa nemajú kde a ako kultúrne vyžiť. Vo viacerých obciach neexistuje žiadna kaviareň či pohostinstvo, klubovne sú väčšinou pozatvárané, a tak nečudo, že mládež nemá po večeroch čo robiť. Nemusíme zdôrazňovať, že na všetko predsa len existuje nejaké riešenie. Treba ho len nájsť. Boli časy, keď takmer v každej spišskej či oravskej obci pôsobil folklórny súbor, alebo ochotnícke divadlo a kultúrne dianie na dedinách priam prekvitalo. Krajanské folklórne či divadelné súbory nás reprezentovali na mnohých domácich i zahraničných festivaloch, prehliadkach a iných podujatiach. Poskytovali mladým ľuďom možnosť, ako stráviť volný čas, a spojiť príjemnosť s užitočným.

Zda sa, že aj dnes je o folklór medzi mládežou veľký záujem, len ho treba vedieť vhodne povzbudzovať a motivovať. Musia sa tiež nájsť obetaví ľudia, ktorí mladých povedú. Naštastie aj dnes takých máme. Spomeniem aspoň Kristínu Gribáčovú z Podvlna či Jozefa Majerčáka - vedúceho novobelského folklórneho súboru *Malí Spišiaci*, pri ktorom sa teraz pristavíme.

Kúsok z histórie

Ešte dnes mnohí krajania spomínajú na prvé vystúpenia spišského reprezentačného súboru nášho Spolku. Volal sa Spiš a jeho členmi boli mladí krajania z Jurgova, Krempáčov, Novej Belej a istý čas aj z Vyšných Láp. Jeho zakladateľmi boli o.i. krajania: František Chalupka z Krempáčov, Ján Cervás z Novej Belej a Vojtech Mačíčák z Jurgova. Prvým vedúcim súboru bol Ján Cervás, potom súbor Spiš viedol jeho syn Milan, neskôr František Kurnát. Postupne sa však súbor začal rozpadávať. Do roku 1985 ešte Belania vystupovali spolu s Jurgovčanmi, ale potom sa jurgovská časť súboru odpojila a Belania ďalej pokračovali sami.

Jozef Majerčák je členom súboru od roku 1975. Odvtedy - s krátkymi prestávkami - pôsobí v ňom dodnes. Od r. 1982 je jeho vedúcim. Jozef sa vždy snažil do účinkovania v súbore pritiahnuť belianskú mládež. Bolo to veľmi potrebné, keďže mnohí starší členovia zo súboru odchádzali. Spolu so sestrou Annou založili pred niekoľkými rokmi detský súbor

nazvaný Malí Spišiaci, s ktorým sa zúčastnili mnohých vystúpení. V roku 1989 a 1991 boli dokonca na folklórnych slávnosťach v Detve na Slovensku. Potom však mali vyše dvojročnú prestávku. V minulom roku začal Jozef Majerčák pracovať s novou skupinou mládeže, s ktorou sa prvýkrát predstavil na krajanskej prehliadke dychoviek vo Fridmane.

Malí Spišiaci

V súčasnosti sa beliansky súbor skladá z dvoch skupín: detskej, ktorú tvorí 6 párov, a staršej, 25 člennej.

- S novým súborom sa mi veľmi dobre spolupracuje - hovorí Jozef. - Najtažšie sú samozrejme prvé kroky, lenže všetko sa postupne dá naučiť. Dôležité je, že všetci sú ochotní účinkovať v súbore. Je vidieť, že ich to zaujíma a majú z toho radosť.

Hoci začali nacvičovať len prednedávnom, už sa nám predstavili so zaujímavým pásmom spišských spevov a tancov na oblátkovom stretnutí v Novej Belej a počas nedávnych krempašských fašiangov, kde nás oboznámili so spišskými zvykmi spojenými s páračkami. Členovia súboru sa schádzajú v miestnej klobivni, väčšinou po večeroch, alebo v nedeľňajšie poobedia, keď majú viac než času.

- Pred fašiangami sme nacvičovali program asi pol mesiaca - hovorí Jozef, - lenže, ako to už v zime býva, vždy bol niekoľko chorý, takže mälokedy sme boli v plnom zložení. Pre chorobu niektorých členov súboru sme dokonca museli dva dni pred slávnosťou meniť časť nacvičeného scenára.

Plány do budúcnosti

Belianski folklóristi majú hodne plánov. Napr. Jozef Majerčák má niekoľko scenárov, podľa ktorých nacvičovali ešte so starým súborom, takže ich môže využiť. Hned po Fašiangoch sa pustili do prípravy nového pásmu tancov.

- Chceme využiť zimné obdobie, keď ešte niet veľa robota, a večery sú dlhé - hovorí Jozef. - Okrem tancov sa chceme pustiť do programu spojeného s ohrávaním májov. Už mám prichystaných niekoľko scenárov, okrem ohrávania májov aj pytačky. Od niekoľkých starších ľudí

sme mali návrh, aby sme pripravili nielen pytačky, ale celú svadbu. Tí, ktorí si ešte pamätajú staré zvyky, by nám ochotne pomohli s nácvikom. Pokiaľ ide o názov nášho súboru, aj to chceme v budúcnosti zmeniť. Chceli by sme prinavratiť jeho starý názov, teda Spiš.

Problémy súboru

Jedným z nich sú muzikanti, ktorých je v Novej Belej tažko zohnať. Naštastie Jozef Majerčák je všeestranne nadaný, vie nielen dobre spievať a tancovať, ale aj výborne hrá na akordeón.

- Zatiaľ si vystačíme sami - hovorí, - na všetkých skúškach a vystúpeniach sprevádzam súbor hrou na akordeón, lenže zíšla by sa riadna kapela. Bolo by treba začať učiť mladých hrať na ľudových nástrojoch, aby sme mali vlastnú kapelu. Okrem toho by bolo potrebné doplniť vybavenie súboru. Chýbajú kroje, najmä košeľa a krpce. Klobúky, v ktorých vystupujeme, majú už vyše 20 rokov. Zíšli by sa nové, žiaľ, nemáme na finančné prostriedky.

Je potešiteľné, že fažnosti ich neodradzujú. Každý, kto videl ich vystúpenie, musí uznať, že im to ide výborne. Jozef Majerčák nás ubezpečil, že bude ešte lepšie, keď pocvičia ešte niekoľko mesiacov. Musia si tiež zvyknúť na publikum, zbaviť sa trémy. Preto by bolo dobré, keby boli o jednotlivých vystúpeniach načas informovaní, aby mali čas aj na výber vhodného repertoáru, aj na poriadny nácvik.

Text a foto: JÁN BRYJA

Jozef Majerčák - vedúci súboru

SV. CYRIL - KONŠTANTÍN

Nedávno uplynulo 1130 rokov od úmrtia sv. Cyrila - Konštantína, zvaného aj Filozofom, (nar. 827 v Solúne, Grécko, zomrel 14. februára 869 v Ríme), ktorý spolu s bratom sv. Metodom je zakladateľom slovanského písomníctva.

Obaja bratia sa narodili v rodine vysokého štátneho úradníka Leva. Pochádzajú zo siedmich súrodencov. Cyril sa po štúdiách na vysokej dvorskej škole v Carihrade stal onečinnou profesorom a neskôr bibliotekárom byzantského patriarchu pri Chráme sv. Sofie - Božej múdrosti. Prostredníctvom otca a najstaršieho brata Metoda bol úzko spojený s panovníckym dvorom a patriarchom Fóciom, od čoho záviseli aj jeho životné osudy. Raz bol totiž na výslní dvora a školy, inokedy v šere núteneho kláštorného pobytu. Bol členom posolstva k arabskému kalifovi v Samare a neskôr na diplomaticko-náboženskej misii k Chazarom. Pri tejto ceste objavil v Chersone údajné pozostatky pápeža-mučeníka sv. Klementa, rímskeho rodáka. Po návrate z tejto misie ho v Konštantínopole zastihlo posol-

Hlaholské písmo

stvo veľkomoravského kniežaťa Rastislava, ktorý žiadal pre svoju krajinu „učiteľa“, čiže biskupa, ktorý by rečou ľudu šíril kresťanstvo. Cisár Michal III. ho poveril funkciou vedúceho misie. V rámci príprav Konštantín spolu s bratom Metodom zostavili novú, slovanským jazykom vyhovujúcu abecedu - hlaholiku (podľa staroslovenského glagol - slovo), a druhú cyriliku (podľa Cyrila) a tiež nový číselný systém. Do staroslovienčiny Cyril preložil nevyhnutné liturgické texty a časť Biblie. Bratia hlaholské písmo priniesli na Veľkú Moravu roku 863 a zriadili prvú slovanskú vyššiu školu i literárnu slovanskú školu pod patronátom kniežaťa Rastislava.

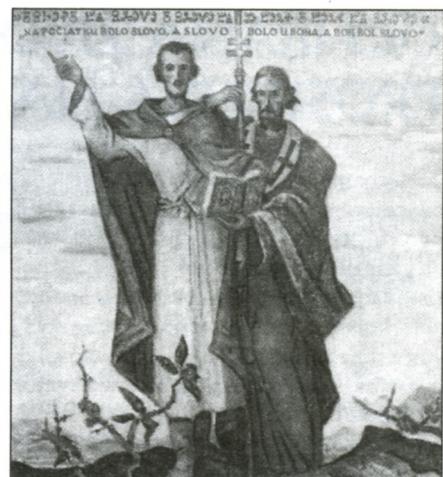
Hlaholika

Hlaholská abeceda mala 38 písmen. Je pravdepodobné, že dve z nich pridal Konštantín až na Veľkej Morave, takže pôvodná sústava, zostavená pred príchodom na naše územie mala 36 písmen. Nosovky sa vyjadrovali pomocou zložiek: ústna hláska + nosový znak. V cyriličke, na rozdiel od hlaholiky sa nosovky označovali ako jednoduché písmená.

Autor hlaholskej abecedy Cyril utvoril aj novú číslicovú sústavu. Ponechal iba základnú osnovu gréckej sústavy (1 - 10 - 100, čo boli totožné číslicové významy písmen pre - a - i - r). Číslicový význam dostalo v hlaholike 28 po sebe nasledujúcich písmen nezávisle od toho, či zodpovedali gréckym písmenám alebo nie.

Cyrilika

je odvodnená z gréckeho písma. Jej vzorom bola grécka unciála. Podľa rukopisov z 11. storočia bolo v nej 43 písmen, ktoré malo okrem hláskového tiež číslicový význam. V cyrilike malo číslicový význam 27 písmen. Obe abecedy sa nazýali odlišovali tvarom.

Martin Benka: Šv. Cyril a Metod

písmen. V cyrilike boli tvary písmen geometricky jednoduché, zreteľné a ľahko osvojiteľné. Hlaholika však tvorila jednotný a ucelený systém. Neskôr, po víťazstve cyriliky či latinky na území Slovenska a po uplynutí značnej doby, začali už hlaholské písmená pôsobiť ako zložité a vyumelkovane. Okolo 18. storočia bol cyrilský číslicový systém vytlačený arabskými číslicami.

Cyril bol autorom aj samostatných literárnych prác, z ktorých vyniká najmä básnický úvod k evanjeliáru - *Proglas* (Prívet). Je to priam väšnívá výzva k slovenskému ľudu, aby nezanedbal knihy písané vo vlastnom jazyku.

Sv. Cyril spolu s Metodom začas pobudoval na dvore blatenského kniežaťa Kocela, rodáka z Nitry a vyučil mu päťdesiatich žiakov. Na šklonku života Konštantín v Benátkach jedinečne obránil slovanskú liturgiu a Ríme dosiahol jej schválenie. Pred smrťou vstúpil do kláštora a prijal meno Cyril (Kyrrilos).

Sprac.: PETER KOLLÁRIK

Nadácia Slovenský jazyk - Lingua Slovaca v Spišskej Novej Vsi
vyhlasuje 2. ročník literárnej súťaže v pôvodnej tvorbe slovenskej
rozprávky

NOVOVESKÁ ZLATÁ VEŽA '99

Memoriál Lucky Timkovej

Súťaž je určená pre žiakov základných a stredných škôl na Slovensku, ako aj pre žiakov a študentov všetkých škôl v zahraničí, kde sa vyučuje slovenský jazyk.

Každý účastník môže prihlásiť na súťaž ľubovoľný počet prác na rôzne témy. Musia však byť pôvodné, doteraz nepublikované a do iných súťaží neprihlásené.

Rozprávky môžu byť spracované v klasickom alebo modernom štýle.
Akceptovateľné formy: próza, poézia alebo dramatické spracovanie.

Rozsah každej práce sa stanovuje maximálne na 3 strany formátu A4 (1 strana = ok. 45 riadkov, maximálne 55 úderov v jednom riadku).

Prihlásené práce musia byť napísané v slovenskom jazyku, strojom, alebo na PC v bežných textových editoroch.

Súťaž je rozdelená do týchto vekových kategórií: A - žiaci 2.-4. ročník ZŠ; B - žiaci 5.-6. ročník ZŠ; C - žiaci 7.-9. ročník ZŠ; D - študenti stredných škôl; E - žiaci a študenti zahraničných škôl.

Uzávierka súťaže je 1. júla 1999.

Každú prácu treba poslať v troch exemplároch, ktoré musia obsahovať: meno, priezvisko, vek a triedu autora, označenie školy, ktorú navštieva, a sprievodný list učiteľa slovenčiny.

Práce bude oceňovať porota, ktorú menuje organizátor súťaže..

Odmienení autori budú pozvaní na „Víkendové čítanie pri kozube“ výťazných prác, spojené s besedou s profesionálnymi spisovateľmi, kde im budú odovzdané hodnotné ceny a ocenenia.

Práce zasielajte na adresu: Nadácia Slovenský jazyk - Lingua Slovaca, ul. Kocelova 27/13, 052 01 Spišská Nová Ves, Slovensko.

OCHRANA ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA NA ORAVE

Ochrane životného prostredia sa ľudia na celom svete začali venovať až po prvých poplašných signáloch. Odborníci nás začali vystríhať pred prílišným znečisťovaním našej modrej planéty. Spaliny automobilov, nadmerné používanie správ a množstvo iných exhalátov spôsobili vytvorenie tzv. ozónovej diery. Vo svetových metropoliach - a nielen v nich - začali byť vyhlásované smogové poplachy, zvýšil sa tiež počet ľudí postihnutých tzv. civilizačnými chorobami a podobne. Muselo sa teda stať to, čo mnohí očakávali už dávno. Mnohé štaty začali zo svojho rozpočtu vymedzovať čoraz väčšie prostriedky na ochranu prírodného prostredia, vytvárajú prírodné rezervácie a národné parky, zakladajú „červené“ knihy ochrozených druhov živočíchov a rastlín. Mnohí výrobcovia hľadajú stále nové, modernejšie a energeticky menej náročné spôsoby výroby, začínajú sa využívať tzv. alternatívne zdroje energie, vtom elektrická, slnečná a vaterná. Využité obaly mnohých priemyselných a potravinárskych výrobkov možno priemyselne spracovať a opäťovne použiť (recykling), čo prináša každoročne obrovské úspory.

Na to, čo pre ochranu životného prostredia robia v jablonskej gmine, som sa zašiel spýtať vedúceho komunálneho hospodárstva a ochrany prostredia Józefa Piečroga.

Čo s odpadom?

- *K hlavným úlohám, ktorým sa venujeme - hovorí - patrí odstraňovanie tuhých a tekutých odpadov. V súčasnosti máme pripravenú technickú dokumentáciu na výstav-*

bu veľkého gminného smetiska na odpady, ktoré sa bude nachádzať v časti Jablonky nazývanej Za kieckou. Bude situované asi 1300 m od hlavnej cesty E-7 smerom na Chyžné, kde sme kúpili pozemok s plochou 5,3 ha.

Poznamenajme, že v gmine majú už oddávna problémy z tzv. divými smetiskami, nachádzajúcimi sa na rôznych miestach, najmä však v poblízkych lesoch. Občania, najmä tí nedisciplinovaní, vynášajú na takéto neoficiálne skládky doslova všetko, hrdzavé kusy železa, akumulátory, staré pece, flaše, rôzne obaly a podobne. Mnohí tak robia napriek tomu, že gmina už dávnejšie umiestnila v obciach moderne kontejnery a 3-4 krát ročne vyváža sklený odpad. V minulom roku vyviezli 36 ton skla, ktoré skončilo v hute Orzeszek nedaleko Rybnika na Slezsku. Na výstavbu gminného smetiska si však budú musieť počkať aspoň 2-3 roky.

- *Železny odpad - pokračuje J. Pieróg - nám zatial pomáhajú zbierať aj školské deti. Na základe dohody, ktorú sme podpísali s 15 školami v našej gmine, zabezpečujeme odvoz nazbieraného železa. Peniaze za predaj sa však vracajú do škôl, ktoré ich využívajú na svoje potreby.*

Školská mládež spolu so svojimi učiteľmi sa o.i. dvakrát v roku zapája do veľkých akcií upratovania vo svojom okolí. V apríli ich možno vidieť počas akcie Deň Zeme a v septembri sa zúčastňujú tzv. Upratovania sveta. Zberajú rôzne druhy odpadov, a to nielen v blízkom okolí škôl, ale aj pri autobusových zastávkach, na cintorínoch, v okolí kostolov, z prícestných jarkov, brehov potokov a podobne. Gmi-

na na takéto akcie zabezpečuje veľké ige litové vrecia, rukavice a odvoz nazbieraných smetí.

- *Ďalšou úlohou, ktorá nás čaká ešte v tomto roku - pokračuje - je definitívna likvidácia divokých skládok smetí na území našej gminy. Dúfame, že sa nám to podarí.*

Veľmi dôležitú úlohu pri skvalitňovaní životného prostredia zohráva tiež výstavba kanalizácie a čističiek odpadových vôd.

Kanalizácia a čističky

- *Zatiaľ máme v gmine čiastočne skanalizované tri obce - hovorí. - Sú to Jablonka a Dolná a Horná Zubrica. Vybudovali sme už dve biologicko-mechanické čističky odpadových vôd. V Jablonke funguje už od roku 1995 a jej výkonnosť je 182 m³ za 24 hodín. Po zapojení všetkých domov v obci sa jej výkonnosť zvýší na 500 m³ za 24 hod. Zatiaľ sme vybudovali 35 km kanalizačných potrubí a 20 km prípojok do 450 domov a hospodárstiev. Zahŕňuje to asi 1800 obyvateľov, čiže 35 % obce. Pripravená je už IV. a V. etapa výstavby kanalizácie, t.j. zapájanie domov v smere na Oravku a Jablonku-Bory. V rokoch 1995 až 1998 sme do kanalizácie investovali vyše 7 miliónov zlých.*

Poznamenajme, že jedna prípojka k domu stojí až 12 tisíc zlých, z čoho do teraz občan platil len 10 %. Vzhľadom na vysoké náklady a iné investície, ktoré ich čakajú, sa v tomto roku, ziaľ, v kanalizácii Jablonky pokračovať nebude.

V Dolnej a Hornej Zubrici ukončili III. etapu výstavby kanalizácie. V posledných dvoch rokoch zapojili do nej 420 domov a hospodárstiev a postavili 40 km hlavného kanalizačného potrubia. V obci sa nachádza biologicko-mechanická čistička odpadových vôd typu SBR s kapacitou 250 m³ za 24 hod. Po zapojení všetkých domov v oboch obciach do kanalizačnej siete sa pripustnosť čističky po úpravách zvýší na 500 m³ za 24 hod.

- *V čističke odpadových vôd v Dolnej Zubrici - hovorí - sa nachádza nemecké zariadenie DREI MAT. Je tu využívaná fínska technológia, ktorá slúži na sušenie a balenie kalov. Ďalších 4 až 5 mesiacov sa vrecia skladujú a ich obsah sa využíva na zúrodňovanie mokrých a kyslých lúk, a pod s nízkou bonitou, ktorých je na Orave neúrek. Vrecia putujú tiež do lesných škôlok a podobne. V budúcnosti by sa zmes mala predávať aj maloodberateľom.*

Na záver dodajme, že v gmine je pripravená technická dokumentácia výstavby kanalizácie v Malej Lipnici. Na jar sa uskutoční, tak ako každý rok, akcia POSESJA, zameraná na kontrolu divých skládok, dodržovanie zákazov vypalovalania tráv a podobne.

NAŠA FOTOHÁDANKA

Naša snímka predstavuje známeho a veľmi oblúbeného amerického herca, ktorý si získal prímenie „najkrajší muž Hollywoodu“. Hral vo vyše štyridsiatich filmoch a seriáloch. Iste ľahko uhádnete, o koho ide, keď povie me, že sme ho mali možnosť vidieť v takých populárnych seriáloch ako Dallas alebo Tequila a Bonetti. Napíšte nám jeho meno a pošlite do redakcie. Medzi autorov správnych odpovedí vyžrebujeme knižné odmeny.

* * *

V Živote č. 12/98 sme uviedli fotografu herca Davida Duchovného. Knihy vyžrebovali: Kristína Klukošovská z Novej Belej, Bartolomej Surma z Krempáča a Dorota Po mykaľová z Katovíc.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

POLSKO-SLOVENSKÁ TATRANSKÁ LIGA '99

Propagácia zdravého spôsobu života, prehľbovanie priaťstva a spolupráce ľudí žijúcich po oboch stranách poľsko-slovenskej hranice a vzájomné športové súperenie sú hlavné ciele, ktoré si vytýčili organizátori masovej športovej akcie *Poľsko-slovenská tatranská liga 1999*.

Hlavným organizátorom je Oravské kultúrne stredisko v Jablonke a spoluorganizátormi - Základná škola č. 1 v Podvilku a rodičovské združenie, ako aj Spolok Slovákov v Poľsku.

Súťaží - organizovaných v jazde na horských bicykloch a v cezpoľných behoch - sa môžu zúčastniť všetci záujemci podľa svojho veku a pohlavia.

Kategórie

Žiaci základných škôl: 1. - 7-9 rokov (1.- 2. tr.); 2. - 10-11 rokov (3.-4. tr.); 3. - 12-13 rokov (5.-6. tr.); 4. - 14-15 rokov (7.-8. tr.).

Trieda OPEN: 5. (16-18 rokov); 6. (19-29 rokov); 7. (30-39 rokov); 8. (40-49 rokov); 9. (50-60 rokov). Ďalšie kategórie každých 5 rokov bez hornej hranice veku.

Preteky sa uskutočnia v horskom teréne, v zátvorkách prevýšenie.

Parametre trás: 1. (20-50 m); 2. (50-100 m); 3. (100-200 m); 4. (200-400 m). OPEN (400-800 m).

Odmeny: Každý pretekár, ktorý ukončí preteky, dostane diplom a víťazi Tatranskej ligy dostanú poháre a vecné ceny. V každej kategórii budú prví šiesti pretekári dekorovaní na stupňoch víťazov.

Preteky sa uskutočnia v niekoľkých regiónoch Poľska a Slovenska, každý mesiac jedno podujatie.

Mapa pretekov: 1. Podhalie; 2. Horná Orava (Poľsko); 3. Dolná Orava (Slovensko); 4. Liptov, (Slovensko); 5. Spiš (Slovensko); 6. Zamagurský Spiš (Poľsko). Finále v ďalších rokoch budú zakaždým v inom z uvedených regiónov.

Preteky sa budú konať vždy v nedele. Organizátori plánujú organizovať 3-7 pretekov ročne.

Navrhované termíny na rok 1999: a/ 16. mája - slávnostné otvorenie v Jablonke; b/ 13. júna (Podvilk-Oravka); c/ 11. júla (voľný termín); d/ 8. augusta (voľný termín); e/ 19. septembra (voľný termín); f/ 10. októbra - finále (Orava). Voľné termíny doplnia organizátori z jednotlivých regiónov.

Hodnotenie pretekov: Na celej trase pretekov organizátor rozostaví rozhodcov-pozorovateľov, ktorí budú dbať, aby sa súťažilo podľa zásad „fair-play“. Nedodržanie týchto zásad alebo ich vážne porušenie môže spôsobiť diskvalifikovanie pretekára.

Povinnosti pretekára: Každý pretekár má mať horský bicykel, ochrannú prilbu, musí zaplatiť štartovné a podriadit sa všetkým požiadavkám organizátorov.

Povinnosti organizátora: Organizátori zabezpečujú zdravotnú službu, štartové čísla (za peňažnú zálohu alebo na základe dokladu totožnosti pretekára), vhodný výber a označenie trasy. Ich úlohou má byť aj platné požičiavanie ochranných prílieb alebo ich predaj počas pretekov.

Ďalšie informácie poskytnú na adrese:
Orawske Centrum Kultury
ul. 3 maja 1
34-480 Jablonka
tel. (018) 26-523-79

KRÁTKO Z ORAVY

Februárový návrat zimy spôsobil veľké dopravné problémy aj na Orave. Časté sneženie nedovoľovalo udržiavať cesty v neprestajnej prevádzke a robilo ťažkostí aj v autobusovej doprave. Pomerne dobre boli udržované iba hlavné cesty, napr. medzinárodná E-7 smerujúca do Chyžného.

Barboru Torbovú, členku amatérskeho divadielka Ondrejko v Podvilku (v súčasnosti na dlhodobom pobyt v zahraničí), zastúpi počas jej neprítomnosti v súbore Božena Prilinská z Podvilk.

Dňa 31. januára t.r. sa v požiarnej zbrojnici v Hornej Zubrici konala gminná prehliadka koledníckych súborov, ktorú zorganizovalo vedenie Oravského kultúrneho strediska v Jablonke. V programe nazvanom Oravské koledovanie vystúpili o.i. dve detské kolednícke skupiny zo ZŠ č. 1 v Hornej Zubrici a zo ZŠ v Dolnej Zubrici, folklórny súbor Skalniok z Hornej Zubrice, spevácky zbor lýcea v Jablonke spolu s dychovkou z Podvilk a dychovka z Hornej Zubrice.

V Jablonke ukončili prístavbu požiarnej zbrojnice (na snímke). Pribudli o.i. 2 miestnosti na organizovanie schôdzí, sviadieb a zábav, ako aj garáž na uskladnenie požiarneho náradia. Stavebné práce prebiehajú aj na rozšírení požiarnej zbrojnice v Malej Lipnici.

Začiatok roku prebieha o.i. v znamení stužkových slávností budúcich maturovantov. Prvá „stužková“ vôbec sa konala 23. januára t.r. v Technickom lýceu vo Veľkej Lipnici. Zelené stužky si prebrali 32 budúci maturanti. Držíme im palce počas májových maturít.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

Konferenciéri: A. Klukošovská a D. Surma

Ž. Bogačíková so synom Mirkom

Čestní hostia, zľava: L. Molitoris, J. Špernoga, A. Kapoľka, I. Stankovská, O. Nemčok, L. Stankovský, J. Čongva

FAŠIANGY - OSTATKI '99

Kultúrne podujatia nášho Spolku sa z roka na rok tešia čoraz väčší obľúbe. Niet sa čomu čudovať, vedľ život na dedine je poznáčený ľažkou prácou, preto akékoľvek kultúrne dianie znamená pre krajanov príjemné rozptýlenie, a oddych od všedných starostí a problémov. K najzaujímavejším podujatiám patria už tradičné Fašiangy - ostatki v Krempachoch, čiže veľkolepý prehliadka krajanských spevákov, ľudových rozprávačov, hudobníkov, tanečných a speváckych folklórnych súborov.

Nedel'a 31. januára privítala Spišiakov poniadnym mrazom a spočiatku aj fujavicom. Ani zima však nemohla zabrániť mnohým Krempašanom prísť do miestneho kultúrneho domu, kde sa tento deň konalo fašiangové kultúrne podujatie nášho Spolku. Do kultúrneho domu sa však nenáhlili len Krempašania, ale aj krajania zo susedných, ba aj vzdialenejších dedín, napr. Nedece či Čiernej Hory. Čoskoro bola veľká sála zaplnená do posledného miesta. Medzi divákm bolí prítomní aj takí vzácní hostia, ako veľvyslanec Slovenskej republiky v Poľsku Ondrej Nemčok, riaditeľka Slovenského inštitútu vo Varšave Ivona Stankovská s manželom, predseda ÚV SSP prof. Jozef Čongva, tajomník ÚV Ledomír Molitoris,

šéfredaktor Života Ján Špernoga, vojt nižnolapšanskej gminy Antoni Kapoľka, riaditeľka gminného kultúrneho strediska Józefa Kuchtová, miestny farár Jacek Wieczorek, ríchtár Jan Kalata a ďalší.

V úlohe konferenciéra sa už tradične predstavil krajan Dominik Surma, tentoraz však s mladou Alžbetou Klukošovskou, ktorá sa rýchlo zavila začiatočníckej trémy a spolu s Dominikom výborne viedla celé podujatie. Len čo privítali hostí i celé publikum, ohlásili prvých účinkujúcich - mladšiu časť folklórneho súboru Veselica z Nedece pod vedením Žofie Bogačíkovej. Malí Nedečania krátkou scénkou s jasličkami uviedli divákov do výbornej nálady, ktorá vydržala až do konca podujatia. Zvlášť rozosmiala publikum postava starého baču Kuba, ktorú stvárnilo preoblečené mladé nedeké dievča. Potom prišla na rad zástupkyň domáčich Margita Paluchová, ktorá zabavila divákov vtipným rozprávaním o nespratnom píjanovi, ktorého až v kláštore odučili piť. Po nej pódiu patrilo Malým Spišiakom - súboru z Novej Belej, ktorí vôbec nie sú až takí malí, ako by sa mohlo zdáť. Beľania pod vedením Jozefa Majerčáka predstavili program spojený s pá-

račkami. Po dedinách sa v zime určite aj dnes ženy schádzajú perie párat', lenže to už asi nie je tak, ako voľakedy. Páračky mladých Bel'anov boli plné humoru, vystrájania, spevu a tanca. Nejeden divák mal chut' sa k nim pridať', keď na záver spustili Ešte som sa neoženil... Divaci ich vystúpenie odmenili veľkým potleskom. O tom, že aj v Jurgove sú hudobne nadaní krajania, nás presvedčila priam virtuóznou hrou na flaute mladá Agáta Čongvová.

Aby bol program pestrejší, striedali sa vystúpenia folklórnych súborov s ľudovými rozprávačmi, speváckmi alebo s inými sólistami. Po Agáte Čongvovej sa nám peknými koleďami a novoročnými vinšami, plnými radosť, lásky a pokoja, predstavil divadelný súbor Ondrejko z Podvlnka. Aj ďalšie slovo patrilo Podvlnčanom, no trošku menším, ktorých pripravila Kristína Gribáčová. Malí Oravci výborne pobavili publikum starodávnym koledovaním, ktoré im iste - nielen na scéne - robí radosť. Odvážne si počíhal aj najmenší z nich, Matúš Gribáč, hoci ho dotieravý turoň neraz poriadne vystrašil.

Po koledníkoch v krempašskej sále zaznelo: Močila konope močila, potom V Novej Belej to široké pol'e a iné pesničky v podaní Anny Šturekovej z Novej Belej, ktorú na husliach sprevádzal jej dedo - František Šču-

Koledníci z Malej Lipnice

Vystupuje A. Štureková...

...a M. Majerčáková z N. Belej

Vystupuje krempašský súbor Zelený javor

rek. Zaujímavý príbeh, ako sa starý mládenec chcel oženit', porozprávala Mária Majerčáková z Novej Belej.

Až teraz na javisko vybehol domáci súbor Malí Krempašania, ktorý nám ukázal, ako to je, keď sa deti zídu pri zbieraní čučoriedok. Vždy si nájdú čas aj na rôzne hry, spevy a tance. Horšie je, keď sa rozprší, vtedy sa snažia dážď zahnat' pesničkou Nielyj dyscu, nielyj ...

O hudobnom nadaní 5-ročného syna Žofie Bogačíkovej Mirka nemôže pochybovať nikto, kto ho počul hrať na harmoniku. Na scéne ho sice musela sprevádzať mama, ale jeho koncert bol prvotriedny. Aj d'alšia časť programu patriala mladým hubobníkom. Pekné slovenské a spišské pesničky zahralo krempašské kvarteto a poňom sa znamenitým sólistickým vystúpením zaskvel spevák Jozef Majerčák z Novej Belej. O chvíľu už javisko patrilo regrútom. Keď mi prišla karta narukovať - spievala nedecká Veselica pod vedením Žofie Bogačíkovej. Vo svojom programe ukázali, ako sa voľakedy spišskí branci lúčili pred odchodom na vojenčinu. Bolo pri tom hodne spevu, ale aj pláču, ved' ľažko bolo mamkám a frajerkám lúčiť sa s regrútmi. S príchodom ričtára sa nálada zlepšila, lebo podľa starého zvyku im zaplatil pálenku. Spolu s ním prišli aj iní mladenci, dievčatá a hlavne muzikanti, takže sa spievalo a tančovalo, až kým regrúti nemuseli odísť.

Ešte nedoznel potlesk na rozlúčku s Veselicou, už sa sálou nieslo: Ked' rozkvitne biela ruža ..., Jedna ruža, dve ruže ... a iné pesničky v podaní troch mladých Belianok - D. Cervásovej, D. Šoltýsovej a E. Gronkovej.

Belianske trio vyštredal potom netrpezliovo očakávaný krempašský súbor Zelený javor pod vedením Márie Wněkovej. Krempašania nám ukázali, ako u nich vyzerali páračky. Aj ich vystúpenie bolo plné veselosti, spevu a tancov. Videli sme teda bujaré vystrájanie, až perie lietalo po celej izbe. Páračky sa napokon skončili veselou tancovačkou.

Na scénu sa opäť vrátili Bel'ania. Najprv krajanka Ludmila Majerčáková porozprávala, čo všetko sa môže stať, ak sa gazdinkám dlho nedari zamútiť maslo. Potom sme mohli obdivovať čarowný hlas mladej speváčky Danky Cervásovej, ktorú vyštredali mladí Bel'ania s jasličkovým predstavením.

„Čertovsky“ dobrov rozprávačkou sa ukázala mladá Marta Bizubová z Krempáčov, v interpretácii ktorej sme počuli komickú rozprávku o čertoch. Potom Na nedeckej turni zanotil Jozef Lopata z Nedece. Po jeho vystúpení sa na javisku predstavila známa belianska kapela: František Šturek - husle, Jozef Kurnát - harmonika a Alojz Dlhý - basa, ktorí zahrali kytičku slovenských a spišských ľudových pesničiek.

Rozospievaný súbor Rombaň z Chyžného

Jozef Majerčák, vedúci novobel'ského folklórneho súboru sa nám už niekol'kokrát predstavil ako znamenitý spevák, teraz sme sa mohli presvedčiť, že je aj výborným rozprávačom. Diváci sa až za bruchá chytali, keď počuli jeho príbeh o gazdovi, ktorému sa dula krava. Stačí pripomenúť, že gazda všetky lieky najprv vyskúšal na manželke a nakoniec ich vyhodil, vysvetľujúc prekvapenej polovičke: „Ako môžu také lieky pomôcť krave, keď obyčajnej žene neuškodili.“

Tentokrát záver podujatia patril oravskému súboru Rombaň z Chyžného pod vedením Jána Capiaka. Chyžania ako vždy, aj teraz nás očarili prekrásnym programom. Pôsobivé slovenské a oravské pesničky a tance v ich podaní až dvihali divákov z miest. Bol to naozaj veľkolepý záver.

Posledné slová tradične patrili vedúcim predstaviteľom nášho spolku: prof. J. Čongovi a L. Molitorisovi, ktorí zhodnotili celé podujatie a odovzdali účinkujúcim pamätné diplomy a peňažné odmeny. - *Bol to naozaj veľmi vydarený, skoro päťhodinový maratón folklóru a ľudových zvykov zo Spiša a Oravy* - zdôrazníl na záver tajomník ÚV SSP L. Molitoris a podľačoval všetkým za účasť v podujatí.

Text a foto: JÁN BRYJA

Nedecká Veselica v scénke: rozlúčka s regrútmi

Prof. J. Čongva v spoločnosti L. Molitorisa odovzdáva diplom M. Wněkovej

CARRIE ROESSLEROVÁ

DIEVČA NA OBJEDNÁVKU

Agentúra World Wide mala v podnikateľských kruhoch veľmi dobré meno. Ak nejaký obchodník či manažér letel služobne do Hongkongu alebo do Austrálie a nemohol si vziať so sebou svoju sekretárku, aby si neohrozil manželstvo, potom zavolal do agentúry a objednal si dámú.

- Som jednoducho call-girl, je to moje zamestnanie, - povedala si Joy odovzdané. - Nebudem predsa klamať samu seba...

Joy objednávali pomerne často, pretože bola perfektná po každej stránke: mladá, krásna a veľmi spoločenská, navyše ovládala niekoľko cudzích jazykov. A nebola ani malicherná, pokiaľ išlo o želania niektorých zákazníkov. No keďže Joy mala svoje zásady, vyhovela iba v prípade, že zákazník bol mladý, atraktívny a slobodný. Ženatí mohli byť aj príťažliví, no Joy sa nechcela zapliest kvôli nim do nejakých nepríjemností.

Z času na čas sa aj tak nejaké tažkosti vyskytli. Ako napríklad s Rickym... Tridsaťročný Richard Felding bol úspešný mladý manažér a vedúci marketingu vo firme Felding a synovia. Tento veľmi bohatý a elegantný mladý muž si objednal Joy, keď zastupoval firmu na rokovaní v New Yorku. Po viacnásobnej a obojstranne úspešnej spolupráci si chcel Ricky predĺžiť zmluvu s Joy na neobmedzený čas.

- Čo tým vlastne sleduješ? - opýtala sa Joy nechápavo.

- Chcem sa s tebou oženiť, - odvetil Ricky.

Sedeli v bare nedaleko slávnej Brodwaye, kam Ricky s obľubou chodieval.

- Prekristapána! - vyhŕkla Joy prekvapene.

- To je všetko, čo mi povieš na moju ponuku? - opýtal sa Ricky urazene.

- Ved len trochu uvažuj, Ricky! Ak sa so mnou oženíš, tvoj otec dostane infarkt, - namietala Joy.

- O starého pána ani tak nejde... Najväčší problém je Robert.

- Tvoj brat? - začudovala sa Joy.

- Áno, môj starší brat, - povedal zlostne Ricky. - Mal som iba tri roky a on päť, no už vtedy mnou manipuloval! Naša firma má názov Felding a synovia, ale ani otec ani ja v nej nemáme nijaké slovo. Firma vedie Robert.

- A to si len tak necháš? Tridsaťročný muž...

- Tridsaťri! A práve preto si ta chcem vziať. Robert mi už totiž nevestu našiel. Chladnú, namyslenú blondínkú z bezúhonnej rodiny... Ved ja mu ukážem!

- A ja sa mám stať nástrojom tvojej pomsty, - skončovala Joy znechutene. - Ani

neviem, či mi to bude vyhovovať. Nerada by som sa stala stredobodom pozornosti pánov z lepšej spoločnosti... Hrôza ma chytá, keď si len pomyslím, že nás budú navštěvovať, bozkávať mi ruku a spomínať na staré zlaté časy...

- Vari si len nemala so všetkými pletky?
- Ale nie! - poponáhľala sa Joy ubezpečiť Richarda, - no zopár by sa predsa len našlo...

- Potom to nebude až také zlé, - uspokojil sa Ricky. - Okrem toho, - pohladił ju po pleci a potom jeho ruka sklzla po jej chrbte nadol, - podľa mňa si tá najvzrušujúcejšia žena zo všetkých žien, ktoré poznám...

- A ty si zase veľký lichotník a klamár, - povedala Joy rozvážne.

Kedže problém predbežne nevyriešili, rozhodli sa, že všetko zostane po starom. Predtým vikend strávili v New Yorku, potom problém pribali k batožine a odleteli naspäť domov, kde na Joy už čakala ďalšia objednávka na záZNAMníku...

Tentoraz cestovala do Štokholmu na akýsi právnický kongres. Pršalo a klient, ktorý si Joy objednal, nepatril k jej obľúbenému typu mužov. Nad tým, že už v spacom vozni sa správal veľmi dotieravo, sa mohla len poušmiat. Oveľa horšie bolo,

že v hoteli objednali iba dvojposteľovú izbu. A keď mu dala jednoznačne najavo, že podľa agentúrnych dispozícii má právo na samostatnú izbu, iba nepríjemným tónom vyhlásil:

- Len sa nenaparuj! Dobre poznám také, ako si ty...

Joy by mu najradšej jednu vylepila, ale agentúre by sa určite nepáčilo, keby jej dievčaťa riešili problémy so zákazníkmi až tak „rukolapne.“ Preto radšej zmenila tak-tiku.

- V poriadku, ale nebudeme do toho miešať nijaké city, - povedala čo najsladším hlasom. - No musím vás, pán doktor, upozorniť, že keď ma pochýti náruživosť, neviem sa ovládnut... ani si len neviete predstaviť, kolko kariér sa mi už podarilo zničiť... A vy, pán doktor, ste pre mňa naozaj veľmi nebezpečný!

Pán doktor bol súčasťou sklamaný, ale zároveň aj polichotený. Dôležité však bolo, že prestal byť dotieravý. No Joy si uvedomila, že má takéhoto života už po krku. V tejto situácii jej manželstvo s Rickym pripadalo ako vykúpenie...

Ked sa Joy vrátila zo Štokholmu, čakaala ju už na záZNAMníku ďalšia pracovná ponuka: „Pán Felding, odlet v stredu o de-viatej do Tunisu.“

Bol utorok večer, a tak sa začala chystať na cestu do Tunisu. Najprv si dopriala horúci kúpeľ s bohatou penou, potom začala balíť kufre. Čo len môže chcieť Ricky v Tunise? Táto myšlienka jej nedala pokoja.

Na druhý deň však zažila poriadny šok. Na letisku ju totiž nečakal Ricky, ako si myslala, ale väčne sa tváriaci jeho starší brat Robert.

- Dobrý deň, slečna Kellermannová, - pozdravil ju chladne. Bol veľmi štíhly, vysoký, svetlovlásy. A hoci nemožno povedať, že by nebol príťažlivý, ale vial z neho neprijemný chlad ako z hrobky.

- Dobrý deň, - odvetila Joy. - To je ale milé prekvapenie...

Pokial ide o ich spoločný let do Tunisu, bol asi tak zábavný ako prvotriedny pohreb. Robert Felling bol po celý čas zahľbený do burzových správ. Na letisku v Tunise ich nemilo prekvapila takmer neznesiteľná horúčava. Naštastie, auto ich už čakalo, aby ich odviezlo do hotela. Joy už mala pripravený osobitný apartmán s veľkou terasou. V hotelovej izbe ticho bzučala klimatizácia, zdola doliehal pouličný ruch, v bare stáli dve fľaše šampanského. Joy si práve uchliplala z pohára, keď na dvere zaklopala Robert. Mala na sebe iba kúpací plášť, no bez váhania mu otvorila.

- Nedáte si pohár šampanského? - opýtala sa vyzývavo.

- Ďakujem, nie, - odvetil Robert a sedol si. - Vy sa vôbec nevoláte Joy! V recepcii na prihlásovacom lístku ste uviedli meno Johanna... Joy je azda vaše umelecké meno? - opýtal sa ironicky.

- Musíte uznáť, že ak sa niekto volá Johanna, nemôže sa stať slávnou kurzízou, čo bol od detstva môj sen, preto sa od svojich trinástich rokov volám Joy.

- To ste teda začali dosť skoro, - poznámenal opäť ironicky.

- Ani nie. Má to na svedomí kniha o rímskej cisárovnej Mesalíne, ktorá sa preslávila svojou nemravnosťou... No celkom mi to nevyšlo. Z mojich veľkolepých plánov zostalo iba to meno - Joy.

- Musím povedať, že meno Johanna sa mi viac páči. No podmene radšej k veci: prečo sa chcete vydať za Rickyho? - zaútočil nečakane Robert. - A máte ho vôbec rada?

- Máme už dvadsaťosem rokov a musím myslieť aj na zadné kolieska.

Zasmial sa: - Ste naozaj úprimná a milujete ho vôbec?

Joe sa zamyslela a potom odvetila: - Nie, ale mám ho celkom rada.

- Aj ja ho mám rád, hoci si to doteraz neráčil všimnúť.

- Chcete ma azda otestovať? - vystrúhalo grimasu Joy.

Opäť sa zasmial. A keď sa smial, vyzeral hned prístupnejší a sympatheticnejší.

- Áno, aj to... No okrem toho mám zajtra veľmi dôležité obchodné rokovanie, chceme položiť na lopatky istého veľmi rafinovaného obchodného partnera.

- Vy to dokážete, ste predsa jednotka, - ubezpečila ho Joy.

- Lichotíte mi, - povedal a vstal: - Obľečte sa, vyrazíme si niekom von.

- Takže ten test ma neminie, - neodpustila si Joy.

Z testu sa vykľul nádherný, nezabudnuteľný deň. Túlali sa po Medine, starobylom meste so širokými obchodnými ulicami i úzkymi uličkami, a Joy sa zrazu cítila ako v rozprávke z Tisíc a jednej noci.

- Joy, vy ste vlastne romantická duša, - povedal prekvapene Robert, - a ja som vás považoval za vypočítavú realistku.

Spod sklopených mihalníc vrhla na ťa dlhý pohľad a potom povedala: - Neviete vôbec nič o ženách, Robert. Žena dokáže zodrieť muža z kože a vzápäť vezme do rúk malého motýliku, a to tak jemne, že mu vôbec neublíži...

- Rád sa nechám poučiť, - povedal Robert a hľadel na ťu tak, akoby ona bola tým malým, krehkým motýlikom. Joy rýchlo uhla pohľadom a zdesene si pomyslela: „Božemôj, už len to by mi chýbal, zaľúbiť sa doňho!“

Nádherný deň ukončili v nočnom bare pri hudbe a skvelom červenom kartáginskom víne. Tanečný parket bol malý, červené svetlo iba sliepalo a Joy sa rozťápalá v Robetovom náručí... Vedela presne, čo bude nasledovať, ale nebola schopná zabrániť tomu. Ked sa ráno zobudila vedla Roberta, jej prvá myšlienka bola: „Ako som sa sem, preboha, dostala?“ Potichu sa vydrala z Robetovho náručia a odcupitala so šatami pod pazuchou do svojho apartmánu. Chyžné na chodbe sa iba zlomyseľne uškrňala...

Na raňajky prišla v bielych plátených šatách, dokonale upravená a chladná ako sfinga. Po výčítkach svedomia už nebolo ani chýru.

- Spal si dobre? - opýtala sa nevinne. - Podáš mi džús...

Robert jej mlčky vyhovel, no medzi obočím mu naskočila hlboká vráska.

- Obstála som v teste? - opýtala sa Joy veselo.

- Prestaň! - zahriakol ju Robert takým tónom, že radšej stíchlala.

A to, čo potom nasledovalo, nebolo vôbec zábavné ani príjemné: musela robít zápisnicu z nudného štvorhodinového rokovania, pričom jej Robert nevenoval ani jeden jediný pohľad. Po obede, ktorý absolvovali spolu s Robetovým obchodným partnerom, sa vrátili do hotela, kde jej nadiktoval zmluvu a niekoľko úradných listov. Potom chladne povedal:

- Pôjdeme lietadlom o siedmej, aby sme boli doma už o desiatej.

„Už nemá o mňa záujem, nebude už nijaká ďalšia noc v Tunise. Práca sa skončila a teraz budem k dispozícii na ďalšie použitie,“ pomyslela si zúfalo Joy. „Ak ste

boli spokojní, odporúčajte ma ďalej! Čo sa dá robiť, taká je už moja práca.“

Ked ju chcel Robert na rozlúčku pobožkat, radšej sa odvrátila, aby nevidel, že jej do plaču vela nechýba...

O niekoľko dní sa Joy opäť stretla s Rickeym. - Bratovi môže označiť, že si ta nevezmem, - povedala mu bez vysvetlenia.

- Ožeň sa s tou chladnou a bezúhonnou blondínkou, ktorú ti vybral. Určite lepšie pristane do vašej rodiny, ako nejaké dievča na objednávku.

- Čo je s tebou? - zaprotestoval Ricky bezradne.

- Nič! - odvrkla Joy a viac mu už nevonovala pozornosť.

Doma sa iba bez náladu poneviera, bola celkom bezradná. Napokon zdvihla slúchadlo, či ju nečaká nejaká ďalšia objednávka. Najlepšie by bolo niekom odcestovať.

- V pondelok odlet do Nice, presne o jedenastej, - oznamil jej hlas v telefóne, - a pribalte si aj plavky!

- Ako prosím?

- Je to výslovňa požiadavka zákazníka. Možno je amatérskym fotografom a chce si doma polepiť steny...

- To by mi tak ešte chýbal! - rozčúnila sa Joy. - Azda nebude chcieť, aby som na pláži písala nejakú zápisnicu?!

- Náš zákazník, náš pán! A ešte niečo: očakáva vás v hoteli Des Anglais.

Veci na kúpanie nechala Joy doma a pevne sa rozhodla odmietnuť akékoľvek návrhy. Na letisko prišla ako žena, ktorá mieni celý svoj život zasvätiť iba svojej kariére - vlasy nahladko sčesané, nenačaľovaná, v upätej blúzke zapnutej až po krk.

V Nice ju privítala bezoblačná modrá obloha a elegantný snehobiely hotel. Baťožinu zverila do rúk hotelovému poslúžkovi a rázne vykročila smerom k recepcii.

- Izba číslo dvadsaťtyri - privítal ju reprečný srdečne. - A príjemný pobyt, madame.

Ked vstúpila do izby, takmer spadla z nôh. Cez naširoko otvorené spojovacie dvere do vedľajšej izby zbadala stát Roberta Fellinga.

- Ach, nie! - vykríkla a vystrela ruky ako na obranu. - Nie, nie, nie, - opakovala stále, aj keď sa už strácali v Robetovom náruči.

- Si blázón, - jachtala Joy. - Úplne si zošalel...

- Áno, som naozaj blázón, - šepkal jej do ucha, - blázón do teba. A som pevne rozhodnutý ním zostať najbližších päťdesiat rokov... Ak to so mnou tak dlho vydržíš!

J. M. Božyk sprevádza A. Stanek-Włodarczykovič

K. Giszbert-Studnická

VEČER KOLIED NA ÚV SSP

2. februára t.r. sa v zasadacej sále ÚV SSP v Krakove konal zaujímavý koncert pod názvom: Posledný večer kolied a christmas songs. Zorganizovala ho Miestna skupina SSP v Krakove a hlavným iniciátorom koncertu bol predsedca MS Jerzy M. Božyk. Na konci vystúpili známi krakovskí umelci: Anna Stanek-Włodarczykovič, Kinga Giszbert-Studnická a už spomínaný J. M. Božyk. Program bol veľmi bohatý. Najprv sa niekoľkými viačočnými pesničkami spievanými v angličtine predstavila Kinga Giszbert-Studnická. V jej podaní sme si mohli vypočuť aj niekoľko kolied z repertoáru E. Presleya či J. Camperteresa. Neskôr sa už sálou niesol zvučný hlas Anny Stanek-Włodarczykovej, ktorá zaspievala niekoľko známych poľských kolied. Obidve dámy hudobne sprevádzal J. M. Božyk, v podaní ktorého sme si taktiež mohli vypočuť zopár kolied.

Počas celého koncertu, na ktorý prišli nie len členovia miestnej skupiny, Ústredného výboru SSP, redakcie Života, ale aj široké krakovské publikum, vládla príjemná nálada.

Text a foto: JÁN BRYJA

TELEFÓNNE ČÍSIA V KRAKOVE

Hoci pri telefonovaní v Krakove používame sedemmiestne čísla už od jesene minulého roka, pripomíname našim krajanom, ako aj tým, ku ktorým sa táto informácia ešte nedostala, aké čísla pribudli pred dovedajšie šestmiestne čísla. Túto informáciu podávame hlavne v súvislosti s tým, že po novom územnom rozdelení Poľska (od 1. januára 1999), patria Orava a Spiš do nového, Malopoľského vojvodstva a zrejmé viacerí z čitateľov budú častejšie telefónovať do Krakova.

Pred staré šesťmiestne čísla začínajúce č. 1 a 2 sa teraz dodáva č. „4“, ak malo staré telefónne číslo na začiatku č. 3, 4 alebo 5, dodáva sa č. „6“ a pred starými číslami so 6 a

7 na začiatku musíme teraz najskôr vytočiť č. „2“.

Predĺžili sa tiež čísla abonentov bývajúcich mimo Krakova. Ak sa teda číslo začína od 80 do 85, po zmene sa začína číslom „2“ a pred doterajšie čísla začínajúce od 86 do 89 – dodávame č. „3“.

PETER KOLLÁRIK

POZDRAVY

Terézia

Brigita

Opäť sme dostali ďalšie pozdravy zo slávnočného odovzdávania maturitných stužiek od našich žiačok študujúcich na stredných školách na Slovensku. Tentoraz ich poslali Brigita a Terézia Vojtasové z Jurgova, žiačky 4. B Gymnázia v Spišskej Starej Vsi.

Dakujeme za pozdravy a tešíme sa, že sa našim mladým krajkám dobre darí. Veríme tiež, že si hravo poradia aj na maturitných skúškach, k čomu im želáme veľa šťastia.

Redakcia

SLIEZSKO

Aj keď s malým oneskorením, chcel by som sa ešte vrátiť k nášmu poslednému vlaňajšiemu podujatiu - zasadaniu výboru MS SSP na Sliezsku, ktoré sa konalo v polovici decembra min. roka v Mikołowe a bolo venované zhodnoteniu činnosti našej miestnej skupiny v uplynulom roku. Snažili sme sa podrobne zhrnúť všetky stránky našej činnosti, teda

organizačnú, kultúrnu, spoločenskú, ba aj finančnú.

Za veľmi úspešný moment našej práce sme uznali zaistenie predplatného Života pre všetkých členov našej MS (vyše 50 exemplárov), čo predstavuje - v porovnaní s minulým rokom - asi 50-percentný vzrast. Keďže záujem o Život nadálej stúpa, predpokladáme, že aj v tomto roku sa počet odoberateľov časopisu badateľne zvýši. Potešiteľné je i zabezpečenie vhodných priestorov pre našu klubovnu (je v nej zasadačka, čítarňa a kancelária), čo zvýšilo jej atraktivitu a teda aj návštevnosť. Keďže k hlavným motívom našej vlaňajšej činnosti patrilo 40-ročné jubileum Života, usporiadali sme v klubovni zaujímavú výstavu nášho krajanského časopisu od prvých čísel až po súčasné, na základe ktorých mohli návštevníci sledovať vývin Života za celé 40-ročné obdobie. Výstava bude otvorená do konca tohto ročného zimnej sezóny.

Ako už nás časopis vlni niekoľkokrát písal, mali sme v priebehu roka niekoľko vydarených kultúrnych podujatí, ktorých vyvrcholením bola jesenná krajanská vatra v rekreačnom stredisku na Skrzycznom, venovaná o.i. jubileu Života.

Za pekný úspech našej miestnej skupiny v organizačnej oblasti treba nepochybne uznáť rast členskej základne SSP na Sliezsku, v ktorej vlni pribudlo niekoľko mladých členov. To nám otvára vyhliadky do budúcnosti. Pri organizačných otázkach nemožno opomenúť ani rastúci záujem o preukaz zahraničného Slováka a vybavovanie spojených s tým záležitostí, no a starostlivosť o plnenie členských povinností našich krajanov, vtom včasné platenie členského.

Musím tiež zdôrazniť, že v minulom roku sa značne rozšírili naše kontakty so Slovenskom, v súvislosti s čím sa uskutočnilo viac návštev z jednej aj z druhej strany. Na stretnutiach sme teda mohli prerokať podrobnosti o ďalšom rozvíjani vzájomnej spolupráce a kultúrnej výmeny. V tomto kontexte treba podotknúť, že čoraz reálnejšiu podobu nadobúda zorganizovanie jubilejnej slovenskej sv. omše v Mikołowe v deň svätovojteškého odpustu v našom meste, čo by bolo veľkým úspechom našich krajanov - Oravcov a Spišiakov žijúcich na Sliezsku.

Nakoniec financie. Je veľmi potešiteľné, že naša spoločenská krajanská činnosť si získava uznanie a podporu sponzorov. Ako vyplývalo zo správy, ich príspevky pre naše kultúrne dianie prekročili vlni výšku 2000 zlотовých. Z finančného hľadiska sa sľubne rozvíja aj naša činnosť v oblasti rekreačných služieb na Skrzycznom.

Na záver zasadania výbor MS schválil plán činnosti nášho Spolku v zimno-jarnom období, ktorý popri ďalšom rozvíjani turisticko-rekreačných služieb zahrňuje aj niekoľko krajanských stretnutí, výstavu obrazov

bratislavského maliara Petra Polláka v Mikolówe a niekoľko ďalších podujatí.

BRONO

VOĽBY RICHTÁROV NA ORAVE

Vo všetkých oravských obciach sa prednedávnom konali richtárske voľby. Niektoré prebiehali hladko, iné boli búrlivé, najmä tam, kde sa občania nemohli dohodnúť na menách nových kandidátov. V Pekelníku sa richtárom aj na ďalšie volebného obdobie stal Władysław Szuba, ktorý je súčasne predsedom richtárskej rady. Do richtárskej rady sa dostal aj tajomník MS a podpredseda OV SSP na Orave S. Kluska.

V Podsklí taktiež funkciu richtára nadálej plní Alojzy Hosaniak, ktorý je zároveň predsedom richtárskej rady.

P. K.

ZDRAVOTNÍCTVO V GMINE JABLONKA

Na zasadaní vedenia jabolnskej gminy, ktoré sa konalo 25. januára t.r., prerokovali otázky súvisiace s reformou zdravotníctva. Jablonka, ako jedna z mala gmin v novom novotargskom okrese, zatiaľ neutvorila Samostatný verejný ústav zdravotnej starostlivosti, čo znamená, že zdravotné strediská v gmine podliehajú Združeniu zdravotnej pomoci v Novom Targu, ktoré v ich mene podpísalo dohodu s Malopoľskou zdravotnou poisťovňou (Małopolska Kasa Chorych).

Poznamenajme, že v jabolnskej gmine pôsobia štyri zdravotné strediská - v Jablonke, Malej Lipnici, Podvilkou a Hornej Zubrici, v ktorých pracuje šesť všeobecnych lekárov (v Malej Lipnici je zamestnaný tiež Zubný

lekár). Občania gminy si musia do 30. marca vybrať zdravotné stredisko a lekára, u ktorého sa chce liečiť. Svoje rozhodnutie treba odozvdať na príslušnom tlačive lekárovi, ktorého si vybrali. Mená lekárov, ktorých si občania môžu vybrať.

- v Jablonke: MUDr. Elžbieta Rzadkosz a MUDr. Adam Domagała

- v Malej Lipnici: MUDr. Bogusława Uznańska-Bibel

- v Podvilku: MUDr. Iwona Kułyk

- v Hornej Zubrici: MUDr. Lucyna Purowska a MUDr. Lesław Piątek.

PETER KOLLÁRIK

ODOVZDANIE POVEROVACÍCH LISTÍN

Veľvyslanec SR pri Zvrchovanom ráde maltézskych rytierov Marián Servátku odozval koncom januára t.r. Jeho Najvznešenejšej Výsosti, kniežaťu a veľmajstrovi Frá Andrewovi Bertiemu svoje poverovacie listiny. Nový veľvyslanec SR pri ZRMR v slávnostnom príhovore vyjadril radosť, že sa tak stalo v roku 900. výročia pôsobenia Rádu a v mene SR vyjadril záujem slovenského štátu o ďalšie prehlbovanie vzájomnej spolupráce, ktorej vyjadrením v blízkom období by malo byť podpísanie poštovej dohody, ako aj ďalšia činnosť pomocných štruktúr v podobe Maltézskej pomoci v SR. Veľvyslanec nazval členov ZRMR „angelmi našich čias na zemi“ a poprial veľmajstrovi, aby symbolické prihlásenie sa k vojenskej história Rádu - prostredníctvom humanitárnych a morálnych cieľov v boji proti ľudskému utrpeniu - sprevádzalo členov a dobrovoľníkov Rádu aj v novom tisícročí.

Veľmajster Frá A. Bertie v odpovedi o.i. vyjadril potešenie zo skutočnosti, že boli v r. 1994 nadviazané diplomatické styky obidvoch

krajín ako základ dobre sa rozvíjajúcej spolupráce. Vrátil sa tiež k svojej oficiálnej návštive Slovenskej republiky v r. 1997, ktorá bola príležitosťou na ocenenie dosiahnutého pokroku zo strany štátu, Maltézskej pomoci i pozitívneho prístupu zo strany dobrovoľníkov. (ms)

NOVÉ KRAJANSKÉ PERIODIKUM

Na svete vychádza v súčasnosti mnoho slovenských tlačových periodík, ktorých vydavateľmi sú väčšinou slovenské spolky a združenia pôsobiace v zahraničí. V závere vlaňajšieho roka sa na krajanskom mediálnom trhu Objavilo nové periodikum, ktoré sa volá *Podkarpatský Slovák* a vychádza v Zakarpatskej časti Ukrajiny v oblasti Užhorodu. Prvé číslo, ktoré sa ukázalo po takmer polstoročnej prestávke, obsahuje aktuálne miestne problémy, ale má aj rubriky venované rôznym koníčkom a záujmom ľudí. Cieľom novín je prebúdať a umocniť slovenské slovo. Ako sme sa dozvedeli, Podkarpatský Slovák bude spočiatku vychádzať ako dvojmešačník, a neskôr, keď si pretrie cestu k slovenským rodinám na Ukrajine, snáď aj častejšie. Novému periodiku prajeme v práci veľa úspechov a redaktorom časopisu hlavne veľa zaujímavých téém. (jp)

SLOVENSKO - KRAJINA V SRDCI EURÓPY

Takýto názov má reprezentančná obrazová publikácia, ktorá vyšla pri príležitosti 6. výročia vzniku samostatnej slovenskej republiky. Jej autorom je známy slovenský fotograf a publicista Vladimír Bárta. Knihu vydalo bansko bystrické nakladatelstvo a fotoagentúra AKT press so sídlom v Slovenskej Ľupči. Publikácia, ktorá vyšla v trojjazyčnej slovensko-anglicko-nemeckej verzii, obsahuje takmer 150 farebných fotografií slovenskej prírody, kultúrnych pamiatok a ľudí. Tematicky je rozdelená do 13 kapitol: História, Hlavné mesto, Hrady, Historické mestá, Národné parky, Kostoly, Ľudová architektúra, Pamiatky starej techniky, Klenoty z kameňa, Kúpeľné mestá, Tradície, Chlieb a sol' a Veľhory. Dúfame, že sa dostane do rúk aj našim krajanom. (pk)

OPRAVA

V súvislosti s chybou informáciou v decembrovom čísle nášho časopisu o životnom jubileu nebohého Antona Capiaka z Chyžného sa rodine Capiakovcov a čitateľom úprimne ospravedlňujem.

Peter Kollárik

Zdravotné stredisko v Hornej Zubrici: Foto: Peter Kollárik

NOVÝ RIADITEĽ DZS

Dom zahraničných Slovákov má od 1. januára 1999 nového riaditeľa. Stal sa ním PhDr. Claude Baláž. Nového riaditeľa uviedol do funkcie minister kultúry SR Milan Kňažko v prítomnosti generálneho riaditeľa Sekcie kultúrneho dedičstva a miestnej kultúry MK SR Petra Marákyho. Päťdesiatšestročný Claude Baláž pri tejto príležitosti vyhlásil, že ako riaditeľ Domu zahraničných Slovákov sa bude zasadzovať o zveľadenie vzájomných vzťahov medzi zahraničnými Slovákmi a ich starou vlastou, pričom bude svoju prácu vykonávať v súlade s ústavou SR a v prospech štátne politických záujmov Slovenskej republiky. Ubezpečil, že v tomto poslání využije všetky svoje sily, znalosti a skúsenosti, ktoré v tejto oblasti dodnes získal. Zdôrazňujúc význam Domu zahraničných Slovákov ako organizácie, ktorá je dôležitým koordináčnym, organizačným a informačným článkom medzi SR a krajanskými komunitami v zahraničí, C. Baláž zároveň vyjadril podakovanie svojim predchodom, ktorí v minulosti zasávali post riaditeľa Domu zahraničných Slovákov, za to pozitívne, čo urobili v prospech zveľadenia vzájomných slovensko-slovenských vzťahov.

PhDr. Claude Baláž sa už dlhé roky profesionálne venuje problematike slovenského vystavolectva a dejín i života Slovákov vo svete. Pôsobil na rôznych postoch vo vedec-

Minister kultúry SR M. Kňažko odovzdáva menovací dekrét C. Balážovi

ko-výskumnnej, kultúrno-stykovej a riadiacej činnosti. Najprv v Ústave pre zahraničných Slovákov Matice slovenskej, kde bol jeho posledným riaditeľom (Ústav bol zrušený r. 1995), stál pri vzniku Krajského múzea, ktorého bol riaditeľom v rokoch 1991 až 1995. Ako riaditeľ Odboru pre zahraničných Slovákov Ministerstva kultúry SR pôsobil od r. 1995 do 1998. Je autorom projektu, na základe ktorého Ministerstvo kultúry SR zriadilo Dom zahraničných Slovákov, ako i autorom úvodného projektu Dňa zahraničných Slovákov v

Slovenskej republike. Má za sebou i obsiahlu publikačnú činnosť. Okrem iného je spoluautorom zborníka Slováci v zahraničí, autorom mnohých odborných štúdií a článkov o problematike slovenského vystavolectva. Ako vedecký pracovník sa podieľal na príprave a organizácii mnohých výstav, odborných seminárov a konferencií zameraných na problematiku slovenských menšíns v zahraničí.

(Slovenské zahraničie č. 1/1999)

ODIŠLI OD NÁS

Dňa 24. januára 1999 zomrel náhle v Bratislave vo veku 60 rokov významný slovenský etnograf a historik

PhDr. SVETOZÁR ŠVEHLÁK, CSc.

Zosnulý bol veľkým priateľom Slovákov v zahraničí, v tom aj krajanov v Poľsku. Viackrát navštívil Spiš a Oravu a pripravoval naše folklórne súbory na vystúpenia v Detve. Bol autorom viacerých vedeckých prác a štúdií z oblasti etnografie a tvorcom programov folklórnych festivalov v Detve, Východnej, Strážnici a inde. Odišiel od nás vzácný človek a veľký priateľ Slovákov vo svete. Nech odpočíva v pokoji!

Redakcia Život a priatelia

* * *
Dňa 21. januára 1999 zomrel vo Falštíne vo veku 73 rokov krajan

JOZEF JAŠONTEK

Zosnulý bol členom Spolku od jeho založenia, aktívny funkcionárom falšinskéj MS, v ktorej plnil ulohu pokladníka, ako aj dlhoročným čitateľom a propagátorom Života. Odišiel od vzorný krajan, dobrý manžel, otec a starý otec. Nech odpočíva v pokoji!

MS SSP vo Falšíne

* * *
Dňa 27. januára 1999 zomrel vo Vyšných Lapšoch vo veku 89 rokov krajan

TOMÁŠ ŠOLTÝS

Zosnulý bol členom Spolku od jeho vzniku a dlhoročným odoberateľom nášho krajského časopisu. Odišiel od nás vzorný kra-

jan, dobrý manžel, otec a starý otec. Nech odpočíva v pokoji!

Rodine zosnulého vyjadrujeme hlbokú sústrast.

MS SSP vo Vyšných Lapšoch

* * *
Dňa 10. februára 1999 zomrela v Novej Belej vo veku 89 rokov krajanka

MÁRIA KURNÁTOVÁ

Zosnulá, matka dlhoročného predsedu OV na Spiši Františka Kurnáta, bola členkou Spolku od jeho vzniku, ako aj dlhoročnou čitatelkou Života. Odišla od nás vzorná krajanka, dobrá manželka, matka, babička a prababička. Nech odpočíva v pokoji!

Rodine zosnulej vyjadrujeme hlbokú sústrast.

MS SSP v Novej Belej a redakcia Života

Z KALENDÁRA NA MAREC

Záhradkári

Vstupujeme do mesiaca, keď sa v zeleninovej záhrade, najmä v teplejších oblastiach, začína pravá sezóna, teda postupné sadenie a sejba zeleniny. U nás je v marci ešte chladno, preto s výsadbou musíme trochu počkať. Ten-to čas však môžeme využiť na predpestovanie zeleniny, prípravu priesad a úpravu pôdy na záhonoch určených na pestovanie rastlín.

V prvom rade, ak sme to neurobili na jeseň, treba rozmrznutú a oschnutú pôdu zrýľovať, väčšie hrudky zeminy rozdrobiť a kovovými hrabľami upraviť na jednotlivé záhony (široké 1,20 až 1,50 m), pričom musíme rátať aj s cestičkami medzi záhonmi (ok. 0,30 m). Na záhony rozhodime hnoj alebo kompost (asi 5 kg na 1 m²) a, ak sme to neurobili skôr, aj priemyselné hnojivá.

Priesady kapustovín, šalátu, zeleru, ale aj iných rastlín si teraz môžeme dopestovať v parenisku alebo fóliových krytoch, kým teplomilnú zeleninu vysievame do debničiek alebo črepníkov a uložíme do teplého pareniska alebo vykurovaného fóliovníka. Vo vykurovanej miestnosti môžeme použiť aj okenný rám obrátený na slnečnú stranu. Na debničky a črepníky treba postaviť hliníkovú fóliu, ktorá odráža na rastliny viac svetla. Nádoby s vysiatou zeleninou prikrývame papierom alebo starou fóliou a do vzchádzania môžeme ponechať v tme. Po vzidení a otužení rastliniek ich neskôr presadíme priamo do pareniska alebo rovno na záhon, samozrejme pod podmienkou, že sa vonku už ustálila vhodná teplota, v ktorej zelenina môže volne rásť. K poradiu vysievania sa vrátíme v nasledujúcom čísle.

Ovocinári

V tomto mesiaci (ak sa už otepľí) a v prvej polovici apríla pokračujeme v reze stromov a

krov, aby sme to stihli urobiť do začiatku vegetácie. Stromy majú v praxi rôzny tvar, ktorý formujeme v prvých rokoch po vysadení. Pri reze si preto každý z nich vyžaduje osobitný prístup. Zvláštnu pozornosť treba venovať vrcholovým púčikom jednoročných výhonkov. Odrezávame ich iba v nevyhnutných prípadoch. Výhonky rastúce do vnútra koruny, tak isto aj „vlky“, odrezávame až po koňárový krúžok.

Najprv začínajú rodíť časti koruny vo vodorovnej alebo ohnutej polohe. Naklánaním alebo ohýbaním vetiev zmierne intenzitu ich rastu do dĺžky, a tak podporíme zakladanie kvetných pukov. Treba to však urobiť rok vopred (celkovo do konca júla). Najspôahlivejším prostriedkom na dosiahnutie včasnej a istej úrody je však slabo rastúci podpník, výkonný kultivar a primeraná výživa stromu. Preto je dobre pod stromami skypríť pôdu a zapracovať do nej maštaľný hnoj (2-3 kg na 1 m²) a nevelké množstvo fosforečných a draselných hnojív. V marci, len čo pôda rozmrzne, treba sa poponáhať so sadením stromčekov a krov. Najprv sadíme bobuľoviny, potom kôstkoviny a nakoniec hrušky, jablone a orechy.

Chovatelia

V marci je už liahniarska sezóna v plnom prúde. Veľká časť gázdi využíva na liahnutie vlastnú kvočku. Kto takúto možnosť nemá, môže si kúpiť jednodňové mláďatá z umelej liahne. Tie si však vyžadujú veľkú starostlosť. Prvé tri dni im musíme neprestajne svietiť (čo kurčatám zabezpečuje aj potrebné teplo), potom stačí 16-hodinový, ba aj priodený svetelný deň. Už koncom prvého týždňa treba mláďatám umožniť krátky pobyt vonku, čo im veľmi osoží. Postupne im po-

byt vonku (za prianivého počasia) predlžujeme, aby sa otužili prv, než ich pustíme na pašu. Húsatá a káčatá by pred koncom tretieho týždňa nemali mať prístup na vodu. Plávanie im treba umožniť, až keď voda má 18°C. Dôležité je kŕmenie. Keď nemáme hotovú kompletnú krmnú zmes, pripravujeme im náhradnú. Musí v nej byť spočiatku nadrobno pokrájané vajíčko, potom miešanka obilnej týče, tvarohu, striedka z bieleho chleba, pokrájaná pažítka alebo iný svieži zelený krmivo sa nesmie sypať na dlážku, ale do kŕmidel opatrených mriežkou, aby mláďatá nemohli do nich vojsť a znečistiť ich.

Včelári

Na stúpajúcu marcovú teplotu reagujú aj včelstvá. Najprv uvoľňujú zimný chumáč a robotnice začínajú intenzívnejšie kŕmiť matku, ktorá každý deň kladie viac vajíčok. Rozloha plodu narastá a zásoby v úli sa znižujú. Koncom mesiaca, keď teplota vystúpi nad 10°C, včely opúšťajú úľ a uskutočňujú prvý jarný prelet. Včely obletujú okolo úľa a zbavujú sa nestravených zvyškov potravy nahromadených cez zimu. Po návrate do úľa čistia jeho dno, vynášajú mŕtvolky uhynutých včiel a prenášajú potravu zo vzdialenejších častí plástov do okolia plodu. V nasledujúcich dňoch, keď je teplo, zaliatavajú ďalej a donášajú do úľa vodu, prípadne aj peľ, ak ho nájdú.

Intenzita ďalšieho rozvoja včelstiev závisí od ich hmotnosti, od priestoru, ktorý majú v úli, od prínosu vody a peľu, pravda, za predpokladu, že majú na plástoch dostatočné množstvo glycidových zásob. Aby včelstvo nemuselo vyhrievať neobsadený priestor v úli, včelár ho musí po prvom prelete zúžiť tak, aby včely obsadili všetky ponechané plasty. Keď včely nenachádzajú peľ, treba im bielkovinovú časť potravy podávať vo forme náhradky obsahujúcej napr. sóju. (jš)

ZBIERAME BYLINY

Dnes v našej rubrike predstavíme nie bylinu, ale strom, ktorý má tiekajúce liečebné vlastnosti. Ide o BREST HRABOLISTÝ (lat. *Ulmus carpinifolia* Gled., pol', viaz), strom so striebリストmi, vajcovitými, na vrchnej strane hladkými, dvojitej pílkovanými listami. Rastie aj u nás v kroviskách a lesoch. Brest bol známy a liečebne využívaný už v staroveku a spomína ho v tomto duchu aj Jur Fándly.

Predmetom zberu na liečebné účely je kôra. Získava sa na jar z mladších konárikov a výhonkov, z ktorých sa oškrabuje vonkajšia rozpraskaná časť (borka) a stredná vrstva a ponecháva sa iba vnútorná kôra s hrúbkou 0,5-1 mm. Čerstvá kôra je svetložltá, skoro biela. Suší sa rýchlo na slnku a vtedy dostáva škoricovú farbu. Brestová kôra obsahuje najmä triesloviny, sliz, horčiny, flobafeny, gumu, živicu, steríny a minerálne látky.

Oškrabaná vnútorná kôra sa kedysi nachádzala v mnohých svestových liekopisoch a používala sa ako sťahujúci a slizovitý prostriedok. V súčasnej oficiálnej medicíne sa občas využíva jej slabší močopudný účinok. Tvorí tiež súčasť prípravkov vo forme tinktúry spolu s tinktúrou z dubovej kory, fialky trojfarebnej a vodného extraktu z vňatej hrđobarky páchnúcej. Z tejto tinktúry sa užíva niekoľkokrát denne 5-8 kvapiek pri niektorých alergických a kožných ochoreniamach.

Ludové liečiteľstvo využíva najmä trieslovinový obsah kôry. Tá sa užíva vnútorné v odvare (asi 5 %, 2-3 šálky denne) proti hnackám, pri poruchách trávenia, i zvonka (asi 20 % odvar) na omývanie a napokon ako vodou riedený odvar (1:1) na kúpele pri hemoroidoch, na hnisavé rany, ako kloktadlo pri zápale hrdla, ústnej dutiny a pod. Trochu zriedkavejšie je užívanie odvarov z kôry ako močopudného, potopudného a antireumatického prostriedku. Všeobecne možno povedať, že kôrová droga sa častejšie používa v kombinácii s podobne účinnými látkami. Podobné ľudové upotrebenie má aj kôra jelše, najmä jelše lepkavej, ktorá obsahuje asi 9 % trieslovín. (jš)

MRZKÁ MALINDA

„Tu je to, mamička, vidíš?“ ukázalo dievča prstom na tabuľku. Bol na nej nápis *Sloboda zvierat*.

„No tak zazvoň, Ludmilka.“

Zadnčal zvonec - raz a ešte raz. A ešte, ešte, ešte raz.

Bolo počuť náhlivé kroky a dvere sa otvorili. Stál v nich mládenec v džínsach a tričku, taký sympatik so strapatými vlasmi.

„Prepáčte, že to tak dlho trvalo. Bol som vonku pri klietkach. Čím vám poslužím?“

„No povedz, Ludmilka.“

„Chceli by sme si kúpiť mačiatko, ak máte,“ povedala Ludmilka.

„Mačiatka by sme mali dve,“ vraví mládenec. „Ale nie sú už maličké, skôr také mačičky dorastenky.“

Pozrel skúmavo na mamku a potom na dcérku.

„Mohli by sme ich vidieť?“ povedala mamička.

„No samo, hned to bude.“

O pár minút priniesol mládenec v náručí dve mačičky a položil ich na písací stôl. Jedna hned zoskočila na zem a vtiahla sa kamsi pod kreslo. Druhá sa začala pretahovať, akoby sa práve bola zbudila zo spánku. Bola biela s farebnými fliačikmi.

„Pekná, trojfarebná,“ povedala mamička.

„Mňauúú!“ prehovorila trojfarebná.

„Podakovala sa za poklonu. Ony všetkému rozumejú.“

„Ako viete?“ zasmiala sa mamička.

„Pracujem tu už druhý rok, a tak som sa naučil rozumieť aj mačkám, aj psom.“

„Mňauúú!“ prisvedčila trojfarebná.

„A tá druhá?“ zišlo na um Ludmilke.

Mládenec zložil trojfarebnú na zem a vylovil spod kresla druhú mačku. Položil ju na stôl, ale musel ju pridŕžať rukami, lebo znova chcela ujsť. Bola sivohnedej srsti so sýtejším pruhmi akoby ju bol niekto vyšľahal mokrým prútikom. Pozrela na

Ludmilku a tá si v tej chvíli pritisla dlaní na ústa.

„Vyzerá ako smrtka!“ zamumlala do dlaní.

Po mačkinej tvári sa zhora nadol tahal biely pás, akoby jej niekto bol urobil kriedou dlhý nos. A druhý biely pás bežal povyše očí, takže tvoril s tým prvým akési veľké T. A z kútikov toho bieleho T pozeral vylakané mačacie oči.

„No pozri, mamička,“ povedalo dievča hlasným šepotom: „Nevyzerá ako mačacia smrť?“

V tej chvíli sa mačka vytrhla z mládencových rúk a znova zoskočila na zem.

„Vidíš, pochopila,“ rieko mládenec.

„Čo pochopila?“

„Všetko, čo si povedala. Že sa ti vidí mrzká ako tým chlapčískám, čo ju pred dvoma týždňami len-len že neukameňovali. V poslednej chvíli som ju zachránil. Prali do nej kameňmi a vykrikovali: Ber sa preč, mrzká Malinda! Šic, mrzká Malinda! - Preto je taká bojazlivá. A smutná. Je to tá najsmutnejšia mačka na svete.“

„Ale keď ona je naozaj mrzká!“ povedala polohlasne Ludmilka.

„Aj mne sa sprvu videla mrzká, ale potom...“

Mládenec znova vylovil Malindu spod kresla, položil si ju na predlaktie a druhou rukou ju hladkal po chrbte. „Ale potom sa mi zo dňa na deň videla menej mrzká... a teraz...“ Obrátil mačkinu tvář k dievčaťu a hovorí: „Teraz sa mi už vôbec nevidí mrzká. Veď len pozri, Ludmilka: ktorá iná mačka má na tvári takéto biele T? Nie je to zvláštne?“

Melinda pozerala bojazlivým pohľadom a zatiahla tichučko:

„Mňauúú...“

„Vieš, čo povedala? Povedala: Čo už mám robiť, keď som taká? No, pohladjaj ju po chrbte.“

Ludmilka vŕaho vystrela ruku a pohladila mäkký kožúšok. Mačací chrbát sa triasol ako od zimy, až to dievčičke premklo srdce.

„Neboj sa, Malinda, ja ti neublžím,“ povedala ticho a začala ju hladkať obidvoma rukami. Potom ruky vystrela a mládenec jej položil Malindu na predlaktie.

„Neboj sa, Malinda,“ opakovala Ludmilka, „veď my ta máme celkom rady.“

A Malinda sa privinula k detskej ruke a vopchala si hlavu pod Ludmilkinu pazuču, akoby tam bola hľadala úkryt.

MÁRIA ĎURIČKOVÁ
(*Slnečko* 5/98)

Otče náš, vyslyš nás...

1. Ot-če náš, vyslyš nás, za-cho-vaj nám ná-rod náš.
Zostaň s námi, Pane dobrý, Otče vyslyš nás.
Vúzkostíach len k Tebe vo-lá-me, ru-ky svoje k nebu dvi-hame,
ne-o-púšťaj našu drahú vlast, vrúcne Teba žia-dá -me.

Ježišu, vodca náš, cestou pravdy veď vždy nás. Bud nám kráľom, našim Pánom, v boji stoj pri nás. Ako dietky verné byť chceme, Tvojou cestou kráčať budeme. Vieru otcovu si nezaprieme, za Teba i zomrieme.

Mária, Matička, národ náš vždy mocne chráň. Zostaň Matkou našou sladkou, v boji stoj pri nás. Spomni, jak Ča ľud náš v láske mal, uzýval ťa a vrúcne miloval. Pre tú lásku neopúšťaj nás, Syna svojho pros za nás.

VILIAM TURČÁNY

LIST JARI

Jak v mladi si ma blažila, i teraz
odstraň z myse dumu ponurú,
zahájaj tmu a jasným slnkom preraž
pochmúrne múry azúru!

A vieri lej, jak teplé svoje dažde
na záhrady a na polia,
že v novej láske skvitne srdce každé,
každé jak slnko splápolá:

nech vzbúda život v okolí a volá
i lastovičky na let ďaleký.
Ty, naša jar, kiežby si tou už bola,
s nhou prieletí mier naveky,

nech z očí všetkým teplá radosť sála
a zo sŕdc spadnú staré bremená -
kiežby si v každej ľudskej duši vzplála -
najúchvatnejšia premena!

ČO JE TO?

Narastli mi, rozkvitli mi,
prostred zimy zrazu.
Kvitnú samy, miznú samy,
netreba mi vázu.
Čo je to?
(ukolbo an uzarm ytevK)

Po malinách na zájedok
dá si za hrst čučoriedok.
Potom v zime v domci z ľadu
ovonia si aspoň labu.
Čo je to?
(devdeM)

Pri potoku z každej strany
rastú prúty s pŕštakami.
Kto má nožík, kto to vie,
pesničku si odreže.
Čo je to?
(abrV)

VERNÝ SLOVÁK

Ja som malý, ale Slovák,
Slovák dušou, aj telom.
Kto Slovákov nenávidí,
nie je mojím priateľom.

Jeden pán mi prednedávnom
zlatý dukát sluboval,
aby som reč nie slovenskú,
ale cudziu miloval.

Pekný je ten váš dukátik,
ale krajšia moja reč,
ktorú si ja nie za dukát,
ani za svet nedám preč.

SAMUEL MICHALOVIČ (1851)

VESELO SO ŽIVOTOM

- Prečo si prišiel neskoro do školy, Janko?
- Snívalo sa mi, že som cestoval na
prázdniny, prosím.
- A prečo ty, Barborka?
- Mne sa, prosím, snívalo, že som Janka
odprevádzala.

* * *

- Aký šport pestuješ?
- Futbal, hokej, volejbal a plávanie.
- A neunavuje ťa to?
- Nie. Kupujem si lístok na sedenie.

* * *

- Kto je najvernejším štvornohým priateľom človeka, Jožko?
- Najvernejším štvornohým priateľom človeka je posteľ, prosím.

* * *

- Mamička, pozri sa! Tamto ide teta s chlapčekom!
- No a čo?
- Chlapček má také isté krásne autičko, aké ja nemám!

* * *

- Paľko má celé hrdlo zapálené, - povedal lekár mamičke.

- To je zvláštne. Kto mu ho len mohol zapáliť!

* * *

- Martin, prelezies tento plot?

- Jasné!

- Ja nie.

- Ako to?

- Načo mám preliezať, keď je v ňom diera.

* * *

- Mamička, - sputuje sa Števko, - prečo televízia nevysiela rozprávku?

- Lebo je len desať hodín a detský program je až poobede.

- Tak podme rýchle obedovať! - zvolal Števko.

* * *

- Predstav si. Mám papagája, ale nechce nič jest'.

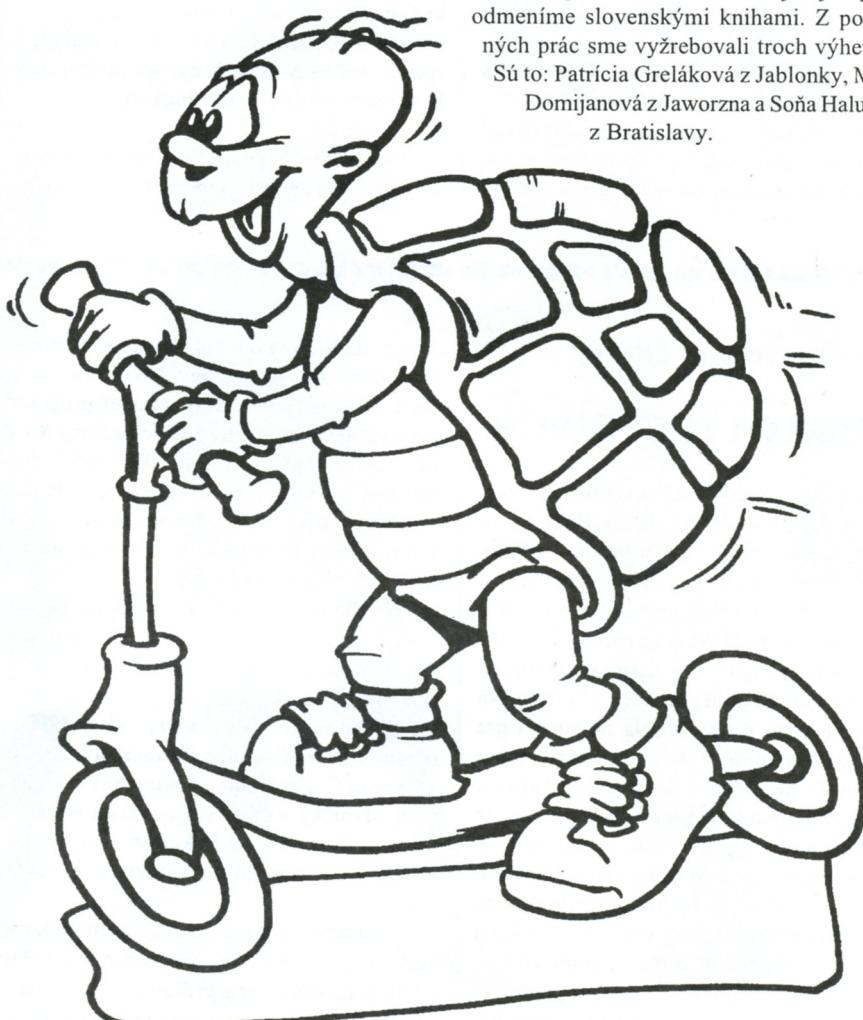
- Možno je chorý.

- Možno. Ale nebude to preto, že je vypcháty?

MALUJTE S NAMI

S vetrom opreteky - takto nazveme náš dnešný obrázok, ktorý by ste mali pekne vymaľovať farbičkami budť farebnými ceruzkami a poslať do redakcie. Najkrajšie práce odmeníme slovenskými knihami. Z posledných prác sme vyžrebovali troch výhercov.

Sú to: Patrícia Greľáková z Jablonky, Marta Domjanová z Jaworzna a Soňa Haluzová z Bratislav.

NAJVŠESTRANNEJŠIA

Končí sa tohoročná lyžiarska sezóna, ktoréj najvýznamnejším podujatím bol azda svetový šampionát v alpských disciplínach v americkom meste Vail. Podujatie malo svoje väčšie i menšie hviezdy. K tým, čo zažiarili najjasnejšie, patria nepochybne viacnásobní medailisti z Nórska L. Kjus a A. Aamodt a spomedzi žien Rakúšanky A. Meissnitzerová, držiteľka dvoch zlatých medailí, a R. Goetschlová (zlatá, strieborná a bronzová). My však dnešný príspevok venujeme inej lyžiarke, Švédke Pernilli VIBERGOVEJ, ktorá sice vo Vaile vybojovala „len“ zlatú a striebornú medailu, ale už vyše desať rokov patrí medzi najlepšie zjazdárky na svete.

Americké prvenstvo znamená už šiestu zlatú medailu Vibergovej na doterajších majstrovstvách sveta. Získala ho tentoraz v kombinácii, v ktorej bola najlepšia aj počas Olympijských hier v Lillehammeri v r. 1994, ako aj o dva roky neskôr na svetovom šampionáte v Sierra Nevada. To samozrejme ani zdáleka nevyčerpáva kolekciu jej titulov a medailí, získaných na všetkých svetových podujatiach v alpskom lyžovaní za posledných desať rokov.

Tentoraz o víťazstvo musela naozaj tvrdovo bojať. Nepatrila k favoritkám, boli nimi znamenité v tomto roku Rakúšanky. Zjazd skončila na siedmom mieste a po prvom kole slalomu, ktorý jej tentoraz nevyšiel, postúpila len o dve miesta „Musela som zariskovať“ - povedala neskôr - „ked som chcela získať aspoň bronzovú medailu.“ Skutočne, od samého štartu nasadila tak ostré tempo, že len

zázrakom - zdalo by sa - nevynechala ani jednu bránku. Odmenou bol najlepší čas a celkové prvenstvo v kombinácii. Komentátori neskôr tvrdili, že takisto jazdou by vyhrala aj so špecialistkami v slalome.

Bolo to zaslúžené víťazstvo, vedľa vlaňajšiu sezónu ukončila - čo podotýkali aj noviny - „ako silne otlčené volvo“. Ovšem, jazdila, dokonca celkom dobre, ale niektoré časti jej tela si vyžadovali generálnu opravu, predovšetkým natrhnuté šľachy a prasknuté rebrá. Ani s jej dušou nebolo všetko v poriadku, lebo jej citový zväzok s nórskym trénerom B. Björkom mal viacero búrlivých ako pokojných dní. Telo sa podujal poopravovať vynikajúci odborník v športovej medicíne dr. Steadman, ktorý podrobil pacientku až jedenástim operáciám. Duša sa vyliečila vtedy, keď švédská lyžiarska federácia odvolala z funkcie trénera B. Björka. Pernilla ostro zaprotestovala a rozhodla sa trénovať s nórskymi lyžiarkami, čiže s Björkom. Opäť nad nimi zažiarilo slnko. Bola to teda vynikajúca kúra, ktorá jej umožnila uchytiť zlato doslova spred nosa najväčších favoritiek - rakúskych lyžiarok. Na tlačovej konferencii verejne d'akovala svojmu trénerovi a lekárovi a na všetkých sa radostne usmievala. P. Vibergová sa často usmieva, nie len pri takýchto príležitostiach. V spoločnosti zjazdárok je veľmi oblúbená. Po pretekoch je - dalo by sa povedať - ich neformálnou vodkyňou. Dokáže sa zabávať a pritiahnúť do zábavy aj ostatné lyžiarke. Rada tancuje i spieva, vedľa kedy si chcela byť speváčkou. Stačila sa však vynikajúcou lyžiarkou.

Švédsko malo kedy si Ingemara Stenmarka, a teraz má Pernillu Vibergovú, olympijskú

majsterku a vicemajsterku, šesťnásobnú majsterku sveta a víťazku 23 pretekov o Svetový pohár. Na týchto pretekoch vyhrala prakticky všetko. Kedže je mimoriadne všestranná, víťazila v slalome, obrovskom slalome, superobrovskom slalome, zjazde, no a v kombinácii. Málokto to dokáže. Dnes, v dobe prísnnej špecializácie, takéto nadané a všestranné lyžiarke patria už pomaly minulosti. Pernilla onedlho zavŕší 29 rokov. Mala by teda končiť aktívnu športovú činnosť, lenže ona na to ešte nemyslí. Nepochybujem, že do bohatého zočasu svojich úspechov iste niečo ešte dopíše. V zozname medailistov všetkých čias je zatial na siedmom mieste. Jazdí na lyžiach, lebo to má rada a bude jazdiť dovtedy, dokedy sa jej kolená, rebrá a srdce nebudú dožadovať pokoja, dokedy niekde nepočuje alebo neprečíta o sebe, že pripomína solídne, ale silne otlčené volvo... (js)

Hviezdy svetovej estrády

CHARLOTTE CHURCH

Má iba 12 rokov a už dosiahla nebývalý úspech. Jej prvá platňa, album *Voice of an Angel*, vydaný zatiaľ len vo Veľkej Británii, bol v priebehu štyroch týždňov vypredaný v náklade vyše 600 tisíc výliskov. To ju zaradilo na 4. miesto britskej hitparády Top 40 a dalo štatut dvojnásobnej platinovej platne.

Charlotte Church pochádza z Walesu. Na scéne po prvý raz vystúpila na súťaži pre deti ako triapolročná a spolu s bratrami zaspievala pesničku z filmu *Ghostbusters*. Pred štvormi rokmi ju zaujalo čoraz módnejšie karaoke, a tak v tomto štýle začala spievať známe hity na rôznych podujatiach v rodnom Cardiffe. Ked' sa trochu neskôr prihlásila na televíznu súťaž pre talentované deti, všetkých očarila. Vďaka tomu mohla vystúpiť vo viačerých hudobných televíznych programoch. V jednom z nich zaspievala známu pieseň *Pie*

Jesu z Webberovho diela *Requiem*, v ktorej ukázala na svoj vek neobvyklé vokálne možnosti. Šťastnou náhodou spomínaný program sledoval aj šéf britského oddelenia Sony Music, ktorého jej soprán, čistý ako krištáľ, doslova očaril. Okamžite Charlottu vyhľadal a navrhol jej nahrávanie albumu. Platňa vyšla 9. novembra min. roka a jej svetová premiéra sa uskutočnila vo februári t.r.

Na albume spieva Charlotta skutočne anglickým hlasom 17 náboženských piesní, ale aj tradičných skladieb. Sú medzi nimi o.i. skladby C. Francka (*Panis Angelicus*), G. Holsta (*I vow to thee, my country*), C. Orffa (*In trutina* z opery *Carmina Burana*), ako aj *Ave Maria* od G. Cacciniho. Album však obsahuje aj pesničky - ktoré sú jej veľmi blízke - inšpirované keltským folklórom, napr. írskej *Danny Boy*, waleskú uspávanku *Suo Gan* a ďalšie.

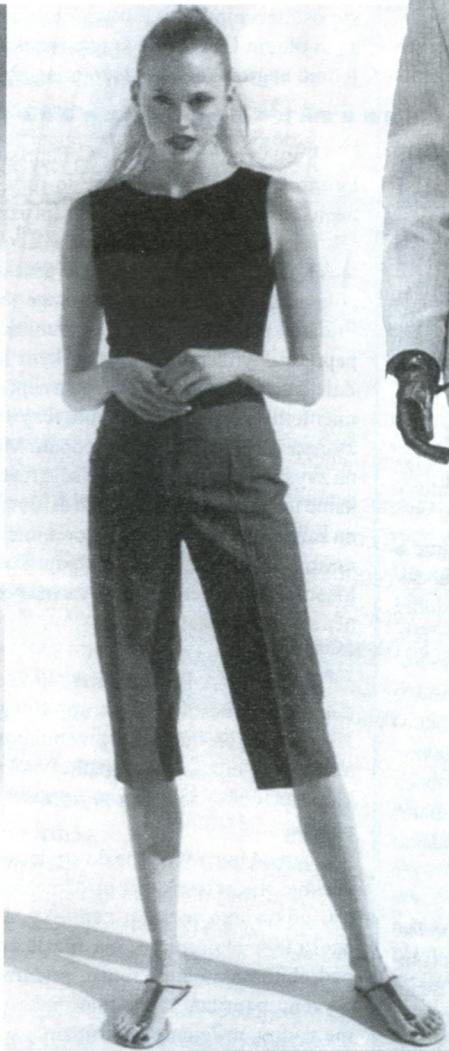
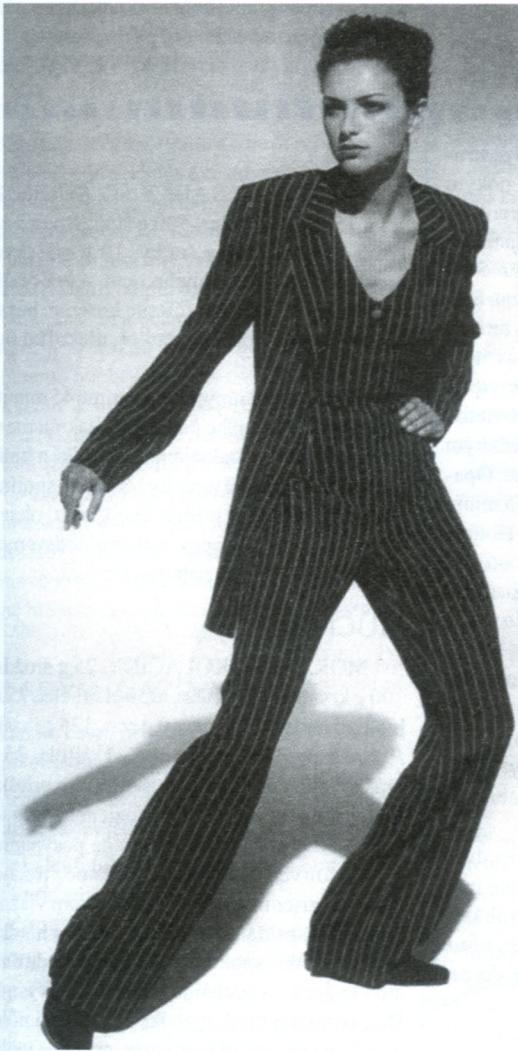
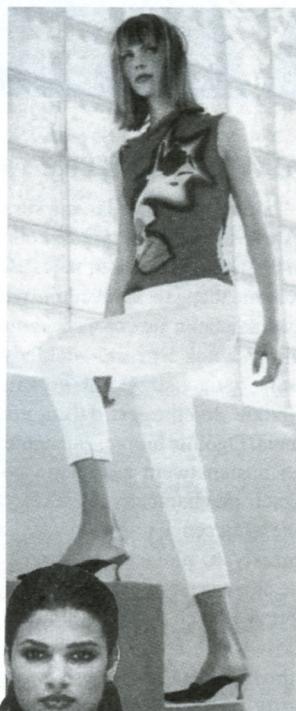
Nedávno vystúpila na slávnostnom koncerte pri príležitosti 50. narodení britského následníka trónu, princa Karola, ale jej najväčšou túžbou je zaspievať na milánskej scéne

La Scala titulnú úlohu v Pucciniho opere *Madame Butterfly*. Podľa mienky odborníkov čaká Charlotte veľká kariéra, nielen v oblasti populárnej hudby, ale aj na operných scénach. (js)

NOVÝ IMIDŽ NOHAVÍC

Nosia sa prakticky po celý rok: široké, úzke, krátke, dlhé, Capri či vysoká voda... Nezvyčajné názvy i moderný štýl, ktoré však charakterizujú nový imidž tejto oblúbenej časti ženského oblečenia. Napr. nohavice Capri siahajú po kolená a ešte nedávno sa menovali bermudy. Nohavice klasickej šírky majú nový prvak - dĺžku nad členky, teda ich možno nazvať - do vysokej vody. Ďalším typom sú ceruzkové nohavice, ktoré tiež možno nosiť do vysokej vody alebo aspoň kaluže, pretože sa končia nad členkami či až v polovici lýtok. Z materiálov prevláda bavlna a latex alebo zmes bavlny a elastického vlákna. Módne sú však aj saténové a hodvábne nohavice. Všimnite si naše návrhy, možno sa zapáčia aj vám. (jš)

ZAPALENIE STRZYKÓW

Takie zapalenia zdarzają się stosunkowo często i są poważną przeszkodą w należytym zdajaniu. Chodzi tu najczęściej o urazy mechaniczne, jak zgniecenia własną racią przy pokładaniu się czy wstawianiu, lub zgniecenia wskutek leżenia. Niekiedy cielę przy ssaniu zgniały strzyk lub go nawet kaleczy. Szorstkie dojenie jest dalszą przyczyną zapalenia. Ogólnie biorąc, zapalenie jest najczęściej następstwem zakażenia po wszelkich urazach mechanicznych, jak wyżej wymienione zgniecenia, oraz skałeczenia na drutach kolczastych, płotach oraz przez psy. Zapalenie objawia się opuchnięciem i zgrubieniem. W przypadkach przewlekłych bóle nie jest tak dotkliwy, ale strzyk jest twardy i zupełnie niedrożny, kanał strzykowy wyczuwa się jak twardy postronek. W ostrzych wypadkach krowy nawet kuleją lub zupełnie nie kładą się. Wskutek niedrożności kanału mleko gromadzi się w zbiorniku, rozpiera go tak, że nie tylko strzyk, ale i cała ćwiartka może być znacznie powiększona. Zapalenie wywołane urazami mechanicznymi kończy się zazwyczaj tak, że obrzmienie i bolesność zan-

ika a mleko swobodnie może przechodzić przez kanał strzykowy. Jednak, gdy dołącza się zakażenie, może dosjść do zrostu kanału a w następstwie do zaniku odnośnej ćwiartki. Może też dojść do zapalenia całego mięszu gruczołowego w wymieniu. Skutecznym środkiem na tego typu zapalenia są kąpiele z rumiankiem lub kwaśnej wody, która jako środek ściągający jest szczególnie wskazana w przypadkach, gdy doszło już do zakażenia. Takie ciepłe kąpiele powtarza się 4-6 razy dziennie a w międzyczasie zdaje się mleko. Do takich kąpieli krowa powinna stać a naczynie winno być podtrzymywane przez 10-15 minut. Przed zdajaniem smaruje się strzyki maścią obojętną i bezwoną, np. cynkową, borową czy oliwną. Gdy mimo wszystko nie uda się uzyskać mleka, trzeba uciec się do zastosowania specjalnego katetera.

GLISTNICA KONI

Glisty końskie pasożytują w jelcie cieśkim, do którego dostają się w sposób dość skomplikowany. Konie połykają paszę zanieczyszczoną nawozami, w której znajdują się jaja glisty końskiej. Z jajek rozwijają się małe, niedojrzałe pasożyty, które wędrują przez różne tkanki i po pewnym czasie dostają się znów do jelita, w którym osiedlają się ostatecznie i dojrzewają. Dojrzałe glisty są to długie 10-15 cm okrągłe robaki. Gdy w jelcie nagromadzi się dużo glist, zbijają się

one w duże kłabki i zatykają jelito powodując czasem silne bóle jak przy morzysku z zaparcia. Duże ilości glist występują zwłaszcza u żrebiąt i młodych koni. Glisty zatruwają organizm konia, powodując wychudzenie i osłabienie, czasem znaczną niedokrwistość. Chorobę łatwo rozpoznać, jeżeli w wydalonym kale widoczne są pasożyty. Nie zawsze jednak tak jest. Jeśli mimo braku wyraźnych objawów istnieje podejrzenie o glistnicę, najlepiej pobrać ze świeżej pobranego kału próbę i przesłać do zbadania do wojewódzkiego zakładu higieny weterynaryjnej. Zwykle stosowane i zalecane leki przeciw glistom są silną trucizną nie tylko dla glist, ale także dla organizmu konia, i dlatego niebezpieczne jest stosowanie tych środków bez lekarza.

Z odrobaczeniem konia chorego na glistnicę nie można zwlekać, gdyż po długotrwałym przebywaniu glist w jelitach zwierzę jest bardzo wycieńczone, słabe, i może już nie przetrzymać leczenia. Po odrobaczeniu konia, na wóz ze stajni należy usunąć i ułożyć w przyzmy, dzięki czemu po 20 - 25 dniach następuje samoodkażenie. Chorobie zapobiega się przez podawanie paszy i wody tylko w czystych żłobach i wiadrach, a nie na ziemi, przez częste usuwanie nawozu oraz okresowe - 4 razy do roku odkażanie stajni. Bardzo ważne jest coroczne odrobaczanie koni oraz odkażanie stajni na wiosnę przed sezonem pastwiskowym.

HENRYK MĄCZKA

ŠALÁTY

ZELEMOVÝ ŠALÁT SO ŠUNKOU.
1 asi 75-dekový zeler, 500 g štangľového zeleru, 2 jablká, 200 g šunky, 10 g vlašských orechov, 3 lyžice jemného octu, 4 lyžice olivového oleja, korení (čierne korení, bazalka, cayennské korení), cukor, niekoľko lístkov zeleru.

Hľuzu zeleru umyjeme a varíme 45 minút v slanej vode. Potom ho ošúpeme a nakrájame na pásky. Šalotku nadrobno posekáme a v polovičnom množstve oleja ju jemne podusíme. Pridáme papriku, osolíme, okoreníme mletou paprikou, tymianom a cayennským korením. Zalejeme paradajkovou šťavou a neprikrýte na miernom ohni varíme 10 minút, resp. dovtedy, kým sa šťava takmer celá neodparí. Medzitým na zvyšku oleja opečieme tel'acie rezne. Opekáme ich vzhľadom na hrúbku asi 3 až 5 minút na každej strane, osolíme, okoreníme. Hotové mäso pokladieme na misu s paprikou prílohou. K tomuto jedlu sa hodí varená ryža, zjemnená troškou masla.

Rúru vyhrejeme na 250°C. Paprikové strúky vložíme asi na 20 minút do rúry, pokým neohnednú a nevzniknú na nich „pluzgieriky“. Ošúpeme ich, zbabíme zrniečok a nakrájame na tenké pásky. Šalotku nadrobno posekáme a v polovičnom množstve oleja ju jemne podusíme. Pridáme papriku, osolíme, okoreníme mletou paprikou, tymianom a cayennským korením. Zalejeme paradajkovou šťavou a neprikrýte na miernom ohni varíme 10 minút, resp. dovtedy, kým sa šťava takmer celá neodparí. Medzitým na zvyšku oleja opečieme tel'acie rezne. Opekáme ich vzhľadom na hrúbku asi 3 až 5 minút na každej strane, osolíme, okoreníme. Hotové mäso pokladieme na misu s paprikou prílohou. K tomuto jedlu sa hodí varená ryža, zjemnená troškou masla.

KRÚPOVÁ POLIEVKА (so zemiakmi, hubami a klobásou). 40 g krúp, 100 g mrkví, 10 g sušených hub, 200 g zemiakov, 30 g masti, 30 g cibule, 20 g hladkej múky, 100 g klobásy, voda, sol', čierne korení červená paprika.

Umyté huby vložíme do studenej vody, a varíme. Neskoršie k nim pridáme umyté krúpy, pokrájanú mrkvu, zemiaky, klobásu, osolíme a okoreníme. Na masti zapeníme nadrobno pokrájanú cibulu, pridáme do tej červenú papriku, zaprášíme múkou, zalejeme vodou, prilejeme ku krúpam a spolu ešte povaríme.

TEL'ACÍ REZEŇ NA PAPRIKE. 3 veľké červené papriky, 2 šalotky, 4 lyžice olivového oleja, sol', mleté čierne korení, 1 lyžička sladkej červenej papriky, štipka cayennského korenia, lyžička tymianu, 1/4 l paradajkovej šťavy, 4 asi 18-dekové rezne.

MÚČNIKY

MORAVSKÉ KOLÁČIKY. 25 g droždia, 100 g kryštálového cukru, 350 cl mlieka, 750 g hladkej múky, 2 vajcia, 10 g soli, 125 g masla. **P l n k a:** 100 g tvarohu, 1 žltok, 35 g práškového cukru, 1 g muškátového orieška, 5 g citrónovej kôry, 10 g hrozienok, 50 g lekváru, 50 g práškového cukru na posypanie.

Rozmrvené droždie premiešame s trochou cukru, rozriedime malým množstvom vlažného mlieka, pridáme trochu preosiatej hladkej múky, všetko spolu zmiešame na riedke cesto - kvások - a necháme ho v teple vykysnúť. Do preosiatej hladkej múky, z ktorej si niečo odložíme na pomúčenie cesta, pridáme vajcia a zvyšok vlažného mlieka. Nakoniec pridáme

ZUZKA VARÍ

ČO NA OBED?

GRÉCKE ZEMIAKOVÉ PLACKY. 1 kg zemiakov, 2 vajcia, 160 až 200 g krupice, 50 g odkôstkovaných čiernych olív, 150 g syra feta, pol lyžičky posekaného rozmarínu a tymianu, 1 strúčik cesnaku, mletý muškátový oriešok, sol', 6-8 lyžíc olivového oleja.

Zemiaky, uvarené deň skôr, ošúpeme a postrúhamo na jemnom strúhadle, pridáme vajcia a toľko múky a krupice, až vznikne dobre tvarovateľné cesto. Olivy posekáme, syr feta nakrájame na malé kocky a s posekanými bylinkami a postrúhaným cesnakom zmiešame so semiakovým cestom. Ochutnáme muškátovým orieškom a opatrne dosolíme. Pomúčime si ruky a tvarujeme malé placky, ktoré na oboch stranách na horúcom oleji opečieme do zlatohneda. Zaliaté paradajkovou omáčkou podávame ako hlavné jedlo.

TEĽACÍ REZEŇ NA PAPRIKE. 3 veľké červené papriky, 2 šalotky, 4 lyžice olivového oleja, sol', mleté čierne korení, 1 lyžička sladkej červenej papriky, štipka cayennského korenia, lyžička tymianu, 1/4 l paradajkovej šťavy, 4 asi 18-dekové rezne.

PRAWNIK

POWSZECHNE UBEZPIECZENIE ZDROWOTNE

Kasa Chorych

Zmiany w służbie zdrowia od 1.01.1999 r. to:

- zmiana finansowania służby zdrowia;
- każdy z nas może wybrać swojego lekarza, przychodnię, szpital, w którym chce się leczyć;
- za leczenie zapłaci Kasa Chorych a nie pacjent;
- najważniejszy jest pacjent i jego wybór spośród placówek, które podpisały kontrakt z Kasą Chorych.

Jak zostać członkiem Kasy Chorych?

Od 1 stycznia 1999 r. każdy z mieszkańców Województwa Małopolskiego stanie się automatycznie członkiem Małopolskiej Kasy Chorych w miejscu swojego zamieszkania (dlatego nie trzeba nigdzie iść, aby zapisać się do Kasy).

Od 1 stycznia 2000 r.

- będziemy mieli prawo wyboru i zmiany Kasy Chorych;
- każdy z nas może być członkiem tylko jednej Kasy Chorych - regionalnej lub branżowej.

vykynutý kvások, zmiešame a vypracujejme hladké cesto. Hotové cesto necháme vykysnúť, potom ho rozval'káme na tenší plát a vykrajujeme kolieska. Každé koliesko v strede jemne potlačíme, aby vznikla jamka na naplnenie tvarohovou plnkou a lekvárom. Buchty ukladáme ved'a seba do formy vymastenej tukom a aj každú zvlášť potrieme tukom. Naplnené buchty necháme v pekáči na teple vykysnúť a upečieme v stredne rozohriatej rúre do zlata. Upečené necháme vychladnúť a potom ich posypeme práškovým cukrom.

Plnka: Tvaroh rozemiešame alebo prelisujeme, prídame žltok, cukor, postrúhaný muškátový oriešok, najemno postrúhanú citrónovú kôru, opláchnuté, obarené a odkvapkané hrozienka a všetko dobre vymiešame.

MLADÝM GAZDINÁM

- Krehké cesto pripravujeme z hladkej alebo polohladkej múky.
- Strukoviny, ani iné potraviny, nevaríme s prídatkom jedlej sódy, lebo nič vitamíny.
- Prepálený tuk (zvyšok po vyprážaní) už na vyprážanie nepoužívame.
- Uvarené krémy chladíme v studenej vode; občas ich musíme pomiešať, aby sa neu-tvorila kožka.
- Na varenie mlieka, čaju a kávy máme mať vždy osobitné nádoby.

Kto jest uprawniony?

Członkami Kas Chorych będą wszystkie osoby objęte obowiązkiem powszechnego ubezpieczenia zdrowotnego, za które jest odpowiadana składka, oraz ich rodziny. Są to na przykład: pracownicy, rolnicy, osoby prowadzące działalność gospodarczą, osoby pracujące na podstawie umowy agencyjnej lub umowy zlecenia, adwokaci, twórcy, osoby duchowne, bezrobotni a także wszyscy, którzy otrzymują świadczenia z tytułu emerytur, renty lub pomocy społecznej oraz ich rodziny.

Ustawa rozszerza listę osób podlegających obowiązkowemu ubezpieczeniu zdrowotnemu. Znaleźli się na niej rolnicy oraz ich rodziny nie podlegający ubezpieczeniom społecznym, kombatanci nie pobierający emerytur lub renty, osoby przebywające na urlopie wy-chowawczym nie pozostające na utrzymaniu osoby zobowiązanej do ubezpieczenia.

Składka

Składka wynosić będzie 7,5 % naszego przychodu czyli pensji, renty, emerytury, stypendium lub zasiłku. Będzie ona odliczona od płaconej przez nas co miesiąc zaliczki na po-datek dochodowy, nie będziemy więc musieli na nią dodatkowo płacić.

Obliczać i pobierać składkę będzie:

- dla pracownika - *pracodawca*;
- dla bezrobotnego - *Urząd Pracy*;
- dla emeryta i rencisty - *ZUS*;
- dla rolników - *KRUS*;
- dla osób pobierających stałe świadczenia z pomocy społecznej - *pomoc społeczna*.

Pobór, ewidencjonowanie i egzekwowanie składek będą należały do ZUS i KRUS.

Zasady Powszechnego Ubezpieczenia Zdrowotnego

- solidarności społecznej
- samorządności
- samofinansowania się Kas Chorych
- prawo wolnego wyboru lekarza
- prawo wolnego wyboru Kasy Chorych
- zapewnienie równego dostępu do świadczeń zdrowotnych
- działalność Kasy Chorych jest nastawiona na zysk.

Obowiązki Kasy Chorych

Na mocy ustawy o Powszechnym Ubezpieczeniu Zdrowotnym Kasa Chorych zabezpiecza prawa pacjentów do opieki medycznej zgodnie z najlepszą wiedzą medyczną.

Kasa Chorych zapłaci za wszystkie świadczenia, zgodnie z listą ustaloną przez Ministra zdrowia, które służą zapobieganiu chorobom i przywracaniu zdrowia ubezpieczonym.

Należą do nich:

- porada lekarska, czyli wizyta u lekarza podsta-wowej opieki zdrowotnej lub rodzinnego,
- leczenie ambulatoryjne (przychodnia, pora-dnia, ośrodek zdrowia) oraz w domu pa-cjenta,
- leczenie szpitalne, jeżeli skierowanie wysta-wi lekarz Kasy - ubezpieczony ma prawo do wyboru szpitala spośród tych, które za-

warły umowę z Kasą,

- opieka paliatywno-hospicyjna, to znaczy dlu-gotrwałe leczenie, rehabilitacja i opieka, tak-że w domu pacjenta,
- badania diagnostyczne za skierowaniem lekarza Kasy Chorych,
- wizyta u specjalisty - za skierowaniem leka-rza Kasy Chorych.

Bez skierowania od lekarza podstawi-owej opieki zdrowotnej czyli lekarza Kasy Chorych możnaudać się na wi-zytę do następujących specjalistów Kasy Chorych:

- ginekologa, - dermatologa, - onkologa
- stomatologa, - psychiatry

Czego Kasa nie opłaci?

- szczepień ochronnych innych niż te zalecone przez Ministra Zdrowia,
- orzeczeń o zdolności do prowadzenia pojazdów mechanicznych,
- wyżywienia i zakwaterowania w zakładach opiekuńczo-leczniczych i pielęgnacyjno-opiekuńczych,
- świadczeń medycyny pracy - opłaci je pra-codawcy,
- wyżywienia i zakwaterowania w uzdrowi-skowych szpitalach i sanatoriach oraz świadcze-ni nie obietych skierowaniem,
- zabiegów ponad standardowych, np. więk-szości zabiegów chirurgii plastycznej,
- świadczeń wysokospecjalistycznych (np. przeszczepy serca, wątroby) - za takie za-biegi zapłaci państwo.

Leki i ich refundacja - jakie recepty?

- likwidacja tzw. zielonych recept to zmiana koloru recepty, a zmiana koloru nie pozba-wia pacjentów prawa do korzystania z re-fundacji za leki;
- Minister Zdrowia w nowym rozporządzeniu poszerza listę leków refundowanych w ca-łości w 1999 r.

Ustawa upoważnia do wypisywania re-ccept ze zniżką nie tylko przez lekarzy Kasy Chorych, ale również wszystkich posiada-jących prawo wykonywania zawodu lekarza, pod warunkiem, że zawrą umowę z Kasą Chorych w sprawie wystawiania recept.

Ille za sanatorium?

- Skierowanie do sanatorium będzie bezpłatne, jeżeli wystawi je lekarz Kasy Chorych.
- Koszty zakwaterowania i wyżywienia podczas pobytu w sanatorium ponosić będzie pacjent.
- Pobyt w szpitalu sanatoryjnym będzie po-kryty w całości przez Kasę Chorych.

Należy zatem pamiętać, iż nie musi się płacić lekarzowi lub pielęgniareczce czy pracow-nikowi Służby Zdrowia za świadczenia me-dyczne znajdujące się na liście określonej rozporządzeniem Ministra zdrowia. Nie płaci się także za wpisanie do Kasy Chorych. Natomiast lista świadczeń odpłatnych musi być dostępna w każdej placówce Służby Zdrowia.

JACEK KUKURBA
Pełnomocnik Regionalny Kasy Chorych
w Krakowie

HVIEZDY O NÁS

BÉŽAN (21.3.-20.4.)

Zmocnila sa ťa premenlivá nálada, máš sklon k melanchólii a zamyslieniu nad minulosťou, čo bude - našťastie trvať krátko. Čoskoro sa budeš cítiť lepšie a pribudne ti energie. V práci sa sice tvoje povinnosti trochu zväčšia, ale dobre si s nimi poradíš. Na obzore sa črtá menší flirt, preto neodmiatuj pozvanie na spoločenské stretnutie. Dočasne nenajlepšia finančná situácia.

BYK (21.4.-20.5.)

Momentálne ťa najviac trápi nepríjemná situácia doma. Musíš prejaviť trochu viac trpežlivosti a zhovievosti než doteraz, ináč sa mraky nerozptýlia. Nemysli si, že celé okolie je proti tebe. Ide len o isté nedorozumenie, ktoré treba čím skôr objasniť. Náladu ti zlepšia dobré výsledky v práci.

BLÍŽENCI (21.5.-21.6.)

Zdá sa, že si trochu sebavedomý. Nezabúdaj, že čím človek viac vie, tym má viac pochybností, a ty sa musíš ešte veľa učiť. Vypočuj si rady a názory iných, ved' ako hovorí ľudová múdrost, čím viac hláv, tým viac rozumu. Presvedčíš sa o jej pravdivosti, keď si všetko pokojne premyslíš a šťastne vyviazneš z nepríjemnej situácie.

RAK (22.6.-22.7.)

Čoskoro sa objaví prvá predvesť úspechu, a to nielen v zamestnaní, ale aj v osobnom živote. Už je isté, že tvoje finančné ľažkosti sú len prechodené. Nečakane sa ti splní dávne želanie, na ktoré si už skoro zabudol. Nastanú sice isté komplikácie, ale si s nimi poradíš a pri tejto príležitosti sa zbavíš aj starostí o starú dlžobu.

LEV (23.7.-23.8.)

Už onedlho dôjde k stretnutiu, ktoré ti konečne poskytne príležitosť vyriešiť mimoriadne dôležité záležitosti, na čo už oddávna čakáš. Potom sa budeš môcť s celou energiou venovať realizácii svojich plánov. Neváhaj a čím skôr sa pust' do diela. Tvoji blízki ti otvorili cestu k cielu. Všetko ostatné závisí len a len na tebe.

PANINA (24.8.-23.9.)

Čaká ťa niekoľko ďalších služobných cest, ktoré ťa už naozaj začínajú unavovať. Jedna z nich ti však prinesie milé prekvapenie. Len si daj pozor, aby sa toto malé dobrodružstvo neskončilo nejakými väčšími komplikáciami. Keď sa však už po zrejmej úvahy pre niečo rozhodneš, konaj energicky a rozhodne, lebo váhanie by ti nič dobré neprinieslo.

VÁHY (24.9.-23.10.)

Tento mesiac začneš v dobrej nálade a niektoré záležitosti, ktoré sa ti podarí úspešne vyriešiť, ti túto náladu ešte zlepšia. Podarí sa ti tiež aspoň čiastočne splniť záväzky, ktoré ti už dlhý čas ležali na srdci a nemohol si s nimi nijako poradiť. Tvoj zdravotný stav, ale aj finančná situácia je - dá sa povedať - v poriadku a nemusíš si s tým robiť zbytočné starosti.

ŠKORPIÓN (24.10.-23.11.)

Mal by si sa vyhýbať nejasným situáciám, keďže drobné nedorozumenia alebo nejasnosti sa môžu stať začiatkom väčnejších nepríjemností. Bolo by predsa škoda kaziť si tým mesiac, ktorý ti prinesie rad úspechov nielen v práci, ale aj v srdcových záležitostiach. Osoba blízka tvojmu srdcu sa konečne presvedčí, že tvoje úmysly sú vážne a prijme tvoju ponuku.

STRELEC (23.11.-21.12.)

Niekteré záležitosti, ktoré sa ti donedávna zdali jednoduché, ba aj lákavé, stratia pri bližšom spoznaní svoju atraktívnu. Kým sa však rozhodneš rezignovať, počkaj trochu a na istý čas odlož rozhodnutie. Možnože vysvitne, že je o čo bojovať. Dôležité budú aj problémy kohosi blízkeho, totiž od ich vyriešenia bude v značnej miere závisieť aj tvoje osobné šťastie.

KOZOROŽEC (22.12.-20.1.)

Už dlhší čas rozmýšľaš, ako sa máš rozhodnúť v istej súkromnej záležitosti. Vyzerá na to, že najbližšie dni budú rozhodujúce. Netráp sa však. Vytvorí sa priažnivé ovzdušie, ktoré predpovedá, že to, k čomu sa rozhodneš, bude správne. V práci - aspoň spočiatku - nepôjde všetko hladko. Dôjde k istým nedorozumeniam. Naša rada: nemiešaj sa do cudzích záležitostí.

VODNÁR (21.1.-18.2.)

Nemal by si si zbytočne komplikovať život. Všetko sa bude zdarne vyvíjať, keď zachováš pokoj, chladnú krv a vo svojom konaní sa budeš pridržiavať pôvodného plánu. V niektorých otázkach však nesmieš ustúpiť. Onedlho môžeš očakávať lákavé ponuky zaujímavej práce; upozorníš na seba nekonvenčným spôsobom myslenia a riešenia problémov. Budeš mať teda o čom rozmýšľať.

RYBY (19.2.-20.3.)

Nanútil si si ostré tempo, ktoré ti nedovolí nudit' sa. Aj doma máš veľa práce, ale milé ovzdušie a uznanie najbližších ti spôsobí veľkú radosť. Oddávna plánovaná dovolenka sa ti vydarí. Zaslúžil si si ju. Dobre si oddýchnieš, stretnieš milú a zaujímavú spoločnosť. Preto sa s novou energiou a chuťou môžeš pustiť do práce. (jš)

NÁŠ TEST

Ste náchylní na prechladnutie?

A

1. Cítite sa dobre v chladnejšom počasí?
2. Zdá sa vám horúčava nepríjemnejšia ako zima?
3. Viete vždy, kde ste prechladli?
4. Ruší vás prievar?
5. Mrznú vám ľahko prsty?
6. Bývali ste ako diet'a často zachŕpnutí?
7. Máte radšej jar ako ostatné ročné obdobia?
8. Často ste chýbali v škole pre kašeľ?
9. Narodili ste sa na jeseň alebo v zime?
10. Cítite sa v letných horúčavách často unavení?

11. Nazdávate sa, že prechladnutie súvisí s nedostatočným otužovaním?

12. Pociťujete niekedy bolesti v zátylku?

13. Drkocete zubami od veľkej zimy?

14. Čažko dýchate v silnom mraze?

Za každú odpoved' „áno“ si pripíšte 1 bod, za „nie“ - 0 b.

B

1. Máte radi zimné prechádzky, aj keď je veľmi chladno? a/ áno - 4 b.; b/ občas - 2; c/ nie - 0.
2. Koľko dní v roku ste priemerne chorí? a/ tri - 4; b/ menej než tri - 0; c/ každý rok inak - 6.
3. Ako sa dá najúčinnejšie predchádzať chorobám z prechladnutia? a/ pestovať zimné športy - 0; b/ využívať rôzne preventívne prostriedky - 2; c/ teplo sa obliekať - 6.

- Je to pravda, že ste prešli autom človeka?

- Áno prosím, žiaľ, je to pravda.

- A boli ste už trestaný?

- Ešte ako! Oženil som sa s vdovou po tomto človekovi.

* * *

Mrzne až praská. K colnici vysoko v horách prichádza auto.

- Máte niečo na oclenie?

- Nie, nič.

- Ani alkohol?

- Nie.

- Škoda...

* * *

Jožo prosí starého otca, aby mu kúpil trúbku.

- Oho, narobiš dosť hurhaju aj bez trúbky.

- Slubujem ti, starý otec, že budem na nej hrať len vtedy, keď ty budeš späť.

* * *

- Pán doktor, mohli by ste pre manžela predpísť nejaký posilňujúci prostriedok? - prosí pani Anna.

- To je zbytočné. Váš manžel je zdravý a v dobrej kondícii.

- Ja viem, ale rýchlo sa unaví...

- Rýchlo sa unaví? - čuduje sa lekár. - Ja si myslím, že na svoj vek je až príliš vytrvalý.

- Na svoj vek áno, ale nie na môj.

* * *

- Oco, je to pravda, čo nám povedal pán učiteľ v škole?

- A čo povedal?

- že druhým máme vždy pomáhať.

- No hej, to je pravda.

- Tak čo budú potom robiť tí druhí?

* * *

- Ako ste mohli zdvihnuť ruku na svoju ženu iba dva týždne po svadbe? Tri mesiace väzenia!

- Ale, pán súdca, chcete nám pokaziť medové týždne?

* * *

- V istej americkej škole sa učiteľ pýta žiaka:

- Vieš, Johnson, že Washington bol v tvojom veku už najlepším žiakom školy?

- Viem, ale azda aj vy viete, pán učiteľ, že vo vašom veku už bol prezidentom Spojených štátov.

VYHODNOTENIE (oboch časťí testu)

0-8 bodov: Nie ste náhylní na prechladnutie. Ak prechladnete, je to väčšinou náhoda. Neobliekajte sa vždy módne, riadte sa aj počasím a vyhnite sa aj náhodnemu prechladnutiu.

9-18 bodov: Nie ste vôbec chlôstiví. Občas však prechladnete, pretože ste ľahkomyselní, pokiaľ ide o vaše zdravie. Mali by ste byť opatrnejší!

19-26 bodov: Dbajte viac o svoje zdravie. Už od prírody ste veľmi citliví.

27-30 bodov: Žiaľ, ste veľmi náhylní na prechladnutie. Nevychádzajte rozhorúčení von, keď je chladno. Ani v horúčavách nepite chladené nápoje, keďže prudké zmeny škodia najviac práve vám. (jš)

MENO VEŠTÍ

ALENA - jasné, priezračné, láskavé a pokojné meno, ktoré si v poslednom čase získava dosť veľkú obľubu.

Nositel'ka tohto mena však málokedy býva úplne šťastná a spojkná so životom. Typická Alena je spravidla dieťaťom veľkej lásky, niekedy prichádza na svet dokonca ešte pred snátkom svojich rodičov. Najčastejšie je veľmi pekná, plnoštihla, vysoká alebo priemerne vysoká, tmavá blondína alebo tmavovláška s hniedastou akoby vždy opálenou pleťou a sivými, zelenkastými, ale niekedy aj hnédymi očami.

Rada sa smeje, ale z jej smiechu neznie nikdy plná radost', skôr akási irónia alebo dokonca výsmech. Svojim smiechom dokáže iných oklamáť, odhalit' ich chyby a nedostatky. Je veľmi vtipná, ale v tom, čo hovorí, býva často hodne uštipačnosti, čím si pochopiteľne nezískava priateľ okolia.

Pochádza obyčajne z mnohodetnej robotníckej alebo remeselníckej rodiny. Je veľmi nadaná, ale na druhej strane aj veľmi nesystematická, preto sa učí len priemerne. Niekedy sa dokonca stáva, že len čo horkoťažko ukončí základnú školu, ide hned' do práce a až potom, keď trochu zväznie, pokračuje v ďalšom vzdelení vo večernej škole. Rada sa pekne oblieka, zbožňuje kozmetické prostriedky, dobrý film a zábavu. Je veľmi spoločenská, rada tančuje a má veľký úspech u chlapcov. Okolie ju všeobecne považuje za dosť ľahkomyselnú.

Alena sa vydáva pomerne skoro - spolovice z lásky, spolovice z rozumu. Ako manželka a matka sa zmení na nepoznanie - obe úlohy plní vzorne. Jej manžel je dobrý, pokojný, rozvážny a mierny človek, ktorý sa starostlivo stará o rodinu. Mávajú obyčajne jedno alebo dve deti, najčastejšie chlapcov, ktorí sa veľmi ponášajú na matku. Alena, ktorá v živote mnoho zakúsila, sa snaží chrániť deti pred okolím a zaistiť im pokojný a blahobytnej život, ba aj vzdelenie. Nachádza v tom pochopenie i pomoc svojho manžela, s ktorým dlho dobre nažíva. Všeobecne jej zdravie dobre slúži, aj keď' v neskoršom veku máva občas ľažkosti s črevami a žlčníkom.

SNÁR

Veríte snom? Nie? Ani my neveríme, ale predsa každý z nás sa niekedy pozrie do snára, aj keď' to pokladá za predsudok našich babičiek. Je to predsa zábava. A čo, keď' sa vám dobrý sen splní? Tak teda, keď' sa vám snívalo:

Gaštanový strom vidieť - rýchle splní svoje predsavzatie.

Hanbu utripieť - nemáš čisté svedomie.

Hnis vidieť - nemoc, starosti.

Hodinár - pozor, dostaneš pochybný návrh.

Holiť sa nechat' - strata peňazí, majetku.

Holohlavý byť - stratíš priateľa, príbuzného, dobrého známeho a pod.

Horčicu jest' - pred tebou akési nebezpečenstvo.

Horčičné semeno - čaká ťa radosná povinnosť; obklady - malé bolesti, trápenia bud' zdravotné ľažkosti.

Horský sprievodca - priateľ ťa chce prekvapit'.

Hospodárstvo - tvaja námaha bude odmenená.

Hostina, zúčastniť sa jej - starosti, problémy.

Hostinská - onedlho budeš objektom žiarlivosti.

Hrdličku vidieť - rád udržiavaš blízke rodinné vzťahy, si v rodine oblúbený.

Hrebeň, česať sa ním - veľké nedorozumenia a hádky.

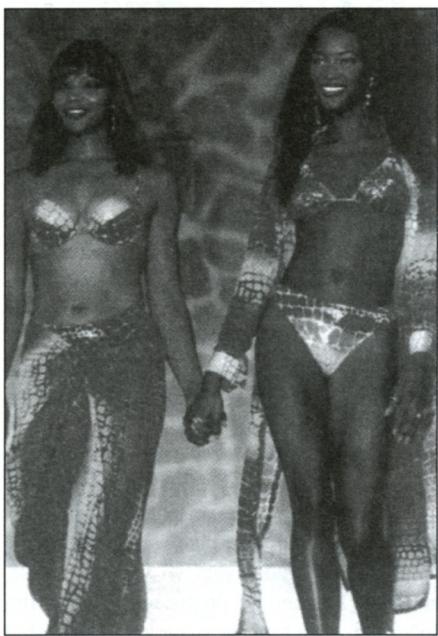
Hrnčiar - prechodné nebezpečenstvo.

Hydina, kŕmiť ju - hádka v domácnosti; vidieť ju - tvoje príjmy sa čoskoro zvýšia.

Chatrč vidieť - dostaneš veľkú odmenu, nečakaný príjem, zisk.

Chryzantémę vidieť - neradostná správa od kohosi vzdialeneho.

Chromým byť - pred tebou nepríjemnosti; vidieť ho - dozvieš sa nemilé, smutné a nepríjemné správy. (jš)

NAOMI CAMPBELLLOVÁ, slávna britská topmodelka je stále krásna a atraktívna, takže si môže vybrať v ponukách ako v hruškách. Mala to však po kom zdediť... Jej matka Valerie bola taktiež veľmi pekná. Rýchlo však ovdovela a sama musela vychovávať dvojicu malých detí. Aby ich mohla užiť, chytala sa rôznych prác. Ištý čas bola dokonca upratovačkou. Napriek ľažkej práci si zachovala peknú postavu, až si ju začali všímať diktátori módy. Svetoznáma turecká plavková firma Zeki Triko sa teda nepomýlila, keď na prezentáciu kolekcie Leto '98 pozvala na pódiu nielen 28-ročnú Naomi, ale aj jej 47-ročnú mamu Valerie Campbellovú. Mali obrovský úspech. Na snímke zľava: Valerie a Naomi - duo, ktoré zatajuje dych.

73-ROČNÝ ŽENÍCH. Známy americký herc Tony Curtis, ktorého silne poznačila smrť jeho syna Nicholasa pred štyrmi rokmi a prednedávnom ľažká operácia srdca, sa rozholodol opäť chytiť život za pačesy. „Vďaka Jill som to dokázal,“ hovorí. Vyvolená jeho srdca - Jill Van den Bergová, má o štyridsať

štýri roky menej než on, o dvadsať centimetrov viac a siluetu a la Jane Mansfieldová. Tejo peknej herečke zo San Diega, nezabudnuteľnej z filmu Priateľsky twoja, povedal po piaty raz „áno“ a slúbil vernosť... a veľa detí. „Jill bude poslednou ženou môjho života,“ presvedčal päť svojich dospelých detí. Banket sa konal v MGM Grand Hoteli v Las Vegas, počas ktorého herc vyhlásil: „Mal som štyri strašné manželstvá, ale môj vzťah s Jill je nádherný. A navyše povedala mi, že som najsexi muž, akého poznala.“ Na snímke: „mladoženčí“ so svojou vyvolenou.

MODELKA DO PARLAMENTU. Je známe, že kariéra modelky netrvá dlho. Niektoré sa snažia presiedlať na herectvo, zase

iné sa púšťajú do politiky. Napr. 44-ročná Pnina Rosenblumová, ktorá si otvorila veľký kozmetický podnik, nedávno vyhlásila, že bude kandidovať do Knesetu - izraelského parlamentu. Ešte v r.

1997 ju čitateľky ženského magazínu uznali za typ „ideálnej ženy“. Získala si tiež

prímenie „národné popriešie“. Svojho času ju maľoval sám slávny Salvator Dali. Zmení sa izraelská politická scéna, keď sa na nej objaví -

namiesto generálov a hrdinov odbojového hnutia - platinová blondína (na snímke) so zmyslom pre podnikanie?

KRÁĽOVSKÝ KRST V ŠPANIELSKU. Felipe Juan Froilan de Todos los Santos, prvý dieťa infantky Eleny a jej manžela Jaimeho de Marichalar, pokrstili nedávno v kaplnke paláca Zarzuela v Madride. Všetci pozvaní hostia mohli obdivovať pokojnú povahu novorodenca, ktorý prežil túto udalosť s dôstojnosťou, hodnou veľkého muža Španielska.

Jediného reprezentanta jedenastej generácie španielskych Bouborbonovcov pokrstil madrídsky arcibiskup, kardinál Antonio Maria Rouco Varela. Maličký je vraj ozajstným kolosom: meria 62 centimetrov a väži sedem kilogramov! Veľký Španiel, nielen svojou postavou, ale aj spoločenským postavením: je na tretom mieste v linii následníkov španielskej koruny - po princovi Felipem (svojom strýkovi) a infantke Elene. Na fotografii kráľovská rodina: zľava dole - kráľovná matka Mercedes Bourbonská, zaňou kráľovná Sophia, kráľ Juan Carlos, infantka Elena s novorodencom, jej manžel Jaime de Marichalar a jeho matka.

NAJPLODNEJŠÍ MUŽI HOLLYWOODU. Rozhodne medzi nich patrí spevák a

herec Kris Kristofferson. Môže sa pochváliť 8 deťmi, ktoré sú však od troch rôznych matiek, s ktorými bol Kris ženatý. Sedem deťí splodil známy herec Mel Gibson, pričom najmladšie ešte nie je na svete. Je to však len otázka času, pretože jeho manželka Robin je v ôsmom mesiaci. Šesť deťí i napriek silnej posadnutosti prácou - to je bilancia vynikajúceho režiséra Stevena Spielberga (na snímke s manželkou). Ako to stíha? Nuž dvaja potomkovia sú adoptovaní. Mimochodom: ďalšie dve deti pochádzajú zo Spielbergovho prvého manželstva. Veľmi usilovný je aj slávny hollywoodský manželský páár Warren Beatty a Anette Beningová. V súčasnosti očakávajú štvrtý prírastok. Poznamenajme, že ich najstaršia dcéra ma 6 rokov a najmladšia 22 mesiacov. (Slovenska 2/99)

Koncertujú Chyžňania

Mladí Beľania vo víre tanca

TANEC, HUDBA A STARÉ ZVYKY NA FAŠIANGOCH V KREMPACHOCH

Foto: J. Bryja

Mladá krempašská muzika

Malí koledníci z Podvlnka

Zavinšovať prišli aj Podvlnčania

Belianski koledníci s betlehedom

Školská mládež v Jablonke. Foto: P. Kollárik

DRUKARNIA TOWARZYSTWA SŁOWAKÓW W POLSCE

WYKONUJE:

jedno- i wielobarwne druki wysokiej jakości
w formatach A2 i B3
(prospekty, etykiety, ulotki, akcydensy, książki itp.)

ZAMÓWIENIA PRZYJMUJE:

Biuro Zarządu Głównego TSP
ul. św. Filipa 7, 31-150 Kraków
tel.: 632-66-04, 633-09-41, tel./fax: 634-11-27
nr konta: Bank PKO S.A. Grupa Pekao S.A. III/O Kraków 10701193 -2017-2221-0100

WYDAWNICTWO TOWARZYSTWA SŁOWAKÓW

poleca do nabycia następujące publikacje:

Almanach, <i>Słowacy w Polsce cz.I</i> , (rocznik), Kraków 1993	6,00 zł
Almanach, <i>Słowacy w Polsce cz.III</i> , (rocznik), Kraków 1995	7,00 zł
J. Ciągwa, J. Szpernoga, <i>Słowacy w Powstaniu Warszawskim</i> , Kraków 1994	5,00 zł
Zbigniew Tobijański, <i>Czesi w Polsce</i> , Kraków 1994	7,00 zł
J. Ciągwa, <i>Dzieje i współczesność Jurgowa</i> , Kraków 1996	7,00 zł
M. Homza, St. Á. Sroka, <i>Štúdie z dejín stredovekého Spiša</i> , Kraków 1998	8,00 zł
<i>Miejsce w zdarzeniu - antologia współczesnych opowiadań słowackich</i> , Kraków 1998	9,00 zł
Vlastimil Kovalčík, „ <i>Klucz Światła</i> ” - wybór poezji, Kraków 1998	10,00 zł